Riksdagens protokoll 1993/94:104

Måndagen den 16 maj

Kl. 10.00 – 17.20
17.45 – 18.06

1 § Justering av protokoll

Svar på interpellationer

Justerades protokollen för den 2, 3, 4 och 5 maj.

2 § Meddelande om ändrad tid för inlämning av frågor

Tredje vice talmannen meddelade att med anledning av pingsthelgen skulle frågor till frågestunden tisdagen den 24 maj lämnas in senast torsdagen den 19 maj kl. 10.00.

3 § Svar på interpellation 1993/94:125 om säkerhetsrådet

Anf. 1 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Ingvar Carlsson har i en interpellation frågat statsministern om den svenska regeringens strategi för att Sverige skall väljas till medlem av Förenta nationernas säkerhetsråd för perioden 1995–1996 och vilken roll han själv tänker spela i den strategin. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Ett aktivt engagemang i FN utgör ett centralt inslag i Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik. Svenskar deltar i FN:s fredsbevarande verksamhet över hela världen. I f.d. Jugoslavien bidrar ca 1 500 svenska män och kvinnor till FN-insatser som är synnerligen viktiga för vår egen och hela Europas säkerhet.

Organisationen har i dag totalt 184 medlemsstater. När antalet valbara platser i rådet för 30 år sedan senast utvidgades fanns 114 FN-stater. Följaktligen har konkurrensen vid inval till säkerhetsrådet starkt skärpts. För att de icke-permanenta medlemmarna på ett representativt sätt skall återspegla organisationens hela medlemskrets krävs en geografisk och politisk spridning. Invalen till rådet styrs därför ofta av regionala, ekonomiska, kulturella och språkliga lojaliteter.

Utöver de obligatoriska bidragen är Sverige en av de största och mest engagerade bidragsgivarna till hela FN-systemet, liksom en pådrivare för ett bättre utnyttjande än hittills av FN:s resurser. Medlemskap i säkerhetsrådet med viss regelbundenhet utgör ett berättigat nordiskt och även svenskt krav.

Regeringens avsikt är att försäkra Sverige en plats i säkerhetsrådet så snart som möjligt. Sverige har nordiskt stöd för en kandidatur avseende perioderna 1995–1996 eller 1997–1998. Den valgrupp Sverige tillhör, den s.k. VOAS-gruppen, västeuropeiska och andra stater, tillsätter för varje period två icke-permanenta platser. Regeringens strävan är att inom gruppen uppnå s.k. clean slate, dvs. att två stater åtnjuter valgruppens enhälliga stöd. Den svenska strategin i detta hänseende har vid flera tillfällen redovisats i Utrikesnämnden.

Inför valet i höst för perioden 1995–1996 kvarstår inom VOAS-gruppen tre väl förankrade kandidater, nämligen Sverige, Italien och Tyskland. Utgången av en omröstning mellan dessa tre är synnerligen osäker.

Ingående samtal med företrädare för olika VOAS-stater, däribland några ledande medlemmar av den europeiska unionen, har givit anledning till bedömningen att Sverige har goda utsikter att vinna ett starkt stöd, bl.a. från EU-länderna, för en kandidatur vid valet 1996. Ett sådant stöd ökar möjligheterna att inom VOAS-gruppen åstadkomma "clean slate".

Mot denna bakgrund anser regeringen att Sverige bör inrikta sig på att med kraft och med brett internationellt stöd driva sin kandidatur för valet 1996.

Anf. 2 INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min interpellation. Denna interpellation ställdes till statsministern den 30 mars och gällde strategin för att vinna stöd för Sveriges kandidatur till FN:s säkerhetsråd och statsministerns personliga roll i den strategin.

Jag är, på diplomatspråk, ytterligt förvånad över att statsminister Bildt undviker att svara på denna interpellation. Jag har verkligen inte besvärat honom i onödan. Detta är min första interpellation under hela mandatperioden. Frågan gällde ju bl.a. hans personliga roll i strategin för att vinna platsen i säkerhetsrådet till Sverige.

Det finns två möjliga förklaringar till statsministerns beslut att inte ställa upp. Antingen håller sig Carl Bildt åter undan när han riskerar svåra frågor och känslig debatt eller så är förklaringen långt allvarligare: att regeringen Bildt inte är särskilt intresserad av att Sverige fullföljer sin aktiva roll inom FN-systemet.

Engagemanget i Förenta nationerna har varit en grundpelare för Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik. Förenta nationerna, oavsett vilka brister som finns, står tveklöst i centrum för arbetet med att skapa en ordning i världen som präglas av folkrätt och gemensamt ansvar. Vi måste föra det arbetet framåt nu efter det kalla krigets slut.

Sverige har engagerat sig hårt för FN från början. Östen Undén, Dag Hammarskjöld, Alva Myrdal, Karin Söder och Olof Palme symboliserar årtionden av aktivitet och nyskapande. De insåg FN-engagemangets betydelse också som en del av vår egen säkerhetspolitik. FN-politiken är central för Sveriges intressen.

Sverige har deltagit i så gott som alla FN:s fredsmissioner. Vi har medlat, arbetat för nedrustning och för de fattigas och förtrycktas rätt. Vi har bidragit till att föra in nya perspektiv som miljön och barnens rätt. Vi har varit en

ständig förkämpe för folkrätten. När regeringen Bildt tillträdde omnämndes i den första regeringsdeklarationen Förenta nationerna inte med ett ord. I stället trumpetade man ut tvetydiga budskap om europeisk identitet. Den mest välvilliga tolkningen var att regeringen inte förstod vilken skada den gjorde.

Snart nog kom också betyget från omvärlden. Ett år efter regeringens tillträde förlorade vi omröstningen om en plats i säkerhetsrådet för åren 1993–1994. Statsministerns kommentar var då att det kanske hade varit en för stor börda för Sverige.

Omedelbart därpå, våren 1993, fick vi de nordiska ländernas stöd för en ny kandidatur. Vi socialdemokrater har sedan dess i Utrikesnämnden, offentligt här i riksdagen och i medier upprepade gånger efterlyst regeringens strategi, utan att någonsin få svar.

I december 1993 kröp det fram att Sverige ändå var en kandidat. Det annonserades inte utan anmäldes försiktigt i en begränsad krets västeuropeiska länder. Det var ett så halvhjärtat och senkommet försök att man i FN sade att det fanns två och en halv kandidat till de två västeuropeiska stolarna, nämligen Tyskland, Italien och halvan som var Sverige.

I den utrikespolitiska debatten den 23 februari fick Pierre Schori närmast dra fram ett motvilligt erkännande av utrikesministern att vi var kandidater. Men några insatser för att faktiskt få stöd redovisades aldrig. Jag fann mig då föranledd att be statsministern om en redovisning här i riksdagen. Han har emellertid vägrat att själv besvara frågan. Svar från utrikesministern utlovades till den 2 maj, nästan fem veckor efter att jag lämnat interpellationen. Några dagar dessförinnan fick jag besked om att svaret hade blivit uppskjutet, och jag har fått vänta i ytterligare två veckor.

Jag skrev då ett öppet brev till statsministern. Det besvarades i en ton och med ett innehåll som jag djupt beklagar, eftersom det rör sig om ett försök till samtal om säkerhetspolitiken mellan statsministern och oppositionsledaren. Där framkom dock ett budskap: Sveriges kandidatur var nu eventuell. Och det är inte längre en eventuell kandidatur – det är såvitt jag förstår ingen kandidatur. Jag vill då fråga utrikesministern om regeringen tänker samråda med partierna i Utrikesnämnden innan regeringen fattar ett beslut.

Anf. 3 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag förstår att Ingvar Carlsson är besviken över att han inte möter Carl Bildt här i dag. Jag vill för min del uttrycka att jag är glad att få detta tillfälle att diskutera med Ingvar Carlsson. Det har inte förunnats mig på detta sätt tidigare, så jag tycker att det är positivt och bra.

Jag får därmed också en möjlighet att mycket klart redovisa regeringens strategi. Faktum är att jag flera gånger här i riksdagen har förklarat, efter upprepade frågor från socialdemokratisk sida, att regeringens strategi i denna viktiga fråga är att Sverige så snart som möjligt skall ta en plats i FN:s säkerhetsråd. I syfte att åstadkomma detta har jag försäkrat mig om – jag gjorde detta på ett mycket tidigt stadium – de nordiska utrikesministrarnas stöd för att Sverige skulle kunna kandidera för både perioden 1995–1996 och perioden 1997–1998. Detta har stått klart ända sedan den gången då vi tyvärr misslyckades med att bli invalda.

Det här har varit mycket viktigt för mig när jag har funderat på och lagt upp den riktiga strategin för Sveriges räkning. Det har varit upprepade nordiska ministermöten, och varje gång har vi talat om denna fråga. Jag har de nordiska ministrarnas helhjärtade stöd. De har aldrig ifrågasatt det svenska tänkandet eller den svenska strategin.

Vår strategi har redovisats i Utrikesnämnden ett antal gånger, bl.a. utförligt den 24 november 1993. Det kan icke vara okänt för svensk socialdemokrati. Det är denna strategi som vi fullföljer och som även ligger bakom svaret i kammaren i dag.

När det gäller det faktum att jag lämnar ett sådant här svar i kammaren i dag, har det att göra med att Ingvar Carlsson själv önskade få besked från regeringen. Det är därmed min plikt. Jag har ställt den frågan till honom själv. Vi har sammanträde i Utrikesnämnden på fredag, och det är helt naturligt att en sådan här fråga diskuteras i detalj där. Ingvar Carlsson har velat få svar i riksdagen, och därför svarar jag här.

Jag tycker också att det är ett utomordentligt positivt besked som jag lämnar, dvs. att Sverige kommer att satsa helhjärtat på att få en plats i säkerhetsrådet 1997–1998. Vi gör den bedömningen att det är den omgången där vi har de bästa utsikterna att vinna framgång. Det är för mig det väsentliga, Ingvar Carlsson.

Anf. 4 INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Det är onekligen ett fantastiskt inlägg som utrikesministern gör här. För det första säger hon att det är ett positivt svar som har avlämnats – som innebär att vi har gjort två misslyckade försök att komma in i säkerhetsrådet.

För det andra säger utrikesministern att hon har redovisat strategin. Det enda regeringen har redovisat är att man eftersträvar att Sverige om möjligt skall bli ett av de två länder som är kvar i slutomgången. Men strategin för att Sverige skall vara ett av de två länderna har aldrig redovisats.

Till min stora förvåning har regeringen icke sökt något samråd eller någon samverkan med socialdemokratin. Vi har ändå ganska goda kontakter runt om i världen. Men i avsaknad av initiativ från regeringens sida eller önskan om vår medverkan har vi naturligtvis inte kunnat göra de insatser som hade varit möjliga.

Jag har ställt frågan om Carl Bildts personliga insatser, och det var därför som det hade varit självklart att han skulle ha deltagit i debatten. Men det står inte ett ord i interpellationssvaret om vad Sveriges statsminister har gjort som har medverkat till detta mycket allvarliga misslyckande.

Herr talman! Varför skall Sverige inte konkurrera med Italien? Det är ett land med nyfascister i regeringen. Det är ett land vars utrikespolitik är okänd.

Jag läste för någon dag sedan följande på ledarsidan i den största borgerliga tidningen:

"Italien har just genomgått en unik regeringsbildning. Nyfascistiska MSI har fått fem platser i den regering populisten och mediamagnaten Silvio Berlusconi bildat.

För första gången under efterkrigstiden får en västerländsk demokrati ett fascistiskt parti i regeringen. – – –

Att bekämpa högerextremism och fascism är en av EU:s huvuduppgifter. EU ställs inför svåra problem när nyfascister börjar dyka upp på ministermöten i Bryssel."

Om detta är en borgerlig uppfattning, dvs. att det är viktigt att förhindra att Italien spelar en felaktig roll inom EU, är det då inte viktigt att Sverige ställer upp som kandidat för att få platsen i säkerhetsrådet? Varför i all sin dar skall vi dra oss ur med svansen mellan benen, ge upp och i stället överlåta åt Italien att ta denna sits, utan att vi från svensk sida gör ett helhjärtat försök att se till att Sverige verkligen blir en medlem i säkerhetsrådet, och spelar en roll som Sverige traditionellt har haft och som har inneburit att vi fått både respekt för vårt land och ett inflytande som vi har anledning att vara mycket stolta över?

Jag måste säga att jag är djupt besviken över handläggningen av denna viktiga fråga, över det svar som regeringen har avlämnat och över att landets statsminister inte vågar ta debatten och redovisa sin ståndpunkt.

Anf. 5 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Nej, vi har inte gjort två misslyckade försök, Ingvar Carlsson. Med Socialdemokraternas brist på strategi skulle risken vara att vi gjorde två misslyckade försök. Det är icke regeringens intention och regeringens avsikt. Det är just därför som vi menar att det är viktigt att lägga upp en hållbar strategi och att vi lär oss någonting från förra gången. Det handlar om ett stort arbete, om att få ett vidare stöd än vad vi hade den gången, om att få ett starkt stöd inom just den valgrupp, VOAS-gruppen, som Sverige tillhör. I allra bästa fall skall vi arbeta för att få s.k. clean slate.

Ingvar Carlsson säger att det icke har redovisats någon strategi. Jag skall med vändande post till Ingvar Carlsson översända Utrikesnämndens protokoll från den 24 november. Där kommer han också att kunna konstatera att jag – om jag får hålla mig till mina egna inlägg – var mycket besviken över att det icke presenterades någon alternativ strategi från socialdemokratiskt håll. Jag hör klank och klagan, men jag hör aldrig några alternativa förslag om hur vi skall gå fram.

Det är trevligt att Ingvar Carlsson nu sträcker ut den hjälpande handen inför möjligheten att Sverige skall ta en plats i säkerhetsrådet. Jag avser att hålla fast den hårt och bestämt när det gäller att vi skall bli valda till säkerhetsrådet 1997–1998. Självfallet skall detta vara en nationell ansträngning.

Jag kan också försäkra Ingvar Carlsson att jag innan jag avgav detta svar hade talat med statsministern, med vice statsministern och med biståndsministern och att jag sagt till dem att det är ett hårt arbete som kommer att åvila även dem – dvs. inte bara utrikesministern – när det gäller att se till att vi vinner den här platsen i säkerhetsrådet.

Anf. 6 INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Utrikesministern vill hävda att det inte är fråga om två misslyckade försök. Sverige har två gånger anmält kandidatur. Första gången gick det fram till omröstning, och vi misslyckades när vi förlorade mot Nya

Zeeland. Andra gången drar vi oss ur innan vi ens har kommit fram till omröstningen. Det är klart att det är utomordentligt allvarliga misslyckanden för svensk utrikespolitik. Det innebär att Sverige håller på att förlora en position som vi har haft i världen och som vi har byggt upp under årtionden.

Utrikesministern säger att Socialdemokraterna inte har redovisat en alternativ strategi. Jag trodde att det var regeringens uppfattning att vi skulle ha en gemensam strategi. I det som regeringen har redovisat finns ingenting om hur man skall kunna övertala länder runt om i världen.

Socialdemokraterna sitter tyvärr inte i regeringsställning. Om vi hade gjort det hade frågan skötts på ett helt annat sätt. Jag kan försäkra utrikesministern att vi då i Förenta nationerna, när det gäller Europa och inte minst tredje världen, hade varit aktiva på ett helt annat sätt.

Jag förmodar att det inte är utrikesministern obekant att jag leder en kommission som arbetar med FN:s framtid, där jag praktiskt taget varje månad träffar ledande politiker från hela världen. Hade det inte varit intressant för regeringen att på något sätt samråda med mig i den kapaciteten? Inte ens det initiativet har tagits. Jag kan inte uppfatta det på något annat sätt än att regeringen i grunden inte är intresserad.

Det har gjorts halvhjärtade försök, och det belyses av att statsministern efter förra förlusten sade att det kanske hade blivit en för stor börda för oss. Detta att medverka i säkerhetsrådet ser statsministern som en börda. Han är själv inte beredd att i Sveriges riksdag diskutera denna fråga, och då måste jag säga att regeringen på den här punkten grovt missköter svensk utrikespolitik.

Anf. 7 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Verkligheten är att vår strävan inom VOAS-gruppen efter samråd och samsyn, som har genomförts genom ett stort antal konsultationer i olika huvudstäder, har rönt uppskattning och förståelse. Jag tror i stället att Sverige kan var litet vägledande när det gäller att reformera säkerhetsrådet, utvidga det och få en ny tingens ordning beträffande val till säkerhetsrådet.

Det har rönt uppskattning i huvudstäder i andra länder att Sverige strävar efter samråd och samsyn, att vi är beredda att tala med andra länder. Vi har de nordiska ländernas fulla uppbackning. Jag tror att vår strategi röner respekt och förståelse. Detta har vi möjlighet att visa i valet 1996. Jag hoppas naturligtvis på socialdemokratins starka stöd i det arbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1993/94:128 om Taiwan

Anf. 8 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Simon Liliedahl har i en interpellation ställt frågan vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att ge Taiwan diplomatiskt erkännande och för att förbättra våra relationer med Taiwan.

Sverige har anslutit sig till den internationellt vedertagna principen att er-

Anf. 9 SIMON LILIEDAHL (nyd):

Herr talman! Jag har tidigare tagit upp frågan om att Sverige skulle kunna medverka till att Taiwan erkänns som en självständig stat, senast vid den utrikespolitiska debatten den 23 februari. Jag har även väckt en motion. Då jag som ersättare kommer långt ned på talarlistan hade ministrarna när jag ställde mina frågor gått hem och lagt sig för länge sedan. Därför är jag tacksam att jag i dag får föra en interpellationsdebatt med utrikesministern, som har gett mig ett diplomatiskt välformulerat och delvis tänkvärt svar. Men tyvärr är det till intet förpliktande. Det lilla Sverige skall hålla sig ifrån storpolitiken, som skall skötas av de stora pojkarna.

Sverige har emellertid tidigare, under ett par efterkrigsdecennier, agerat som gossen Ruda i världen och inte tvekat att säga obehagliga sanningar. Jag kan påminna om hur Sverige och Sveriges riksdag har tagit ställning mot apartheidsystemet i Sydafrika. Men i dag är man försiktig och tassar fram.

Det är av speciellt intresse att kunna notera att just Sydafrikas segerherre Nelson Mandela är en av Taiwans få vänner. Till skillnad från utrikesministern har han officiellt uttalat sitt stöd för Taiwan så sent som den 26 april i år. Nelson Mandela lovade då att inte bryta de diplomatiska förbindelserna med Taiwan när han blev president och ANC kom till makten. Han har mod och kraft att säga ifrån. Han har kämpat i motvind ett helt liv och ger inte som Sverige i första taget upp för påtryckningar från Peking.

Utrikesministern säger i sitt svar att eftersom Sverige inte har erkänt Taiwan är det inte möjligt att inleda officiella relationer med Taiwan. Men såvitt jag vet har ett 25-tal länder, inklusive Sydafrika, redan diplomatiska relationer med Taiwan. Däremot har inga västländer som jag känner till erkänt Taiwan. Trolig anledning till det är, som utrikesministern antydde, att Kina har vetorätt i säkerhetsrådet. Det vore, inom parentes sagt, mycket intressant om Sverige, vilket diskuterades i den förra interpellationsdebatten, kom med i säkerhetsrådet. Då får man kanske helt andra möjligheter att beveka Kina i bl.a. Taiwanfrågan.

Jag tycker att det är beklagansvärt att man inte sagt ifrån mer på skarpen. Kina är ett land som satt sig över de mänskliga rättigheterna. Där har jag i alla fall sett att utrikesministern, senast den 4 juni 1993, med rätta har reagerat starkt och tagit upp rapporterna om arresteringar av oliktänkande, tortyr och bristande rättssäkerhet. Det är frågor som man i dagarna har kunnat läsa om. Kina friar och griper regimkritiker. Vi har vidare kunnat läsa att Kinas president Jiang Zemin, som skickat julkort till mig, inte har ångrat massakern, utan i stället prisar militärens resoluta åtgärder. Massingripanden mot oppositionella verkställs med jämna mellanrum, brott mot lag och ordning har behandlats strängt, och antalet avrättningar har ökat. Det är detta Kina som Sverige skall falla undan för, som i säkerhetsrådet hotar med veto.

Jag kan inte tänka mig att det i dag finns ett mer demokratiskt land än Taiwan – man har 74 politiska partier – eller något som skulle göra sig mer förtjänt av att få en erkänd diplomatisk status.

Jag förstår att utrikesministern har svårt att svara på de distinkta frågor som jag ställde. Jag vill därför avslutningsvis repetera dem, eftersom jag inte har fått något svar: Är utrikesministern beredd att medverka till att Sverige erkänner Taiwan som en självständig stat? Vilka ågärder ämnar utrikesmi-

känna endast ett Kina och upprätthåller sedan 1950 diplomatiska förbindelser med Folkrepubliken Kina. Eftersom den taiwanesiska statsbildningen, som går under namnet Republiken Kina, gör anspråk på att representera samma territorium och folk som Folkrepubliken Kina, är det inte möjligt att erkänna båda statsbildningarna.

Eftersom vi inte erkänt Taiwan och inte upprättat diplomatiska förbindelser är det inte möjligt att inleda mellanstatliga och officiella relationer med Taiwan.

Det hindrar givetvis inte att Sverige har utvecklat ett omfattande utbyte med Taiwan på en rad områden, till gagn både för Sverige och för Taiwan. Taiwan är en snabbt växande ekonomi belägen i en dynamisk region, och handelsutbytet med Sverige har vuxit kraftigt på senare år, jämsides med att handeln med Folkrepubliken Kina också ökat.

Som positiv ser vi i Sverige den utveckling mot demokrati som ägt rum på Taiwan. Det politiska livet har sedan 1989 utvecklats från enpartivälde till ett parlamentariskt flerpartisystem. Informationsfrihet och opinionsfrihet är i dag i stort sett garanterade rättigheter. I detta utgör utvecklingen på Taiwan en positiv kontrast till situationen i Folkrepubliken Kina.

Som en följd av våra växande ekonomiska förbindelser har även det inofficiella besöksutbytet med Taiwan ökat. Taiwan har ett representationskontor i Stockholm, och Exportrådet är representerat med ett kontor i Taipei. Genom Exportrådet i Taipei kanaliseras en mängd handels- och kontaktfrämjande verksamheter på kommersiell och icke-officiell basis.

Det är ett viktigt intresse för Sverige att slå vakt om våra goda handelsförbindelser med Taiwan. Inom ramen för den ett-Kina-politik som Sverige liksom övriga västvärlden iakttar vill vi verka för att stärka och fördjupa dessa förbindelser.

Vi har från svensk sida också intresse av att Taiwan inlemmas i världssamfundet, framför allt i organisationer med anknytning till handel och ekonomi. Vi ser gärna taiwanesisk närvaro i internationella organ. I vilka former detta sker är en sak för de berörda parterna att komma överens om.

Sedan Folkrepubliken Kina 1971 övertog Kinas medlemskap i FN och permanenta plats i säkerhetsrådet har Taiwan stått utanför världsorganisationen. Enligt FN:s stadgar upptas nya medlemmar i organisationen genom beslut i generalförsamlingen efter beredning och på rekommendation av säkerhetsrådet. I rådet har som bekant Kina en vetorätt som man knappast skulle tveka att utnyttja i detta fall. Ett förslag om att ge Taiwan "exceptionell ställning" i FN fördes enligt beslut av generalförsamlingen i september 1993 inte upp på dagordningen.

En lösning av Taiwans problem måste bygga på en uppgörelse mellan Peking och Taipei, som innebär att Taiwan med omkringliggande öar kan representeras som självständigt subjekt eller enligt någon annan överenskommelse i internationella forum. Möjligen kan en sådan utveckling komma till stånd på litet sikt.

Sverige följer noga utvecklingen och diskussionen i Peking och Taipei om denna fråga.

nistern vidta för att Sverige skall kunna erkänna Taiwan som en självständig stat?

Anf. 10 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Den här regeringen säger ifrån när det behövs och när det är motiverat. Det råder inget tvivel på den punkten. Den här regeringen säger ifrån i MR-frågor. Jag gillade faktiskt inte interpellantens påstående i dessa sammanhang, för detta var icke sant. Som interpellanten var vänlig nog att säga har vi sagt ifrån när det gäller Kina. Jag vill även påpeka att en delegation från Sverige med experter på MR har besökt Kina och även Tibet. Jag tycker att det är en betydande framgång i svensk Kinapolitik att vi lyckas föra en bestämd dialog i MR-frågor.

Svaret som jag har gett beskriver precis den situation och den relation som Sverige har med Taiwan. På det sättet tycker jag att det är ett intressant svar, och jag tycker att det är bra att Simon Liliedahl tar upp den här frågan.

När det gäller erkännandefrågan kan jag säga att det finns överlappande territoriella krav såväl från Folkrepubliken Kina som från Taiwan. Detta är en komplicerande faktor. Det är också en komplicerande faktor självfallet för Folkrepubliken Kina, som gör anspråk på Taiwan. Det finns en stark opinion på Taiwan som fortfarande inte önskar att Taiwan skall utropa sig som en självständig stat just därför att man inte vill släppa de territoriella kraven på fastlandet. Därför är frågan ytterligt komplicerad.

Jag måste säga att jag tycker att det är helt naturligt och en riktig svensk utrikespolitik att vi avvaktar skeendet men att vi samtidigt förstärker våra förbindelser med Taiwan.

Anf. 11 SIMON LILIEDAHL (nyd):

Herr talman! Jag instämmer i mycket av det utrikesministern har sagt. Jag gav också utrikesministern en eloge för de initiativ som tagits.

Jag har jobbat mycket som exportör i Kina och på Taiwan och känner dessa länder ganska väl. Vad jag vill kritisera regeringen för är att man inte har drivit en tillräckligt aktiv handelspolitik och inte givit de svenska exportörerna samma möjlighet som de stora länderna.

Utrikesministern vet säkert att Tyskland i april hade sin handelsminister på Taiwan för att få underlag för att kunna plocka bort Taiwan från den tyska embargolistan. Man vill leverera ubåtar och patrullfartyg till Taiwan. Det nämns siffror som 20 miljarder kronor. Man vidtar gentemot Taiwan vissa positiva åtgärder. Man har tillsatt en karriärdiplomat som chef för det tyska handelskontoret. Det är små markeringar, men de betyder mycket goodwillmässigt. Det gör det i motsvarande mån svårt för Sverige, som får konkurrera om ubåtar och patrullbåtar.

Tyskarna är tydligen inte rädda för handelspåtryckningar, som jag är övertygad om att man är i Sverige. De bearbetar samtidigt Kina lika intensivt och är inte rädda för kinesiska motdrag. Det bör inte heller Sverige vara.

Jag kan vidare nämna att House of Commons Foreign Affairs Committee i England i en nyligen publicerad rapport anfört att man kommer att stödja Taiwans inträde i GATT, även om Kina inte skulle få inträde.

Därför skulle jag vilja fråga utrikesministern om hon är beredd att, liksom

man är i England, stödja Taiwans GATT-medlemskap och om hon är beredd att se över möjligheterna att ge Sverige chans att konkurrera med Tyskland och Frankrike om att leverera ubåtar och patrullbåtar till Taiwan. Det betyder mycket med tanke på arbetslöshetssituationen både i Malmö och i Karlskrona.

Anf. 12 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag vill hänvisa till det jag säger i svaret, nämligen att det inofficiella besöksutbytet med Taiwan har ökat påtagligt, att Taiwan har ett representationskontor i Stockholm. Ur de synpunkter som Simon Liliedahl framhöll är det kanske än viktigare att Exportrådet nu är representerat med ett kontor i Taipei. Det är ändå en väsentlig utveckling.

När det sedan gäller GATT pågår nu bestämda diskussioner om att Folkrepubliken Kina skall kunna ansluta sig till GATT. Sker detta vet jag att det även finns diskussioner om någon form av arrangemang för Taiwan. Det vore väl positivt med båda dessa steg.

Anf. 13 SIMON LILIEDAHL (nyd):

Herr talman! Det var intressant att höra, men jag vidhåller att regeringen borde kunna vara mer aggressiv. Om nu tyskarna har gjort vissa diplomatiska framsteg, som har tagits emot mycket positivt av Taiwan, tycker jag att svenska regeringen skulle matcha Tyskland och även Frankrike som har levererat Mirage och USA som har levererat F 16 för att inte komma längst ner på listan.

Taiwan är ett stort exportland för Sverige – exporten uppick till tre och en halv miljard kronor. Visserligen är Kina också ett stort exportland – fyra och en halv miljard kronor. Jag tror att de små markeringar som jag har indikerat skulle göra att vi skulle stå betydligt starkare i konkurrensen med stormakterna om de produkter som vi vill exportera.

Avslutningsvis: Utrikesministern talade i sitt svar om att det fanns ett förslag att ge Taiwan exceptionell ställning i FN men att frågan enligt ett beslut i generalförsamlingen inte kom upp på dagordningen. Finns det möjligheter för Sverige att ta ett initiativ i denna fråga, så att Taiwan kan ges en exceptionell ställning i FN?

Anf. 14 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag vill åter hänvisa till att Exportrådet nu är representerat med kontor på Taiwan. Självfallet sysslar Exportrådet i första hand med civila kommersiella affärer. Det kan jag inte se något fel i.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1993/94:140 om valutgången i Italien

Anf. 15 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Hans Göran Franck har i en interpellation till statsministern frågat om denne är beredd att revidera sin uppfattning om faran av fascism

och högerextremism i Italien samt vilka politiska initiativ och åtgärder statsministern anser är påkallade för att bekämpa nyfascism och högerextremism i Europa. Statsministern har bett mig att besvara interpellationen.

Herr talman! I det italienska valet den 27 och 28 mars vann den allians som består av högerpartierna Forza Italia, Alleanza Nazionale och Lega Nord en majoritet i parlamentet. Silvio Berlusconi fick som ledare för det största partiet, Forza Italia, presidentens uppdrag att bilda regering. Den nya regeringen, i vilken ovan nämnda tre partier ingår, har nu tillträtt.

Alleanza Nazionale är arvtagare till Movimento Sociale Italiano (MSI), som i sin tur är arvtagare till Benito Mussolinis fascistiska rörelse. Trots att Alleanza Nazionale gjort vissa försök att distansera sig från sitt fascistiska arv tyder flera uttalanden på att kopplingen ännu är aktuell.

Herr talman! Det finns anledning att oroas när extremistiska partier, vars ideologiska grundval inte bygger på demokratiska värderingar, får framgångar i politiska val. Detta gäller oavsett vid vilken ytterpunkt på den politiska skalan dessa partier befinner sig. Detta var innebörden i statsministerns kommentar strax efter det att utgången av de italienska valen stod klar.

Det går att dra olika slutsatser av valet i Italien. En slutsats är att valutgången är ett resultat av de senaste årens dramatiska politiska utveckling i landet. De traditionella politiska partierna har drabbats av en djup förtroendekris, som det kanske kommer att ta tid att övervinna.

En annan slutsats, och kanske den viktigaste, är att den italienska demokratin har visat förmåga till förnyelse inom det demokratiska systemets ramar. Det pågår i Italien en uppgörelse med det förflutna. I flera fall har rättegångar ansetts motiverade, vilket har fått stor uppmärksamhet både i Italien och i omvärlden. Nya partier har bildats, och etablerade partier har försvunnit. Landets politiska system har utsatts för stora påfrestningar, men de demokratiska principerna har inte ifrågasatts.

De italienska valen genomfördes på ett demokratiskt sätt i enlighet med de nya vallagar som antogs i en folkomröstning förra året. Resultatet visade att det nyfascistiska, eller postfascistiska, partiet Alleanza Nazionale ökade sin röstandel till ca 13 % av rösterna, vilket är oroande. Resultatet ledde samtidigt till att det partipolitiska mönstret i Italien förändrades i en rad andra avseenden. Att partistrukturer förändras i ett demokratiskt land är inget onormalt, även om omvälvningen i Italien gått snabbare och varit mer dramatisk än på andra håll. Att extremistiska partier, till höger och till vänster, ibland vinner framgångar på grund av väljarnas missnöje med traditionella och demokratiska partier är förvisso inget unikt för Italien.

Herr talman! Det finns skäl att hysa stark oro för och aktivt motverka de extremistiska och odemokratiska strömningar av olika slag som under de senaste åren kommit till uttryck i Europa. Extremism, fascism och rasism har ingen plats i dagens eller framtidens Europa. Därom är vi alla eniga. Samtidigt finns det anledning att ta fasta på demokratins förmåga att motstå angrepp och förnya sig. Det var trots allt bara en minoritet av de italienska väljarna som röstade på extremistiska partier.

Jag är övertygad om att det bästa sättet att motverka extrema politiska partier och ideologier är genom öppenhet, fri debatt och – inte minst – ett samarbete över gränserna som gynnar ekonomiskt framåtskridande och

känslan av samhörighet. Jag är övertygad om att detta också är vad det stora flertalet av det italienska folket föredrar och att de därför förväntar sig att deras politiska partier kommer att sträva efter detta.

Anf. 16 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Jag hade förväntat mig att få svaret av statsministern, då en del av frågan direkt berör hans egen kommentar till den mycket oroväckande valutgången i Italien.

I Dagens Eko den 29 mars bagatelliserade Carl Bildt nyfascisternas framgångar i valet. I stället för att med skärpa och entydighet ta avstånd från nyfascisterna och högerextremisterna gav statsministerns uttalanden ett intryck av flathet och historielöshet.

Han ville jämställa demokratiska vänsterpartiet PDS – ett demokratiskt parti som tillhör Socialistinternationalen – med fascister. Den italienska fascistledaren förklarade i en intervju i påskas att Benito Mussolini – Il Duce – var detta århundrades största statsman. Fascistpartiet MSI har fått tre regeringsposter, bl.a. vice premiärministerposten. Fascisterna ingår i Nationella alliansen, som sammanlagt fått fem ministerposter.

Carl Bildt sade vidare i Ekointervjun att den politik som Berlusconi företräder är "en ganska kraftfull ekonomisk reform- och saneringspolitik och det tror jag att Italien behöver".

Utrikesministerns vaga uttalanden framstår mot denna bakgrund som icke acceptabla. Särskilt betänkligt och felaktigt är hennes slutsats att den italienska demokratin har visat förmåga till förnyelse inom det demokratiska systemets ramar.

De italienska fascisterna försvarar och glorifierar i dag sin historia.

Fascisterna tog makten i Italien 1922. På olika sätt banade de vägen för det som senare skulle hända i Tyskland. Mussolini införde en järnhård diktatur med systematisk förföljelse av oppositionella. Partier och fackföreningar upplöstes, pressen underkastades fullständig censur. Medborgerliga rättigheter upphävdes, och de som protesterade kom i fängelser och interneringsläger. Många avrättades.

Då andra världskriget bröt ut ställde Mussolini och hans fascister genast upp på Hitler-Tysklands sida.

Reaktionerna mot den italienska regeringen är starka i många länder i Västeuropa och också inom EU, vilket kontrasterar mot den svenska regeringens hållning.

Norges utrikesminister Björn Tore Godal har gjort ett uttalande där han låtit förstå att den norska regeringen inte tänker möta de fascistiska italienska ministrarna.

Flera franska politiker med presidenten i spetsen har agerat i saken, och frågan är väckt i Europaparlamentet.

Vilken inställning har regeringen till den norske utrikesministerns hållning?

Är regeringen beredd att ompröva statsministerns förhastade uttalanden?

Det är något slags naiv överslätande hållning som regeringen företräder, att tro att man genom samtal och debatt skall kunna komma åt detta problem.

Hur ser regeringen på att italienska regeringen kan få posten som ordförande i EU?

På vilket sätt vill regeringen verka för att den italienska utvecklingen inte sprider sig?

Har regeringen verkligen ingen annan medicin mot den fascistiska faran än dialog och debatt?

Har regeringen ingenting lärt av utvecklingen under 20- och 30-talen?

Anf. 17 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag förstår inte vad Hans Göran Franck har emot dialog och debatt. Detta är ju demokratins verktyg. Jag blir något förundrad.

Det som Hans Göran Franck säger om statsministerns uttalanden är grundläggande felaktigt. Statsministern bagatelliserade på intet sätt oron för valutgången i Italien. Jag har läst hans uttalanden mycket noga, och det fanns ingenting av detta. Statsministern tillät sig – och det får Hans Göran Franck finna sig i – att peka på extrema krafter på båda sidor av spektrumet. Det är alldeles nödvändigt att i den historiska utveckling som vi befinner oss i, Hans Göran Franck, uppmärksamma också sådana krafter, därför att de tyvärr även ingår i förening i vissa av oss närliggande länder. Det finns ett nytt fenomen i Central- och Östeuropa som kallas röd-brun extremism. Det kan vi inte och får vi icke blunda för.

Den allvarliga fråga som Hans Göran Franck sedan kommer in på i sitt inlägg, och som jag tycker att vi skall ta på stort allvar, är hur vi skall förhålla oss. Som jag ser det befinner vi oss i dag gudskelov i en väsentligt annorlunda situation än den som Europa befann sig i på 30-talet. Vi har det europeiska enhetsverket som har skapats efter andra världskriget. Nu finns Europarådet, ESK och den europeiska unionen med sina principer, med sina domstolar och med sina grundläggande dokument.

Det som vi självfallet skall göra i dag, och det som den svenska regeringen kommer att göra och gör, är att vi utgår ifrån att Italiens regering och alla dess medlemmar skall följa de grundläggande principerna i såväl Europarådet som ESK och den europeiska unionen. Den förhoppning och det bestämda krav som jag uttalar här i dag är att det är enligt dessa principer som den italienska regeringen skall arbeta. Gör den inte det, får vi naturligtvis då ta ställning och se hur vi skall agera. Men detta måste vara den grundläggande utgångspunkten.

Anf. 18 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag skall återge några brottstycken ur intervjun i Dagens Eko, som jag talade om i mitt första inlägg. Statsminister Carl Bildt säger att det är svårt att bedöma vad valresultatet kommer att ge för politik i Italien, men han ser det ändå som en markering från det italienska folket att vilja göra sig kvitt bl.a. korruptionen. Vidare säger Carl Bildt att han tror att det är bra att man nu har lagt en period bakom sig som dominerats av de gamla partierna. Sedan får man hoppas att det går att bilda en fungerande regering på den majoritet som nu blivit.

Sedan får Carl Bildt frågan: Du är inte oroad över att fascisterna kommer tillbaka som en kraft i Europa? Carl Bildt svarar då: Nja, det är både fascis-

ter och kommunister som i en ny tappning försöker att göra sig gällande. Det är klart att det är oroande. Jag tror inte att de kommer att få något dominerande inflytande vare sig i den ena eller i den andra extremen.

De här uttalandena från statsministern skiljer sig i hög grad från det uttalande som Ingvar Carlsson gjorde, och han var ju också inne på den italienska frågan tidigare här i dag. Ingvar Carlsson sade att det är utomordentligt allvarligt att politiska högerkrafter skaffar sig en politisk maktposition i ett av Europas största och viktigaste länder. Det innebär att idéer som de flesta hoppats hade förpassats till historiens skräphög åter visar sitt förhatliga ansikte.

Vidare sade han: Sveriges statsminister, dvs. Carl Bildt, borde självklart med skärpa och entydighet ta avstånd från dessa krafter. Inte minst mot bakgrund av det närmare europeiska samarbetet är det nödvändigt att vi klart och entydigt bekämpar den extrema högern och fascismen. Vi får inte uppträda med den flathet och historielöshet som statsminister Bildt visade i går.

Det var ett uttalande som jag tycker var på sin plats. Jag tycker också att det är på sin plats att man erkänner att man har gjort ett oövertänkt och förhastat uttalande. Det var därför jag hade velat att statsministern själv skulle vara här i dag för att kunna göra en deklaration om detta.

Utrikesministern gick in på frågan om dialog och debatt. Självklart anser jag att det är mycket viktigt att ha en bred debatt både i Sverige och internationellt om de faror som finns.

Anf. 19 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Det är inte mycket att göra åt saken. Hans Göran Franck får nöja sig med utrikesministern i dag. Men jag är mycket glad över att Hans Göran Franck här läste upp Carl Bildts inlägg, eftersom det därmed finns i kammarens protokoll. Jag tycker att alla och envar kan läsa detta och konstatera att han pekade både på faran för extremism till höger och faran för extremism till vänster. Det är precis så det är.

Jag sade i mitt svar, vilket är ett svar som är förankrat i Sveriges regering: Extremism, fascism och rasism har ingen plats i dagens eller framtidens Europa. Klarare och tydligare kan det inte sägas.

Samtidigt, Hans Göran Franck, måste vi nu glädja oss åt att när dessa utmaningar kommer så finns det europeiska enhetsverket, Europarådet, ESK och Europeiska unionen. Vi har dess principer, stadgar och traktater, och därmed har vi också instrument för att hålla dessa krafter i schack och kan framför allt utgå från att demokratiskt valda regeringar skall följa dessa principer.

Jag vill också nämna för Hans Göran Franck att detta är något som naturligtvis jag själv också måste iaktta i mitt ämbete. I ESK-trojkan, där Sverige i dag fortfarande ingår, är Italien ordförandeland. Nästkommande ordförandeland är Ungern som just nu har röstat för en återkomst av de från kommunisterna nu till socialister omdöpta krafter som en gång ledde Ungern under Sovjetstyret.

Det finns många utmaningar i Europa, men de måste hanteras med hänvisning till principerna.

Anf. 20 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tycker att utrikesministern borde besvara den fråga som jag ställde om den norske utrikesministerns uttalande. Här skiljer sig den norska regeringens hållning från den svenska regeringens. Det är en mycket mer distinkt och bestämd hållning än den som kommer till uttryck i statsministerns och utrikesministerns uttalanden.

Det är i och för sig bra att utrikesministern säger att man vill agera inom ramen för olika internationella och europeiska organ. Men frågan är på vilket sätt utrikesministern vill agera. Enligt min mening är det klart otillräckligt att man nöjer sig med att ha en debatt här och i olika internationella forum. Faran är betydligt större. Vi skall komma ihåg att även om denna fascistiska rörelse fick 13 % så har de en koalition med ett mycket extremt högerparti under statsministerns ledning. Man kan klart säga att det inte bara är ett parti långt ut på högerkanten, utan det är ett populistiskt parti som är djupt involverat i ekonomiska egenintressen.

Här gäller det verkligen för den svenska regeringen att söka samarbetspartner för internationella och europeiska aktioner som verkligen går ut på möjligheten att bekämpa denna företeelse i Italien. Faran ligger nu i att detta kommer att sprida sig till andra länder och att man får förankring i andra regeringar också. Då bör man påminna sig om vad som hände på 20- och 30-talen, då den politiska hållningen var alldeles för passiv och helt otillräcklig för att mobilisera mot den fascistiska och nazistiska faran.

Anf. 21 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag säger inte de saker som Hans Göran Franck talar om att jag säger. Vad jag mycket klart har sagt är att extremism, fascism och rasism inte har någon plats i dagens eller framtidens Europa. Det är ett klart avståndstagande från sådana tendenser och politiska yttringar.

Jag säger inte att samtal skall föras, utan vad jag mycket klart säger är att jag och den svenska regeringen utgår från att den italienska regeringen kommer att agera utifrån de principer som styr den europeiska integrationen som finns uttryckt i Europarådet och i den europeiska unionen. Detta är mycket klart. Vi utgår från detta, och det är detta vi förväntar oss.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1993/94:143 om Sydafrika

Anf. 22 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Hans Göran Franck har frågat mig:

- hur regeringen bedömer utvecklingsmöjligheterna för Sydafrika efter valet,
- vilket ytterligare stöd och bistånd regeringen vill verka för till Sydafrika,
- hur regeringen vill agera på det internationella planet för att stärka det nya demokratiska och icke-rasistiska Sydafrika,
- vilka nya möjligheter den demokratiska förändringen i Sydafrika skapar

för en aktiv svensk och internationell politik till stöd för andra länder i södra Afrika samt
- om regeringen är beredd att medverka till fortsatt stöd åt Awepa.

Det sydafrikanska valet fick glädjande nog ett lugnt och ordnat förlopp. Det har i allt väsentligt förklarats för både fritt och rättvist. Det blev därmed, som Hans Göran Franck själv nämner i sin interpellation, en stor framgång både för demokratin och för alla dem som på olika sätt aktivt arbetat mot apartheidsystemet.

För de många människor i Sydafrika som i årtionden gjort stora personliga uppoffringar i kampen för demokrati måste det kännas utomordentligt glädjande att målet nu har nåtts. Speciellt tänker jag på president Mandela, som vid 75 års ålder för första gången fått utöva den rösträtt som för oss svenskar är en så självklar rättighet.

Den svenska regeringens bedömning av utvecklingen i Sydafrika efter valet är i grunden positiv. Det faktum att själva valet i stort sett kunde hållas utan politiskt våld och turbulens lovar gott. De grundläggande förutsättningarna för en gynnsam utveckling finns för handen: en folkligt vald regering för samförstånd och försoning, en ekonomi och en infrastruktur som är bättre utvecklad än någon annan i Afrika samt en omvärld som är beredd att bistå landet i dess fortsatta demokratiska utveckling.

När den demokratiskt valda koalitionsregeringen under president Mandela nu installerats följer den grå och mödosamma vardagen, då arbetet på att undanröja apartheidsystemets förödande effekter skall bedrivas. På regering och president vilar då uppgiften att möta alla de förväntningar som byggts upp under lång tid. Människor som förvägrats rätten att bosätta sig var de vill, som saknar människovärdiga bostäder, som saknar utbildning och som möter arbetslöshet hoppas nu se konkreta och omedelbara förbättringar av sin egen vardag. Och det rör sig inte om någon liten minoritet utan om en överväldigande majoritet av landets befolkning.

I detta läge är det självklart att vi i Sverige skall göra vad vi kan för att stödja det nya demokratiska Sydafrika i arbetet på att undanröja arvet efter apartheid. Sverige har under lång tid givit ett omfattande – och strategiskt viktigt – bistånd till kampen mot apartheid och för ett demokratiskt och icke-rasistiskt Sydafrika. När det fantastiska nu hänt att det vi drömt om och arbetat för gått i uppfyllelse skall vi självfallet ge stöd till det reformarbete som föreståt. Om detta råder bred enighet. Men jag vill samtidigt kraftigt understryka, och kan inte göra det starkt nog, att biståndet från omvärlden inte kan lösa Sydafrikas problem. Knappast något bistånd kan vara så generöst tilltaget att det kan svara för ett omfattande bostadsbyggande eller finansiera skolgången för flera miljoner barn.

Därför är det Sydafrikas egna resurser som måste tas i anspråk för att möta de berättigade kraven från de eftersatta människorna i områden som Alexandra, Soweto och Kayelithsha, och det är egna genererade resurser det handlar om, resurser som skapas genom en klok och välavvägd ekonomisk politik.

Utöver egen resursmobilisering kommer Sydafrikas utveckling också att avgöras av hur snabbt handelsförbindelser kan upprättas och hur attraktivt

landet kommer att vara för utländska investeringar. En ekonomisk öppenhet och beredskap att delta i det internationella handelsutbytet är en nödvändighet. Självklart bör Sverige på alla sätt stödja och uppmuntra en sådan utveckling.

Omvärldens bistånd både kan och bör i hög grad inriktas på strategiska insatser på områden av avgörande betydelse för landets utveckling och för förbättringar av människors levnadsvillkor. För Sveriges del är det naturligt att göra insatser på utbildningsområdet liksom att stödja den demokratiska utvecklingen och stärka respekten för mänskliga rättigheter. Inte minst angeläget är det att bidra till uppbyggandet av en demokratisk samhällskultur. Hur vårt bistånd skall utformas och vilka områden det skall omfatta är självfallet något som skall diskuteras närmare med den nya sydafrikanska regeringen liksom med enskilda organisationer som gör stora insatser i Sydafrika.

Herr talman! Sverige kommer att stödja Sydafrikas återinträde som fullvärdig medlem i FN, och vi vill också verka för att landet intar sin givna plats i andra internationella organisationer. Inom både FN och Världsbanken planerar man nu betydande biståndsinsatser, som stöds av Sverige och där svenska lärdomar och erfarenheter kan tas till vara.

Sverige ser betydande möjligheter till samarbete med EU när det gäller unionens olika insatser för ett ökat stöd till Sydafrika. Vi är därför beredda och intresserade av att delta i s.k. gemensamma aktioner. Jag skulle i detta sammanhang vilja nämna att EU har för avsikt att arrangera en ministerkonferens i Berlin den 6–7 september i år med länderna i södra Afrika. Syftet med konferensen är bl.a. att diskutera framtida ekonomiskt och politiskt samarbete med regionen, inklusive Sydafrika. Sverige kommer att delta aktivt i förberedelsearbetet, och vi räknar med att erbjudas fullt observatörsskap vid själva mötet.

De genomgripande förändringar som nu sker i Sydafrika kommer på sikt att få en gynnsam inverkan på både den politiska och ekonomiska utvecklingen i regionen. Därmed skapas också bättre förutsättningar för Sveriges och andra länders angelägna stöd till fattiga och utsatta länder i södra Afrika. Flertalet av dessa länder är redan huvudmottagare av svenskt bistånd. När det gäller våra bilaterala biståndsprogram kommer dessa att få en sådan framtida inriktning att de på bästa möjliga sätt tar till vara de nya möjligheter som skapas i regionen. Förändringarna i Sydafrika kommer att bli särskilt betydelsefulla för det regionala samarbetet inom SADCC, som under nästa budgetår kommer att få ett svenskt stöd på 130 miljoner kronor. Det gäller nu att få med Sydafrika i denna regionala samverkan, inte att isolera det.

Beträffande frågan om Awepa vill jag till sist nämna att Sverige vid ett flertal tillfällen lämnat betydande bidrag till denna organisation, senast för insatser i samband med valet i Sydafrika. Under de tre senaste åren har närmare 4,5 miljoner kronor utbetalats till Awepa och dess närstående organisation African European Institute. SIDA är berett att pröva ansökningar om ytterligare stöd från fall till fall.

Anf. 23 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för det utförliga svaret.

Sydafrika var det enda landet i hela världen i vilket raséskillnaden var

fastställd i grundlag. I grundlagen var det klart uttalat att människorna i Sydafrika inte hade lika värde. Människovärdet hade olika valör.

Apartheidsystemet har satt djupa rötter. Att eliminera apartheid från alla lagar och förordningar kommer knappast att möta något motstånd i det nya parlamentet.

Utrikesministern och jag delar uppfattningen att Sydafrika nu står inför den svåra uppgiften att i den grå och mödosamma vardagen arbeta för att undanröja apartheidsystemets förödande effekter.

Det är klart att befrielsen härifrån i första hand ankommer på Sydafrikas folk att genomföra. Det finns också en stark beslutsamhet hos en bred majoritet att uppnå detta mål i det praktiska livet, även om de sydafrikanska högerextremisternas och fascisternas revanschlystnad inte får underskattas. De massakrer som förekommit under de senaste dagarna är ett oroväckande tecken på att faran inte är över.

Det internationella samfundet har ett stort ansvar vad gäller att medverka och ge aktivt stöd till en demokratisk och progressiv utveckling. Det är förpliktande att på ett nytt och konstruktivt sätt göra dessa insatser som ett fullföljande av den långvariga internationella sanktionspolitiken och stödet till befrielsekrafterna i Sydafrika.

Sanktionerna medverkade till apartheidregimens fall men tillfogade också landets befolkning och i synnerhet de fattiga mycket stora umbäranden.

Alla är nu ense om att se framåt, att söka läka såren. ANC:s plan för framtiden, fastställd i ett konkret och detaljerat program, främst för arbete, utbildning och bostäder åt alla, är ett uttryck för en stark ambition men också en nödvändighet.

Sveriges stöd har faktiskt minskat under det senaste budgetåret. Det gäller nu att höja nivån på vårt bistånd och ytterligare förstärka insatserna, eftersom vi vet att Sydafrika har lyckats med det första steget genom de demokratiskt genomförda parlamentsvalen. Det har via SIDA byggts upp en beredskap för detta. Det gäller nu att snabbt föra ut biståndsinsatserna på ett så verksamt sätt som möjligt i samverkan med den nya regeringsadministrationen i Sydafrika.

Utrikesministern säger att biståndet från omvärlden inte kan lösa Sydafrikas problem. Nej, det har även jag understrukit. Men utrikesministern gör det på ett så starkt sätt att det kan få en negativ effekt. Sverige bör dels genom sitt eget exempel, dels genom ett aktivt agerande i internationella forum, verka för att biståndet förstärks väsentligt. Jag delar utrikesministerns uppfattning om betydelsen av handelsförbindelser och utländska investeringar. Sverige har en goodwill i Sydafrika som den svenska regeringen i fortsättningen kan ha stor nytta av.

Sverige gjorde en historisk insats för Sydafrikas folk under de långa, svåra åren. Sverige kan fullfölja denna politik genom att vara aktivt och pådrivande. Sydafrika kan, om utvecklingen i landet blir politiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt gynnsam, spela en stor roll inte bara i södra Afika utan på hela den afrikanska kontinenten, vilket i dag är starkt behövligt, med hänsyn till den mycket allvarliga utvecklingen i många länder i området.

Ser man frågan från detta perspektiv får en aktiv och progressiv politik en helt annan dimension. I fråga om den restriktivitet som trots allt finns i en

del av utrikesministerns svar bör en omprövning ske i en mer positiv och dynamisk anda.

Awepa vill gärna verka på detta sätt och utgår från att Sverige i fortsättningen kommer att ge organisationen, som gjort viktiga pionjärinsatser, ett verksamt politiskt och ekonomiskt stöd.

Anf. 24 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag hade, som framgår av interpellationen, förmånen att tillsammans med 15 kolleger här i riksdagen vara valobservatör i det första fria valet i Sydafrika, som äntligen har kommit till stånd, efter 350 års förtryck av den färgade befolkningen. Vi socialdemokrater har i årtionden kämpat mot apartheid och förtrycket av den svarta befolkningen. Det var därför verkligen en upplevelse att få närvara vid denna historiska händelse.

Herr talman! Jag kommer aldrig att glömma den syn som mötte oss i den första vallokalen vi besökte. Det var ute i den fattiga kåkstaden i Soweto. När vi kom fram dit var det en jättelång kö till vallokalen. En mycket gammal dam satt längst fram. Hon hade redan väntat i många timmar för att vara säker på att få rösta. Hennes kommentar till mig var: Detta har jag väntat på i hela mitt liv.

Herr talman! Det var första gången jag besökte detta vackra land. Visst har jag läst och sett inslag på TV om de svarta kåkstäderna, men att uppleva denna slum i verkligheten var en chock. Vi besökte ett svart område som hette Duduza. I kilometer efter kilometer av plåtskjul bodde tusentals människor, utan vatten, utan el, utan sophämtning, osv.

Senare under veckan besökte vi ett område för den vita överklassen. Fy, vilka kontraster! Det var så att man mådde illa.

Herr talman! Nu gäller det att vi inte slår oss till ro. Nelson Mandela och den nyvalda regeringen måste även fortsättningsvis kunna lita på oss svenskar, och jag tror att de gör det. De måste kunna lita på att vi med aktiva insatser är beredda att hjälpa Sydafrika att bli ett bra samhälle för alla att leva i – och jag vill betona *alla*.

Det behövs enorma insatser, främst inom utbildningsområdet. Det måste till en jättesatsning på byggande av bostäder för alla dem som lever sämre än vad djuren gör i vårt land.

Jag vet att det inte är en slump att det nya skolsystemet, som ANC skall införa, nästan är en kopia av vårt svenska skolsystem, dvs. före skolpengens tillkomst. Alla skall ha rätt till en obligatorisk skola i tio år.

Under de närmaste åren utlovas 2,5 miljoner nya arbeten, och 1 miljon nya bostäder behöver byggas. För att kunna genomföra detta behövs verkligen vårt stöd.

Jag tänker inte, herr talman, upprepa Hans Göran Francks frågor. Men jag tycker att det vore bra om utrikesministern kunde förtydliga regeringens syn på ett fortsatt stöd till Awepa och inte bara hänvisa till SIDA.

Anf. 25 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Det är bra att Hans Göran Franck har ställt denna interpellation, så att vi får tillfälle att diskutera hur Sverige som nation skall förhålla

sig till Sydafrika i framtiden och hur Sverige skall kunna stödja ett demokratiskt Sydafrika.

I svaret på interpellationen tar utrikesministern upp den glädje som vi alla känner över valresultatet. Liksom tidigare talare hade också jag förmånen att delta som valobservatör, och jag är stolt över att Sveriges riksdag skickade en stor delegation, liksom Awepa. Det är viktigt att ha observatörer direkt på plats, och för oss som var med var det ett historiskt tillfälle som vi aldrig kommer att glömma.

Det var också viktigt att den svenska regeringen deltog i presidentinstallationen, att Bengt Westerberg själv kunde delta. Det är en viktig signal från Sverige. Men jag menar att glädjen över själva valresultatet inte får fördunkla framtiden och behovet av fortsatta insatser.

Jag vill därför fortsätta att diskutera med utrikesministern hur alla vi som har deltagit från partier och enskilda organisationer i Sverige i framtiden skall kunna stå på den nya demokratiska regeringens sida, inte bara i arbetet för ett demokratiskt Sydafrika utan i arbetet för ett Sydafrika där alla människor har rätt till en god levnadsnivå. Så är ju inte fallet i dag.

Herr talman! I interpellationen frågar Hans Göran Franck och alla vi som står bakom den hur Sverige skall kunna ge ytterligare stöd och bistånd till Sydafrika. I svaret hänvisar utrikesministern till de insatser som görs, till behovet av internationella insatser och till att det inte är bistånd som skall åstadkomma förändring utan Sydafrikas egen regering.

Jag tror att vi alla delar uppfattningen att det naturligtvis är landets egen regering som skall utföra det stora arbetet och att den internationella opinionen är viktig. Jag och Vänsterpartiet instämmer i att Sverige, som har legat före på biståndsområdet, har en viktig roll i att dra med sig andra länder och skapa ett brett internationellt stöd.

Men, herr talman, detta minskar ju inte Sveriges ansvar. Det pinsamma i historien är ju att Sverige, som under alla år har stött ANC och olika biståndsprojekt i enskilda organisationer, i år faktiskt minskar biståndet till Sydafrika. Det går inte att komma ifrån, trots dessa uttalanden om hur vi skall ge stöd i framtiden.

Den borgerliga regeringens bistånd till Afrika har totalt sett minskat med 120 miljoner kronor den här budgetperioden. Och just stödet till Sydafrika har de facto minskat, i och med att stödet till ANC som politiskt parti med rätta togs bort. Men det finns ju en rad andra organisationer och verksamheter som faktiskt är med och bygger upp det nya Sydafrika.

Herr talman! Jag skall bara nämna några exempel på biståndsinsatser där Sverige faktiskt har spelat en viktig roll.

Vid en tidigare resa med Awepa i februari, då Hans Göran Franck och flera andra av oss här i riksdagen hade tillfälle att delta, besökte vi något som hette Legal Resources Centre i Durban; det finns flera kontor runt om i Sydafrika. Det är en oerhört viktig organisation, som stöder människor som hittills har kommit i kläm med rättvisan och med stor risk även i framtiden kommer att göra det. Det är fall där militär och polis har begått övergrepp mot de mänskliga rättigheterna.

Denna organisation utgör ett ovärderligt stöd för enskilda personer, men den lyfter också fram och visar på övergreppen i massmedierna och genom

rapporter. Det är ett av de områden där Sveriges biståndspengar har gjort stor nytta.

Ett annat exempel som jag gärna vill nämna gäller en organisation som heter National Childrens Rights Committee. Vi hade förmånen att få träffa Shirley Mabusela och flera andra av dem som arbetar konkret just med att stärka barnens rättigheter. Organisationen kan närmast betraktas som en Rädda barnen-organisation men med mycket starkt stöd. Hittills har man med knappa resurser, med stöd av Unicef, svenska Rädda barnen och indirekt av SIDA och svenska biståndspengar, kartlagt hur speciellt barn och kvinnor har drabbats av fattigdom under apartheid.

Denna organisation är nu beredd att aktivt verka för att barnens levnadssituation förbättras och att kvinnors hälso- och utbildningssituation förbättras. Man har på en rad olika områden visat på hur man skall kunna gå vidare. Det kan man göra, bl.a. med hjälp av svenska biståndspengar.

Herr talman! Jag vill till slut upprepa frågan till den svenska regeringen.

Det är bra att vi kan glädjas tillsammans över demokratins framgångar i Sydafrika. Men det räcker inte, utrikesministern! Vi måste också ge aktivt stöd i praktiken.

Anf. 26 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tycker att det är oerhört roligt att vi här i Sveriges riksdag gemensamt kan glädjas över det som sker och har skett i Sydafrika. Jag tycker t.o.m. att det kanske är behövligt, med tanke på de många dystra – för att inte säga fasansfulla – rapporter som kommer från andra delar av Afrika. Jag tänker då på Rwanda. Vi behöver detta, och Afrika behöver detta.

Därför är det också så viktigt att den nya sydafrikanska regeringen, med president Mandela i spetsen, lyckas i sitt mycket svåra och hårda arbete. Självfallet skall Sverige vara där, och självfallet är min starka förhoppning, som jag har gett uttryck för flera gånger tidigare, att det breda svenska engagemanget skall fortsätta. Jag hoppas verkligen det.

Jag förstår att detta också är er aktiva strävan och förhoppning. Det finns ju en risk att engagemanget minskar nu när målet, i form av apartheidsystemets avskaffande, är nått, även om vi vet att arvet efter det finns kvar. Men så får inte ske.

Visst är det sant att det har blivit en smärre neddragning av biståndet på grund av växlingen från stödet till ANC, som ju var helt nödvändig och principiellt riktig. Trots allt fattade riksdagen den 22 april beslut om ett stöd på 220 miljoner kronor för budgetåret 1994/95. Det är i alla fall en ganska god fortsättning. I detta finns många mycket angelägna insatser.

Min förhoppning är att det svenska biståndet nu gradvis kommer att övergå i ett bredare utvecklingssamarbete med Sydafrika. Det är alldels nödvändigt, och jag tror att vi kommer att finna att det är den sydafrikanska regeringens önskan. Man kommer att vilja se Sverige aktivt på många fält och på många olika områden.

Jag tycker att det är ganska naturligt att vi ser satsningar på undervisnings- och miljöområdena. Vi kan se pilotsatsningar för att försöka förbättra bostadsområdena, sanitära insatser där Sverige har stor erfarenhet. Som jag nämnde är Sverige aktivt även på det internationella planet. Det gäller pla-

neringen av kraftfulla insatser från Världsbanken till förmån för ett socialt uppbyggnadsprogram för eftersatta organ och områden i Sydafrika. Där är Sverige redan engagerat. Det kan t.o.m. bli tal om samfinansiering med svenska biståndsmyndigheter.

Jag menar att det också är väldigt viktigt att Sverige har en möjlighet att delta i EU:s gemensamma planering. Jag tror att vi kan göra en betydande insats där. Jag tror också att vi kan förvänta oss ytterligare internationella insatser i FN:s regi. Sverige skall vara engagerat i dessa. Vi ger i dag 120 miljoner kronor till SADCC, vilken jag tror kan bli en mycket viktig samarbetsorganisation för hela södra Afrika. Sverige kommer att arbeta aktivt för att Sydafrika skall inlemmas på ett riktigt sätt.

Detta är några av de områden vi är verksamma inom. Jag är alldeles övertygad om att svenska organisationer måste fortsätta ett brett arbete. Det gäller också Awepa. Jag tycker också att det är kolossalt viktigt att vi fortsätter att ge bistånd till rättsvårdande institutioner och till MR-institut för uppbyggandet av en demokratisk samhällskultur. Vi förstår alla att det tar tid innan apartheidtänkandet är avskaffat i alla olika delar av det sydafrikanska samhället. Där kan Sverige fortsätta att göra en insats.

Anf. 27 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tycker att det är viktigt att det finns en bred uppslutning kring en aktiv och progressiv Sydafrikapolitik. I allt väsentligt är det också på det sättet. Det finns ett sådant samförstånd som det går att bygga vidare på.

Utrikesministern vidgår att det har skett en viss neddragning av biståndet. Jag tycker att det är angeläget att vi nu, när den första etappen gått så pass bra, verkligen utökar insatserna. Jag tyckte att jag fick en viss förståelse från utrikesministern för att det inte bara gäller Sydafrikas folk och att den regering som finns där skall lyckas. Sydafrika kan, om nästa fas går bra, bli en motor i maskineriet i södra Afrika och också i de övriga delarna av Afrika. Det är därför jag menar att en satsning på Sydafrika kan få stora effekter utöver de effekter som uppstår för Sydafrikas folk. Biståndet bör ses mot den bakgrunden.

Det är naturligtvis väldigt viktigt att Sydafrika får en god ekonomisk tillväxt. Därför bör alla initiativ som är möjliga tas för att engagera näringsliv och organisationer för att den sydafrikanska ekonomin skall komma på fötter och bli så god som den har förutsättningar att bli. Det finns resurser och tillgångar latenta i detta stora land som det går att bygga på.

Till slut vill jag säga att det är viktigt att engagera enskilda organisationer som Awepa, men många andra organisationer kan också göra väldigt viktiga insatser. Jag uppfattar utrikesministern så, att hon är medveten om betydelsen av att de många frivilligorgansiationer och frivilligkrafter som har gjort så mycket får ett aktivt stöd.

Anf. 28 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att det är bra om vi kan lägga det partipolitiska käbblet åt sidan när det gäller en så här viktig fråga. Som jag sade var det en upplevelse att vara i Sydafrika. Jag är övertygad om att vi som var där

noggrant kommer att följa utvecklingen och se vad som händer i Sydafrika framöver. Jag gör det åtminstone själv. Jag läser varenda tidningsartikel och ser vartenda TV-program som handlar om Sydafrika.

Jag tolkar utrikesministern så, att hon kanske är beredd att se till att vårt bistånd kommer att öka under nästkommande år. Jag tror att det är nödvändigt i demokratins inledningsskede.

Jag är också övertygad om att Sydafrika är ett ganska rikt land, bara man ser till att få i gång investeringar och annat. Vi skall framför allt vara med och bidra till att de resurser som finns i detta land fördelas rättvist över befolkningen. Det tror jag är det viktigaste av allt.

Jag tolkar också utrikesministern positivt när det gäller Awepa. Jag tror och vet att Awepa kommer att vara nödvändigt även i framtiden för att följa upp utvecklingen i Sydafrika.

Anf. 29 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Ja, det är positivt att vi är överens om att man skall satsa på Sydafrika. Det är positivt att samtliga partier ställer sig bakom att Sverige spelar en viktig roll och har goda förbindelser med det nya Sydafrika.

Det går dock inte, herr talman, att blunda för att det finns skillnader mellan partierna när det gäller hur vi vill bistå Sydafrika i framtiden. Utrikesministern säger att det har skett en viss smärre förändring – en liten sänkning – i det svenska biståndet. Det är en betydelsefull signal, utrikesministern! Det är väldigt svårt att vara trovärdig i arbetet för att Sydafrika skall få ett ökat och bredare stöd internationellt när man samtidigt själv inte är beredd att ta en ökad börda på detta område.

Utrikesministern talar om att vi skall delta i EU:s satsning på biståndsfrågor. Jag hoppas att det inte blir fallet och att Sverige inte blir medlem i EU. Jag tror att det är dumt att gå med i EU för Sveriges del bl.a. just därför att EU styr biståndsfrågorna och biståndsdiskussionen på ett sätt som vore djupt olyckligt för Sverige. Jag menar att våra möjligheter att stödja Sydafrika genom bistånd ökar betydligt om vi står utanför EU.

Herr talman! Jag vill också nämna frågan om att satsningen på Sydafrika och biståndet dit inte bara ger effekter för Sydafrika utan för hela regionen. Det var Hans Göran Franck och Anita Johansson också inne på. Jag beklagar alltså att man från regeringens sida totalt sett har minskat biståndet till hela Afrika. Vi har diskuterat Angola vid flera andra tillfällen. Också där var utgången av valet positiv, men situationen efter valet har dess värre varit förödande. Kriget pågår fortfarande.

Jag menar att en satsning på ökat bistånd och självfallet på att verka för att svenska organisationer på alla plan skall öka kontakten med Sydafrika är viktig, men det räcker inte. Vi måste också satsa på det svenska biståndet och se till att Sverige lever upp till sitt rykte internationellt.

Herr talman! Just under valet träffade vi många sydafrikaner som haft kontakt med Sverige – både svarta och vita. De sade: Ni har gjort väldigt mycket i Sverige, men slutet har inte kommit. Det är nu stödet till oss måste börja. Ni måste behålla och utöka kontakterna och utöka biståndet och relationerna på alla plan. Ni får inte se det som ett färdigt arbete.

Anf. 30 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag vill bara säga att jag ser detta som en första och inledande diskussion runt hur ett effektivt, bra och konstruktivt bistånd – jag skulle egentligen hellre vilja använda uttrycket samarbete – till det fria demokratiska Sydafrika skall utformas. Denna diskussion måste naturligtvis i allra första hand föras med den nya sydafrikanska regeringen. Vi måste lyssna på deras prioriteringar och önskemål. Vi har också våra egna prioriteringar och våra egna önskemål. Jag förstod att vi är tämligen ense när det gäller inriktningen.

Jag ser detta som en första diskussion, och jag tror att det blir anledning att återkomma till denna diskussion flera gånger efter uppbyggande och samtal. Jag vill bara försäkra att den svenska regeringen avser att vara mycket aktiv såväl i diskussionerna med den sydafrikanska regeringen som i de internationella mötesforum där vi nu också får en möjlighet att diskutera och agera.

Anf. 31 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag kan vara mycket kortfattad. För mitt parti, Socialdemokraterna, är det en hederssak att göra alla de ansträngningar som jag har talat om tidigare i dag. Jag hoppas att det skall finnas en bred enighet om dessa, oavsett vilken regering som kommer att finnas i vårt land. Det är därför mycket viktigt att det till Sydafrika går signaler om att man där kan räkna med ett brett svenskt stöd men också att Sverige kommer att fortsätta att agera på den internationella arenan för att mobilisera andra länder och olika internationella organisationer i det här arbetet. Man får ju inte slå sig till ro efter den framgång som nåtts och tycka att sydafrikanerna får sköta sig själva. Det gäller nu verkligen att agera lika kraftfullt som tidigare för att det här skall lyckas och bli den framgång som vi alla önskar.

Det är självklart så, som utrikesministern säger, att det här är en första debatt. Vi måste i fortsättningen konkretisera oss ännu mera. Låt mig till slut bara nämna att jag under mina tre besök i Sydafrika har träffat många barn och ungdomar, och de har stora förhoppningar. Jag tror att de vet att det finns gränser, men alla de insatser som kan göras för att stimulera barnen och ungdomarna i Sydafrika kan bidra till en bättre framtid för dem.

Anf. 32 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag är alldeles övertygad om att vice statsminister Bengt Westerberg vid sitt besök i samband med presidentinstallationen har gett den nya regeringen de riktiga signalerna från svensk sida.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1993/94:101 om pensionsregler för reservofficerare

Anf. 33 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Carl Fredrik Graf har frågat mig dels vilka åtgärder som har vidtagits i regeringskansliet för att lösa frågan om samordning mellan reserv-

pensioner och ATP, dels vilka initiativ jag är beredd att ta för att slopa denna samordning.

Innan jag går in på själva frågorna vill jag ge en liten bakgrund.

Reservpensioner utbetalas enligt äldre bestämmelser till dem som fullgjort tjänstgöring i försvarsmaktens reserver eller i Väg- och vattenbyggnadskåren. De senaste författningar som innehåller föreskrifter om reservpensioner är 1943 års reservbefälskungörelser för Armén, Marinen respektive Flygvapnet (1943:815-817) och 1951 års kungörelser om Väg- och vattenbyggnadskåren (1951:497). Dessa upphävdes år 1962 genom utfärdande av en reservbefälskungörelse för krigsmakten (1962:309) och en kungörelse för väg- och vattenbyggnadskåren (1962:322). De äger dock fortfarande tillämpning på dem som anställts enligt de äldre kungörelserna om de inte använt sig av viss rätt som fanns år 1962 att gå över till de nya bestämmelserna.

Reservpensionerna utbetalas från 55 års ålder. Rätten till reservpension kan utbytas mot ett engångsbelopp. För närvarande utbetalas reservpensioner till ca 5 600 personer. Dessutom finns ca 500 personer som har rätt till en framtida reservpension. De yngsta av dessa är födda år 1941.

Reservpensionerna består av ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp. Reservpensionerna är sedan år 1975 värdesäkrade genom att tilläggsbeloppet räknas upp så att summan av grund- och tilläggsbelopp följer basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring, medan grundbeloppet är konstant.

Det har hävdats, bl.a. av Carl Fredrik Graf i den nu aktuella interpellationen, att reservpensioner inte är att likställa med vanlig tjänstepension. Jag vill dock peka på en likhet, nämligen att reglerna för reservpensioner redan före 1962 innebar samordning med statlig lön eller tjänstepension. För reservpensioner innebär samordningen att tilläggsbeloppet minskas med hänsyn till den eller de andra förmånerna. Däremot är grundbeloppet alltid skyddat mot samordning. Det senare gäller även för den samordning med ATP som interpellationen avser.

De som berörs av samordningen är framför allt de som har hel ålderspension från ATP. För närvarande berörs därför främst de som är födda åren 1914–1928. Till dessa åldersgrupper utbetalas reservpensioner med ett sammanlagt belopp på cirka 5,9 miljoner kronor per månad före och 3,0 miljoner kronor per månad efter samordning med ATP. Samordningen innebär således, som Carl Fredrik Graf anger i interpellationen, att reservpensionerna för dessa åldersgrupper minskas med i genomsnitt ungefär hälften.

I en motion till 1979/80 års riksdag hemställde Björn Körlof (mot. 1979/80:827) "att riksdagen hos regeringen begär en översyn av reglerna om samordning av reservpension med tilläggspension enligt lagen om allmän försäkring i enlighet med vad i motionen anförts". I sitt av riksdagen godtagna utlåtande uttalade försvarsutskottet (1980/81:FöU8) att "Ytterligare förändring av reglerna för samordningen eller slopande av denna är frågor som avgörs efter förhandlingar" och hemställde att motionen skulle avslås.

Som svar på Carl Fredrik Grafs frågor vill jag sammanfattningsvis säga att frågor som berör reservpension regleras genom avtal mellan Statens arbetsgivarverk och personalorganisationerna. Regeringen kan inte ensidigt gå in och ändra i avtalsbestämmelserna. Några åtgärder från regeringskansliets

sida har således inte vidtagits, och jag anser det också olämpligt att jag skulle ta något initiativ i frågan.

Anf. 34 CARL FREDRIK GRAF (m):

Herr talman! Det tillhör ju konvenansen här i kammaren att man skall tacka statsråd för svar. Jag nöjer mig med att tacka för redogörelsen. Jag tycker däremot att svaret var väl tunt. Finansministern sysslar i sitt dagliga värv med de stora ekonomiska linjerna, finanspolitik och sådana saker, och jag har stor respekt för det som hon uträttar i den egenskapen, men i detta fall tycker jag mig inte ha fått några svar på de frågor som jag ställt.

Den ena frågan gällde vad som har hänt i regeringskansliet efter upprepade påstötningar från olika håll i detta ärende. Det framgår delvis av finansministerns svar att egentligen ingenting har hänt, eftersom det i svaret nämns uttalanden från början av 80-talet. Det gör att jag har anledning att ställa några följdfrågor.

Den första gäller sista meningen i svaret, där finansministern säger att det är olämpligt att ta något vidare initiativ i frågan, eftersom regeringen inte ensidigt kan ändra på avtal. Då är frågan vem som i så fall skall ta initiativ. Det har i debatten visat sig att många andra är beredda att ta initiativ och att föra en diskussion i den här frågan. Jag tror alltså att det finns en öppenhet, som regeringen borde kunna ta till vara.

Det andra och principiellt viktiga ställningstagandet är vilken syn fru finansministern har på denna fråga. Är det fråga om en pension eller en premie? Reservofficerare anställda enligt nyare förordningar får ju tjänstgöringspremier, och dessa betraktas inte som pension, men syftet har varit detsamma. I den proposition som skrevs i samband med att lagstiftningen kom till 1943 var det uttalade syftet att underlätta rekrytering av reservofficerare, på samma sätt som tjänstgöringspremierna för dem som är anställda enligt nyare förordningar. Man kan av detta dra den slutsatsen att pensionerna har väsentligt annan karaktär än vanlig tjänstepension.

Jag är intresserad av att veta vilken principiell syn finansministern har på denna fråga. Jag vill tillägga att den här frågan enligt min mening har betydelse inte bara för de 5 600 reservofficerare som är berörda utan också rent allmänt speglar statsmakternas syn på hur man skall hantera frågor om rekrytering av personal till försvarsmakten. Av det skälet är det principiellt viktigt att vi kan få dessa frågor klarlagda.

Anf. 35 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Den långa redovisningen i det skriftliga svaret är till för att beskriva en del av de turer och förändringar som har förekommit sedan de första bestämmelser som Carl Fredrik Graf anförde kom till, dvs. sedan 1943. Som framgått har frågan diskuterats ett antal gånger därefter. Det senaste tillfälle när frågan i sak behandlades i riksdagen var med anledning av motionen till 1979/80 års riksmöte, varvid försvarsutskottet förklarade att det hela var en avtalsfråga. Det är också den sakliga innebörden i mitt svar.

Detta är en avtalsfråga och bör behandlas på det sätt som brukligt är i avtalsfrågor, dvs. den bör inte blir föremål för initiativ eller andra åtgärder från vare sig enskilda regeringsledamöter eller andra politiska instanser.

Anf. 36 CARL FREDRIK GRAF (m):

Herr talman! Då återstår fortfarande frågan från mitt första inlägg. Vem skall i så fall ta initiativ?

Riksdagen har uttalat att detta är en avtalsfråga. Det har man gjort i senare skeden också, bl.a. under andra hälften av 80-talet. Men regeringen förfogar ju över författningen. Om jag har förstått saken rätt kan regeringen reglera där. Det finns ju en författning från 1962, ändrad 1970, som tar sikte på dessa frågor. Regeringen borde definitivt kunna ta ett initiativ i den frågan.

Av det här svaret drar jag tyvärr den slutsatsen att finansministern är ointresserad av att ta några initiativ. Jag har inte fått något motiv till varför det är olämpligt att gå vidare med den här frågan. Ingen annan tycks kunna göra det bättre än regeringen. Jag efterlyser ett initiativ.

Anf. 37 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Som framgår av svaret anser jag att det är olämpligt att jag tar något initiativ i frågan. I förhandlingsfrågor mellan parter på arbetsmarknaden tas initiativ lämpligen av endera av förhandlingsparterna. Det är också i överensstämmelse med nu gällande riksdagsbeslut i den här frågan. Det är mitt svar på Carl Fredrik Grafs olika frågor på det här området.

Anf. 38 CARL FREDRIK GRAF (m):

Herr talman! Jag utnyttjar min sista möjlighet till replik genom att konstatera att initiativ har tagits från många olika håll i den här frågan. Det är bara regeringen som inte tagit något initiativ. Det är inte kritik enbart mot den nuvarande finansministern, utan den träffar även tidigare regeringar som under ca 20 år visat underlåtenhet att agera.

Min bedömning av den här frågan är att regeringen borde visa ett betydligt större intresse att dels ändra i aktuell författning, dels ta något slags initiativ för att få i gång förhandlingar med berörda parter. De är intresserade av förhandlingar. De har upprepade gånger skrivit till regeringen i ärendet utan att få något svar.

Svaret på frågan om vem som annars skulle göra det var enligt finansministern de andra parterna. De har redan tagit initiativ. Bollen ligger nog hos regeringen. Riksdagen har ju vid upprepade tillfällen också uttalat att det är en förhandlingsfråga, precis som finansministern säger. Det kvarstår att jag efterlyser litet handlingskraft från finansministerns sida i denna fråga.

Anf. 39 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Det förvånar mig en aning att Carl Fredrik Graf anser att regeringen skall ta initiativ i avtalsfrågor. Det brukar inte vara en ståndpunkt som framförs från hans parti. Detta är en avtalsfråga. Eventuella förändringar bör naturligtvis komma fram efter diskussion mellan de avtalsslutande parterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1993/94:121 om Sverige och EMU

Anf. 40 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Birgitta Hambraeus har ställt frågan om Sverige har rätt att stå utanför EU:s valutaunion.

I inledningen till frågan omnämns kort något om EMU-processen. Låt mig först göra några förtydliganden kring denna process och därefter besvara frågan.

Maastrichtfördraget har nu trätt i kraft och därmed också den del av dess regelverk som rör den ekonomiska och monetära unionen (EMU). EMU skall enligt fördraget förverkligas stegvis. Den andra fasen – som inleddes den 1 januari 1994 – är en förberedelsefas. För deltagande i själva valutaunionen – den tredje fasen – skall medlemsländerna kunna uppvisa en ekonomisk stabilitet som uttrycks i ett antal överenskomna kriterier för inflation, räntor, offentliga finanser och fast växelkurs, de s.k. konvergenskriterierna. En granskning kommer att äga rum 1996, och vid behov även 1998, för att utröna i vilken utsträckning förutsättningarna för bildandet av en valutaunion är uppfyllda. Så långt fördraget.

Vid en bedömning i dag, år 1994, av valutapolitiken i Västeuropa kan dock ingen gå förbi konsekvenserna av de dramatiska händelser som skakade valutamarknaderna under 1992 och 1993. Även om kartan i form av fördragstexten om EMU:s olika faser naturligtvis fortfarande finns, kan ingen gärna ha undgått att lägga märke till att terrängen förändrats en del sedan kartan gjordes i Maastricht.

I verkligheten har den fortsatta vägen mot valutaunionen blivit mer osäker. Det gäller både tidtabellen och det sätt på vilket länderna kan tänkas genomföra det valutapolitiska samarbetet syftande till gemensam valuta. T.ex. förefaller tanken att alla länder samtidigt skulle gå med i tredje fasen av EMU orealistisk. Snarare får man tänka sig en successiv utvidgning av en från början liten kärna av länder med likartade ekonomisk-politiska förutsättningar.

En anledning till den ökade osäkerheten är den svaga ekonomiska utvecklingen i Europa som bl.a. har lett till stigande arbetslöshet och till en kraftig försämring av de offentliga finanserna i EU-länderna. Beträffande framför allt kraven på sunda offentliga finanser har förutsättningarna för ett tidigt uppfyllande av Maastrichtfördragets kriterier kraftigt försämrats.

Det ekonomiska samarbetet i EU har därför i dag givits en delvis annan inriktning, och man prioriterar nu i högre grad frågor om tillväxt för att minska den höga arbetslösheten. Den vitbok om tillväxt, konkurrenskraft och sysselsättning som presenterades i december förra året är ett konkret bevis på att EU-länderna i dag är djupt bekymrade över den höga arbetslösheten och är beredda att vidta åtgärder för att minska den. För undvikande av missförstånd vill jag påpeka att detta inte innebär att kravet på låg inflation prioriterats ned. Låga prisökningar är tvärtom en avgörande förutsättning för en uthållig sysselsättningsökning.

Vad beträffar kraven på de offentliga finanserna är det fel att, som Birgitta Hambraeus vill göra gällande, EU-kommissionen skall "kontrollera varje medlemsstats statsbudget". Man måste skilja på budgetens innehåll på olika

huvudtitlar och ändamål å ena sidan och budgetsaldot å den andra. Maastrichtfördraget innehåller ett förfarande där rådet av ekonomi- och finansministrar kan agera om ett land bedriver en oansvarig finanspolitik som kan riskera att skada grannarnas ekonomier och påtagligt avviker från de riktlinjer om de offentliga finanserna som man kommit överens om.

Innan ett land deltar i själva valutaunionen går EU:s sanktionsmöjligheter inte längre än till att rikta en rekommendation till landet i fråga samt att offentliggöra denna. Inte minst mot bakgrund av att de flesta EU-länder i dag har större underskott i de offentliga finanserna än vad Maastrichtfördraget föreskriver är det ännu oklart hur detta förfarande kommer att tillämpas i praktiken.

De kriterier på stabilitet som ställts upp av EU-länderna för ett deltagande i valutaunionen syftar till att säkerställa långsiktig stabilitet i den ekonomiska utvecklingen. Såväl penning- som finanspolitik bedrivs under fas två på nationell nivå. Det ankommer på varje enskilt land att verka för att uppfylla de överenskomna kriterierna på stabilitet. Kraven är riktmärken för medlemsländerna.

Regeringen för en ekonomisk politik som främjar tillväxt och fler jobb samt ger en stabil bas för välfärden. Det är en från våra egna värderingar och utgångspunkter utformad politik. Som en viktig konsekvens har dock politiken att konvergenskraven uppfylls om ett antal år. EU:s riktmärken för den ekonomiska utvecklingen – låg inflation, låga räntor, sunda statsfinanser och stabil växelkurs – ligger i linje med regeringens ekonomiska politik. Det finns således ingen motsättning mellan EU:s kriterier på stabilitet och de långsiktiga målen för regeringens ekonomiska politik.

Låt mig därefter övergå till resultatet av medlemskapsförhandlingarna om EMU. Birgitta Hambraeus frågar om förhandlingarna säkerställt en rätt för Sverige att stå utanför valutaunionen.

Jag vill dela upp mitt svar i två delar. Dels regeringens inställning till deltagande i en valutaunion i Europa, dels formerna för ett svenskt beslut att gå med i valutaunionen.

Regeringens *inställning* till deltagande i EMU:s valutaunion, såsom den kom till uttryck i den svenska förhandlingspositionen rörande EMU, har tidigare presenterats i riksdagen. Positionen innebär att Sverige vill delta i den framväxande ekonomiska och monetära unionen.

Angående *formerna* för beslut om Sveriges deltagande gäller följande. Om Sverige kommer att delta i en tredje fas av EMU beror dels på när vi uppfyller inträdeskraven, dels på om vi själva vill. Sverige kommer inte att automatiskt bli medlem i den slutliga valutaunionen enbart för att vi ratificerar medlemskap i EU. Sverige har i förhandlingarna anmält, och detta har noterats till protokollet, att riksdagen har det slutliga avgörandet. Formerna för hur ett medlemsland fattar beslut om att delta i valutaunionen avgör landet självt, och det står följaktligen inget om detta i Maastrichtfördraget. Storbritannien och Danmark har dock i protokoll till fördraget förbehållit sig rätten att säga nej till EMU:s tredje fas. Tyskland och Nederländerna har gjort klart att dessa länders parlament har det slutliga avgörandet.

När och om det blir aktuellt för Sverige att gå in i EMU:s valutaunion kommer de länder som då ingår i EU att granska Sverige för att se om vi

uppfyller de då gällande konvergenskraven. Bland dessa länder ingår då även Sverige. Uppfyller Sverige kraven har vi rätt att vara med i valutaunionen.

Ett sådant steg kommer emellertid, som regeringen också redovisat för riksdagen, för EU-länderna och i pressen, att föregås av en inhemsk beslutsprocedur. När EMU:s tredje fas blir aktuell för Sverige kommer således frågan om ett svenskt deltagande att avgöras av riksdagen, som behandlar frågan på basis av en särskild proposition om Sveriges deltagande i EMU:s tredje fas.

Sammanfattningsvis: Regeringen vill delta i EU:s valutaunion om en sådan kommer till stånd, eftersom detta skulle förbättra förutsättningarna för ökad sysselsättning, investeringar och tillväxt. För att deltagande i valutaunionen skall kunna bli möjligt måste målen för regeringens ekonomiska politik först uppnås. Ett svenskt inträde i valutaunionen förutsätter vidare att riksdagen tar ställning för ett deltagande efter förslag från regeringen.

Anf. 41 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för ett utförligt och mycket upplysande svar på min interpellation. Det är väldigt viktigt att det blir klarhet i vad som faktiskt gäller.

Jag drar slutsatsen att förhandlingarna inte har säkerställt att Sverige kan stå utanför valutaunionen. Visserligen har regeringen gjort en protokollsanteckning om att den tänker lägga fram en proposition till riksdagen och att riksdagen skall avgöra. Men den protokollsanteckningen har inte förts in i fördraget, och därmed är den inte juridiskt giltig. Danmark och England har fått anteckningar införda.

Maastrichtavtalet binder oss vid alla tillfällen där vi inte har fått ett skriftligt undantag, särbestämmelse eller engångsregel, införd i själva anslutningsakten. Maastrichtfördraget är mycket tydligt när det gäller EMU. Valutaunionen utvecklas stegvis, precis som finansministern säger.

Vi är nu inne i den andra fasen, där man försöker att hjälpa länderna till konvergens. Sverige gör självt sitt bästa att uppnå den konvergensen. I dag står det i Svenska Dagbladet att man verkligen tror på detta igen. Henning Christophersen har sagt att det nu börjar att ordna upp sig. Blir det en högkonjunktur är han övertygad om att Maastrichtavtalet kommer att fullföljas programenligt, med en valutaunion före detta årtusendes slut.

Det är klart utsagt i Maastrichtavtalet att det icke är de olika länderna som bestämmer när de själva vill gå in i valutaunionen. Det finns tvärtom ett protokoll fogat till Maastrichtavtalet där det står att inget land får hindra införandet av valutaunionen. Vilka länder som skall ingå i denna valutaunion bestäms med majoritetsbeslut vid en regeringskonferens. De länder som då har uppnått konvergenskraven skall ingå senast år 1999.

Det är alltså klart och tydligt steg för steg. Det står ingenting om att en valutaunion först skall godkännas av de olika ländernas parlament. De finns vissa frågor som regeringskonferenser inte själva kan besluta om, men här är det tydligt utsagt att regeringskonferensen beslutar om att införa en valutaunion.

Om Sverige skall bli medlem måste vi redan nu göra vår riksbank oav-

hängig. Jag vill gärna fråga finansministern: På vilket sätt förbereder regeringen nu Riksbankens oavhängighet? Det gjordes en utredning som väckte en oerhörd bestörtning. Socialdemokraterna var kraftfulla motståndare till att göra Riksbanken oavhängig, dvs. att ta bort möjligheten till demokratisk kontroll av vår riksbank, som för övrigt är världens äldsta och riksdagens egen bank. Plötsligt hörde man ingenting mer om detta.

I Maastrichtavtalet står det klart och tydligt att vi redan från början skall starta den process som leder till vår riksbanks oavhängighet. I den tredje fasen, när valutaunionen inträder, blir vår riksbank ett helt osjälvständigt avdelningskontor, som jag förstått det, till den gemensamma centralbank som man redan har börjat bygga. Jag syftar på EMI, dvs. det ekonomiska och monetära institutet i Frankfurt.

Min fråga till finansministern är: På vilket sätt förbereder vi nu att göra vår riksbank oavhängig och utanför demokratisk kontroll? Det krävs faktiskt en grundlagsändring för detta. Hur bär vi oss åt med det? Skulle vi bli medlemmar i unionen har vi skrivit under på att detta skall ske. Där står EU:s lag över även svensk grundlag, såvitt jag förstår.

Jag vill gärna att finansministern bekräftar att det är på detta sätt. Det är en sanning som också bör sägas av regeringen. Det är endast om man har fått infört i protokollet till anslutningsakten att vi har begärt ett undantag som det är juridiskt giltigt. Alla andra protokollsanteckningar kan vi naturligtvis göra för oss själva, men de har inte någon juridisk giltighet.

Sverige har i förhandlingarna inte begärt att få ett undantag, och vi har självfallet inte heller fått något undantag. Det vore välgörande om finansministern ville bekräfta detta. Det finns nämligen en beskrivning – en tolkning av förhandlingsresultatet – som dessutom har gått på remiss, och som är gravt missvisande. Det verkar där som om vi hade fått ett undantag, att vi har rätt att själva bestämma om en valutaunion, och att riksdagen skall fatta beslut, osv.

Jag har ytterligare en fråga till finansministern. Kommer finansministern att se till att remissinstanserna får klart för sig att det endast är om ett undantag finns inskrivet i anslutningsakten som vi får ett undantag, annars gäller Maastrichtavtalet fullt ut?

Det är oerhört viktigt för vår demokrati att det finns klarhet i vad som gäller. Man skall inte sopa problemen under mattan, utan vi skall med öppna ögon ta ställning till om vi vill lämna Sveriges rätt till självbestämmande och gå in i en union. Det vore att lura in oss om man säger: Det är nog inte så farligt, vi bestämmer nog själva i alla fall. Det är att lura människor, och jag tror verkligen inte det om finansminstern.

Jag hoppas och tror att finansministern här kommer att bekräfta att det jag har sagt är sant.

Anf. 42 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Också jag vill tacka finansministern för svaret.

Har förhandlingarna säkerställt Sveriges rätt att stå utanför valutaunionen?, frågar Birgitta Hambraues. Frågan ligger nära: Varför ställer man en sådan fråga, när svaret så många gånger har givits här i kammaren? Vi vet

alla att avgörandet för Sveriges deltagande i EMU ligger dels i denna riksdags hand, dels i de andra medlemsstaternas händer.

Sveriges riksdag har avgörandet i sin hand. Om inte Sverige kan möta EMU-villkoren får vi inte vara med hur gärna vi än vill. Svårigheten är att komma in, inte att hamna utanför. Uppenbarligen har interpellanten ännu inte förstått det som större delen av Europas sakkunskap och politiker insett, nämligen betydelsen av en ekonomisk och monetär union. Det är svårt att se något annat skäl till att interpellanten ställer denna fråga, än att misstänkliggöra syftet med EMU.

Syftet med EMU är att få högre levnadsstandard, bättre välfärd, fler jobb, mindre arbetslöshet och att helt enkelt skapa tryggare villkor för människor. Det vet interpellanten, och ändå frågar hon.

Är interpellantens sakkunskap på den ekonomiska området större än den som Europas samlade finansministrar som helhet kan uppvisa? Några objektiva belägg för detta är svårt att se. Därmed inte sagt att samlad kunskap är allena saliggörande, men det stärker onekligen beslutsunderlaget.

Interpellantens linje, ett Sverige utanför EMU, där de flesta av våra viktigaste handelsländer är med, innebär med största sannolikhet stora risker inte bara vad avser investeringar, välfärd, levnadsstandard, utan också vad avser jobb och värdet på vår valuta.

Fråga svenska folket om det föredrar en hårdvaluta som den tyska, en framtida ecu, ett slags euromark, eller en mjukvaluta – esperantogeld, som tyskarna säger. Hade Sverige haft samma hårdvaluta som Tyskland, hade varje svensk krona i dag varit avsevärt mer värd än på 60-talet.

Skulle de flesta svenskar tacka nej till avsevärt högre levnadsstandard? Att döma av den ekonomiska debatten i övrigt i Sverige förefaller det osannolikt. Debatten om agendan och tidsgränserna för EMU är oerhört svensk, man skulle kanske t.o.m. kunna kalla den för litet fyrkantig.

Åtgärdsarsenalen och tidsgränserna är arbetsredskap inom EU. Den som följer EU-samarbetet borde ha hunnit notera det. Utan mål och tidsram kommer man inte så långt i det internationella samarbetet. Skulle man sedan inte hunnit uppnå målet till det utsatta datumet, får man väl ta nya tag och sträva vidare utifrån den verklighet man kämpar i.

I den verkligheten ingår tyvärr också bakåtsträvare som uppenbarligen inte ens vill uppfylla de villkor som långsiktigt befrämjar välstånd. Det svåraste med ett sådant ställningstagande som interpellanten gör är det svek det innebär mot våra bröder och systrar i Öst- och Centraleuropa.

Interpellantens linje riskerar nämligen att skapa en grogrund för ett mer protektionistiskt Västeuropa som inte orkar hjälpa våra öst- och centraleuropeiska vänner genom ökad frihandel och därmed starkare marknadsekonomi och demokrati.

Den som tror att Sverige ensamt, med 8,5 miljoner invånare, kan utgöra en marknad för Öst- och Centraleuropa borde delta i den moderna skolans mängdlära för att få balans i sina ställningstaganden.

Europadebatten i den här kammaren borde lyftas från en nivå där svaren är självklara. Man borde mer gå in på frågor om hur Sverige skall lyckas klara av EMU:s villkor och hur vi skall klara av vårt politiska ansvar att se

till att Sverige får vara med i EMU så snabbt som möjligt. I annat fall riskerar vi att snabbt köras om av våra nordiska grannländer.

För närvarande anses bara Luxemburg och möjligen Danmark klara EMU:s krav samt Norge och Österrike av kandidatländerna.

Det finns anledning för Sverige att se om sitt hus, precis som regeringen vill, så att man uppnår de ekonomiska mål som är så eftersträvansvärda. Även den europeiska socialdemokratin har i sin valplattform, inför "Europavalet", varmt tillskyndat Maastrichtavtalet, inklusive EMU och valutaunionen, just för att skapa arbetstillfällen och skydda basen för den sociala välfärden.

Eftersom interpellanten uppenbarligen inte har förstått värdet av dessa politiska mål eller hur de ekonomiska sammanhangen fungerar finns det anledning att ställa en följdfråga till statsrådet i hopp om att svaret skall kunna bidra till att klara ut den förvirring som interpellantens fråga kan åstadkomma för svenska folket. Svaret är självklart för de flesta, dock inte för interpellanten.

Varför eftersträvar statsrådet de mål som valutaunionen syftar till? Svaret är enkelt för den som inte tar brödet på bordet för givet.

Anf. 43 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Jag får också tacka för svaret. Detta är en väsentlig debatt. Det är en debatt som inte bara förs i Sverige. Den förs faktiskt i hela Europa. Om man följer den debatt som förs i Europa finner man att det finns andra än lyriker som beskriver vad EMU kan ställa till med och delvis redan har ställt till med.

EMU-processen har också skarpa kritiker, kanske inte bland centralbankschefer och finansministrar men bland andra människor.

Det är ett märkligt fenomen att regeringen och ja-sidan nu på något sätt försöker hävda att Maastrichtavtalet inte gäller i alla delar. Jag måste som ledamot i riksdagens EU-delegation säga att jag faktiskt får motsatt information ute i Europa, nämligen att Maastrichtavtalet skall gälla.

Finansministern och andra ministrar talar om kartan och terrängen. Det är terrängen vi skall följa. Då är frågan varför vi skall förbinda oss att följa en karta som uppenbarligen inte gäller. Självfallet har terrängen förändrats när det gäller framkomligheten till den gemensamma valutan, men ute i Europa möter jag ett annat intryck av denna förändring. Man hävdar att man är på väg tillbaka, att man kan uppnå konvergensvillkoren och att man inom en ganska snar framtid kanske kan låsa valutorna gentemot varandra. Det står för övrigt i Svenska Dagbladet i dag.

Henning Christophersen, EU-kommissionens finanspolitiskt ansvarige, är tämligen säker i dag i Svenska Dagbladet. Flera medlemsländer kommer att ha uppfyllt valutaunionens krav 1997–98 och han tror på ett beslut om en gemensam valuta före år 2000.

Jag och många med mig ute i Europa menar att försöken med fasta växelkurser sannolikt har lett till en fördjupad socialkris i EU. EU-kommissionen begärde för övrigt en rapport hösten 1991. Den begravdes, eftersom den var litet obehaglig. Fem fristående ekonomer varnade för att detta skulle leda till regionala obalanser och behov av insatser och resurser långt utöver de

resurser som EU förfogade över. Den här rapporten ville man inte släppa, eftersom den kom just före den danska folkomröstningen.

Den information som jag har fått från Europa visar att de fasta växelkurserna sannolikt också bidrog till spekulationsattackerna mot de svagare valutorna under 1992–93. När ett land släpar efter ser naturligtvis spekulanterna detta och attackerar valutan. Frågan är om det är realistiskt att tro att man i en så pass stor öppen marknadsekonomi skall kunna undvika en mycket ojämlik utveckling i olika delar i unionen. T.o.m. under en övergångsperiod har det visat sig vara svårt.

Efter det att man har infört en gemensam valuta kommer det att fordras mycket stora ekonomiska resurser för att jämna ut skillnaderna i unionen. Vi kan inte räkna med den rörlighet av arbetskraften som t.ex. finns i USA.

Finansministern säger att det finns en annan inriktning av den ekonomiska politiken. Jag vill säga att man under det sista året i viss mån har börjat uppmärksamma arbetslösheten, men konvergensvillkoren är ju inte på något sätt ändrade. Vid toppmötet i höstas handlade det främst om svagare socialt skydd, mer lönedifferentiering, nedskärning av offentliga utgifter osv. Det fanns ingen målsättning preciserad i siffror när det gällde minskningen av arbetslösheten eller pengar till satsningar på infrastruktur. Inte heller tillmötesgick man kravet på en sänkt räntenivå.

Jag menar att kursen med konvergensvillkoren ligger fast. I många europeiska länder är arbetslösheten en ickefråga i den ekonomiska politiken. Inom EU är den möjligen en socialpolitisk fråga. Det är tyvärr den erfarenhet jag har.

Jag har tagit del av det avtal som vi fick förra veckan. Jag kan, liksom Birgitta Hambraeus, inte finna att det finns någon juridiskt bindande möjlighet för Sverige att likt England och Danmark egentligen själv fatta dessa beslut. Möjligen kan man göra andra politiska bedömningar.

Holland och Tyskland hänvisar man också till. Holland och Tyskland ville veta om alla medlemsländer hade uppnått konvergensvillkoren innan de anslöt sig till den gemensamma valutan. Några sådana villkor har inte Sverige ställt. Tvärtom för man resonemanget att man stegvis skall kunna bygga upp den gemensamma valutan.

Punkt 4 i artikel 109j är mycket klar på den här punkten. Den säger att rådet med kvalificerad majoritet skall kunna besluta att den tredje fasen skall inledas senast den 1 januari 1999. I protokollet som Birgitta Hambraeus hänvisade till är man också skarp i sina formuleringar. Man fastslår den oåterkalleliga karaktären av gemenskapens utveckling mot tredje fasen och säger att alla medlemsstater, oavsett om de uppfyller de nödvändiga villkoren för införandet av en enda valuta, skall respektera önskan om att den tredje fasen snabbt skall inledas.

När det gäller Sverige har Christophersen också sagt att vi visserligen kan besluta men att det måste bli ett positivt beslut.

Anf. 44 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag skall försöka kommentera några av de mer väsentliga frågorna.

Jag vill först säga till Birgitta Hambraeus att det självfallet inte är fråga

om att någon stat skall luras in i vare sig den ena eller andra formen av samarbete. Jag utgår från att Birgitta Hambraues inte heller tror det. Vi har en debatt, omfattande remissrundor och inte minst en folkomröstning för att Sverige skall kunna medverka i den europeiska processen på ett samarbetsvänligt sätt.

Jag tycker själv att det på något sätt vore att förringa Sveriges betydelse om vi inte efter bästa förmåga skulle vara med och påverka både den fredliga och den ekonomiska utvecklingsmöjlighet som detta samarbetsforum kan medverka till. Det är den stora frågan.

När det gäller EMU och den tredje fasen vill jag säga att ingen kan tvinga Sverige eller något annat land att vara med. Jag tror att Birgitta Hambraeus och även Bengt Hurtig själva kan förstå att det inte finns något intresse från andra medlemsländer av att ha med ett land som är ovilligt att delta i denna process.

Sverige har förklarat, precis som Tyskland och Holland, att vi har en intern demokratisk beslutsprocess. Det har inte ett smack med Maastrichtfördraget att göra, utan detta gäller vår interna svenska beslutsprocess när Sveriges riksdag skall ta ställning till frågan om Sveriges deltagande i den tredje fasen. Detta tycker jag är en mycket väsentlig del av beslutsprocessen. Det förvånar mig en aning att Birgitta Hambraeus förringar betydelsen av beslut i Sveriges riksdag i en så här viktig fråga.

När det gäller Riksbanken kan jag nämna för Birgitta Hambraeus att det inte pågår några förändringar eller några förberedelser av det slag som hon tycks förmoda. Däremot kan jag nämna att i den händelse det hade funnits ett mera välutvecklat penningpolitiskt samarbete redan i dag är det min gissning att den penningpolitik som man hade bedrivit, inte minst från den tyska centralbankens sida, hade tagit större hänsyn till intressena – inte bara i Tyskland – i alla andra länder inklusive Sverige. Det hade med stor säkerhet varit till fördel för den svenska ekonomiska utvecklingen om en mera samordnad penningpolitisk verksamhet hade ägt rum, men så är alltså inte fallet.

Den stora frågan som lätt leder till missförstånd när det gäller den tredje fasen av EMU och det valutapolitiska samarbetet handlar om att många tror eller åtminstone påstår sig tro att detta skulle vara aktuellt nu. Man radar upp en mängd problem och säger att det inte fungerar. Det handlar i stället om att detta kan, efter beslut i Sveriges riksdag, komma att bli aktuellt om ett antal år – när Sveriges ekonomi är i betydligt bättre skick och när vi kan dra mycket stora fördelar av ett mera utvecklat samarbete.

Till Charlotte Cederschiöld kan jag säga att det finns mycket stora fördelar involverade i ett sådant här mera utvecklat samarbete, framför allt när det gäller Sveriges möjligheter att vara ett attraktivt land för investeringar. Det finns få saker som är så avskräckande för dem som skall investera som instabila växelkurser eller instabila räntor. Det är väl känt att det historiskt finns en del instabilitet. Jag tror att Sverige kommer att få stora fördelar om landet kan bli attraktivt med en stabilitet i både växelkurser och räntor. Detta får naturligtvis i första hand effekt på antalet sysselsättningstillfällen, antalet jobb. Det blir också en ekonomiskt stark bas för en skattefinansierad välfärd, vilket jag hoppas att vi alla är mycket intresserade av.

Bengt Hurtig talade om EU:s vitbok. Denna är ett mycket starkt tecken

på den betoning på tillväxt och sysselsättningsökning som det ekonomiska samarbetet har inom EU. Det tycktes som om Bengt Hurtig menade att man i det sammanhanget måste göra sig av med konvergenskraven. Så är icke fallet. Det är nämligen av stor betydelse just för tillväxt- och sysselsättningsmöjligheterna framöver att man har stabila växelkurser, små prisökningar, låga räntor och sunda offentliga finanser. Jag tror inte att det är många människor, förutom Bengt Hurtig, som tror att instabilitet i växelkurserna eller stora och instabila prisökningar är ett bra sätt att locka till sig investeringar och jobb. Jag tror under inga omständigheter att det är så. Jag menar att det är viktigt att den svenska ekonomiska politiken bekräftar och främjar de tillväxt- och investeringsmöjligheter som finns inom ramen för vår egen ekonomiska politik, vilket ger oss större möjlighet att delta i det framtida samarbetet inom EMU.

Anf. 45 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Självfallet skall inte svenska folket luras in i den europeiska gemenskapen, säger finansministern. Det är verkligen också min högsta önskan. Den debatt som vi för nu måste vila på fakta. Det görs olika bedömningar, och ingen kan säga något säkert om framtiden. Men det finns faktiskt vissa fakta. Det är oerhört väsentligt att vi inte missleder svenska folket.

Alla remissinstanser får nu en liten orange skrift från UD där man gör en tolkning av förhandlingsresultatet. Det famgår alltså inte klart vad som står i avtalet. Det innebär bl.a. att man ger sken av att vi har ett juridiskt bindande undantag från EMU, vilket vi alltså inte har. Jag vill gärna att finansministern bekräftar detta. Det jag säger stämmer. Sverige har icke fått ett juridiskt bindande undantag från att vara med i den tredje fasen av EMU. Vi kan naturligtvis misslyckas med våra försök att sanera våra finanser. Men om vi uppnår konvergenskraven har vi ingen juridisk möjlighet att stanna utanför enligt Maastrichtfördraget. Det vore skönt att få det bekräftat.

Jag förstår att Charlotte Cederschiöld talar för Moderata samlingspartiet här. Hon är helt och oerhört överlägset säker på att denna valutaunion är en förutsättning för vår framtid och att den är oerhört väsentlig för Sverige. Centerpartiet har en annan inställning. Vi har sagt att endast om förhandlingsresultatet säkerställer att vi kan vara utanför valutaunionen är vi villiga att arbeta för ett medlemskap. Vi är mycket tveksamma, liksom åtskilliga fristående ekonomer, till om det verkligen är till fördel för Sverige att ge upp den svenska kronan och den svenska riksbanken och gå in i en mycket stor ekonomi med en valuta som skall passa länder med mycket olika förutsättningar. Att ett land har kvar sina ekonomiska styrmedel medför stora fördelar, inte minst för näringslivet. Jag konstaterar att Moderaterna och Centern tydligen gör helt olika bedömningar.

Jag tycker att vitboken verkar utgöra ett gammalmodigt dokument. I kap. 10 gör man visserligen en intressant iakttagelse. Där talar man om sådant som vi redan har genomfört i riksdagen – kretsloppssamhället – som om det gäller något avlägset i framtiden som ingen har tagit upp. I Sverige är vi så otroligt mycket före andra länder. Genom att behålla vår rätt till egen ekonomisk styrning kan vi fortsätta att vara ett föregångsland. Om vi kommer med i unionen tvingas vi in i ett gammalmodigt sätt att tänka – en monetaristisk,

snäv, gammalmodig modell som inte passar i det postindustriella samhället där Sverige har kommit längre än länderna på kontinenten.

Anf. 46 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Vi fick beskedet att Sverige skall förbehålla sig rätten att fatta beslutet att eventuellt stå utanför det tredjet steget i EMU och att vår demokratiska interna beslutsprocess skall respekteras. Jag gör bedömningen att om Sverige har uppfyllt konvergensvillkoren och vi skulle fatta ett sådant beslut i Sveriges riksdag skulle det leda till en kris i Europeiska unionen. I november 1993 sade Henning Christophersen att Sverige folkrättsligt har förpliktat sig att delta i det tredje steget. Det är den uppfattningen vi stöter på ute i Europa. Det är möjligt att man vill ställa till med en sådan kris. Det är något som återstår att se. Jag tror att Tyskland kanske kan göra det med den styrka landet har och den respekt man åtnjuter. Frågan är bara om Sverige har kraften att kunna stå upp för ett sådant beslut om det skulle bli aktuellt.

Jag har inte sagt att konvergenskraven skall avskaffas. Men jag menar att all erfarenhet visar att de hittills har varit helt otillräckliga för den ekonomiska politiken. De ökade klyftorna mellan olika regioner och mellan olika skikt, den höga arbetslösheten och den sociala krisen visar att det måste till en helt annan och mycket kraftfullare ekonomisk politik om man skall kunna lösa de här problemen.

Om det nu är så, att vi själva kan avgöra om vi vill delta i en del av avtalet eller inte skulle vi väl kunna göra undantag även för en del andra saker, exempelvis hur stort vårt bidrag till EU skall vara. Hur skulle det vara att försöka bestämma att Sverige inte skall bidraga med mer än 10 miljarder kronor fast 20 miljarder kronor är utlovat? Om vi kan göra undantag från det ena, borde vi kunna göra undantag från det andra. Jag tror att ett sådant beslut skulle leda till samma typ av kris.

Birgitta Hambraeus har varit inne på ämnet Sveriges riksbank. I Sveriges regeringsform står det att Riksbanken är riksdagens myndighet. Det står också att Riksbankens målsättning är att ansvara för penningpolitik och kreditpolitik. Kan dessa formuleringar angående Riksbanken stå kvar i regeringsformen vid ett medlemskap i den europeiska unionen?

Anf. 47 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Fru talman! Till finansministern vill jag säga att jag helt och hållet instämmer i svaret. Men det är viktigt att påpeka i debatten att det är oändligt väsentligt att lyckas föra samman investeringarnas betydelse för jobben. I debatten har man många gånger en känsla av att dessa samband är litet oklara. Det kan troligtvis hänga ihop med den debatt som fördes i denna kammare åren 1989 och 1990, då många investeringar inte längre gjordes i Sverige. Den dåvarande socialdemokratiska regeringen hade mycket svårt att tillstå att det skulle få konsekvenser för arbetslösheten.

Till Birgitta Hambraeus vill jag säga att vi moderater tror att det är ganska farligt att sända ut signaler om att man i Sverige skulle vara beredd att slå in på en väg som leder till en inflationistisk devalveringspolitik. Det skulle

nämligen kunna uppfattas på det sättet, om vi sade ett tydligt nej till EMU i ett läge där vi skulle kunna vara med.

Att säga nej skulle också vara ett sätt att tala om för dem som vill investera i Sverige att risken är större i Sverige än på annat håll. Sverige riskerar att få betala en riskpremie, en högre ränta. Vad innebär då en högre realränta? Man har räknat på 1 % och fått fram att investeringarna under två till tre år minskar med 3 %. Det betyder i sin tur ökad arbetslöshet. BNP minskar med 0,5 % och statens räntekostnader ökar med 7 miljarder kronor. Kommuner och landsting skall dessutom punga ut med ytterligare 300 miljoner kronor. Som vi ser det kan nej-sidan helt enkelt inte finansiera välfärden i sitt alternativ.

Precis som finansministern, tror jag inte att det ekonomiska samarbetets mål faller samman bara därför att man inte kan uppnå målen i de ögonblick som man har tänkt sig. Det är alltså terrängen som gäller.

De redovisningar som har gjorts här i kammaren om den inhemska beslutsproceduren vad gäller EMU gör att debatten är litet underlig. Man kan fråga sig vad det är för märkliga mål som motiverar interpellantens vilja att riskera svagare krona, högre arbetslöshet, urholkade pensioner och det som kan följa med ett långsiktigt utanförstående, som jag ser det. Jag tror att svensken i gemen faktiskt delar finansministerns mål, som jag också delar. Det kan man se av de opinionsundersökningar som har gjorts och som visar att majoriteten av svenskarna tror att Sverige snart kommer att bli medlem av den europeiska unionen.

Anf. 48 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Några av svaren på de frågor som Birgitta Hambraeus upprepade finns med i det första skriftliga svaret. Jag upprepar dem gärna. Framför allt handlar de om Sveriges inställning till EMU. Den svenska positionen är framförhandlad mellan de fyra regeringspartierna och socialdemokratin om att Sverige vill delta i den framväxande ekonomiska monetära unionen.

Även formerna för detta är framförhandlade, och det är överenskommet mellan regeringspartierna och socialdemokratin att Sveriges riksdag har det slutliga avgörandet. Sverige blir alltså inte automatiskt medlem därför att Sverige ratificerar medlemskap i EU. Denna interna beslutsprocess har vi informerat om. Tyskland och Holland har gjort på samma sätt. Deras parlament har också det slutliga avgörandet. Detta har varken med Maastrichtfördraget eller med EU-länderna i övrigt att göra.

Det är dessutom väldigt viktigt att vi i Sverige inte beter oss som om EU-länderna skulle ha rätt att godkänna eller inte godkänna hur Sveriges riksdag fattar sina beslut. Det vore att förminska värdet av Sveriges riksdag. Formen för detta ställningstagande är mycket central, för att just framhäva att detta beslut är internt, att det är Sveriges riksdag som har att avgöra det och att ingen annan har med det att göra; det är Sveriges riksdag som bestämmer.

Birgitta Hambraeus tyckte att vitboken var gammalmodig. Det tycker inte jag. Jag tycker att den innehåller en hel del av intressant slag, inte minst när det gäller ganska stora satsningar på informationsteknologi och den nya teknikens användning för att just främja investeringar och jobb i de europeiska länderna.

Just från miljösynpunkt, som det nämndes, Birgitta Hambraeus, är det väldigt centralt att komma med i själva beslutsprocessen. Vad är en självständighet värd om de avgörande besluten för den svenska miljön, de svenska jobben och den svenska välfärden skulle fattas av organ där Sverige inte är representerat? Man kan visserligen här bestämma alla möjliga saker, men det centrala är ju om det behövs mer av internationellt samarbete för att lösa miljöproblem och ekonomiska problem.

Min uppfattning är att mer av internationellt samarbete hjälper till att lösa problemen på ett bra sätt. Det ger oss därmed fler jobb och en starkare bas för en välfärdspolitik, som jag är övertygad om att både Birgitta Hambraeus och jag är vänner av. Men det förutsätter att Sverige är med och samarbetar för att lösa problemen.

Bengt Hurtig tog upp synpunkten att konvergenskraven har funnits vara otillräckliga för att skapa ekonomiskt framåtskridande. Det kan jag gärna hålla med om. Det var nog så, att ett skäl till valutaoron både åren 1992 och 1993 var att man i fråga om det valutapolitiska samarbetet hade kommit i otakt med det andra ekonomisk-politiska samarbetet – man hade gått litet för snabbt fram, medan det andra haltade. Det har man noterat, och ytterligare samarbete inom finanspolitiken på andra områden i form av både en vitbok och riktlinjer för ekonomisk politik är nu på god frammarsch. När dessa båda politikområden kommer bättre i samklang med varandra finns också goda förutsättningar att nå de ytterligare positiva effekter som kommer av det samarbete som också inkluderar den ekonomiska monetära unionen.

Jag vill gärna säga att allt detta samarbete vad gäller EMU – som inte handlar om nuet utan om en framtid efter ett beslut i Sveriges riksdag – har som främsta syfte att skapa en starkare ekonomisk utveckling i Sverige; det finns också stora möjligheter att uppnå detta syfte. Det betyder att människor kan få jobb med större säkerhet och att vi kan ha en större säkerhet i den ekonomiska basen vad gäller exempelvis pensioner, sjukvård, äldreomsorg och barnomsorg. Allt detta är mycket viktiga delar i det svenska välfärdssamhället. Att uppnå en bättre miljöeffekt i Sverige kräver ett överstatligt samarbete. Miljöföroreningarna känner ju inga nationsgränser. Allt det som vi i Sverige är måna om att få bra uppnår man lättare genom mer samarbete. När den tiden kommer, efter ett beslut i Sveriges riksdag, ingår faktiskt ett deltagande i den ekonomiska monetära unionen.

Anf. 49 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Jag kan konstatera att i den avtalstext som vi fått tillgång till finns det ingenting som säger att Sverige har rätt att fatta beslutet om det tredje steget. Det är i stället ett ensidigt yttrande från Sverige som man litar till. Jag vidhåller att detta tyder på att man faktiskt är beredd att ta en kris i relationerna om man skulle ge sig in på ett sådant här beslut.

På något sätt är det så i Sverige att man inte möter några riktiga unionsanhängare. Snarare möter man på något sätt två olika nej-linjer. En nej-linje gäller stora och centrala delar av Maastrichtfördraget. Man säger: Det här står visserligen i texten – det här är kartan – men vi skall göra så här. Det är också en variant på nej till Maastricht som etablerar sig. Det kommer således

verkligen att bli intressant att se hur det blir. Vi menar att konsekvensen egentligen borde vara att man ärligt sade: Det här kan vi inte ställa upp på. Det är alltför stor osäkerhet över huvud taget. Frågan är alltså om det här relativt hastigt tillkomna projektet kommer att fungera.

Jag noterar också att finansministern nästan instämde i att det sätt på vilket man lade upp valutasamarbetet i början av 90-talet bidrog till krisen och till de spekulationer som vi fick och som gav sig på särskilt de valutor som inte var riktigt starka. Det är just den information som vi har fått t.ex. av irländarna i EU-parlamentet. De var mycket kritiska och menade att valutan attackerades därför att man inte hade sådana resurser att man kunde stå emot.

Vad jag tror behövs för att man skall klara de ekonomiska och sociala målen – arbetslösheten, minskade klassklyftor och minskade regionala klyftor – är stora ekonomiska resurser. Men de ekonomiska resurserna finns inte vare sig hos kommissionen eller hos ministerrådet, dvs. i de centrala institutionerna, utan de resurserna finns i de nationella statsbudgetarna. Det är där så att säga som den politiska förändringen måste ske för att vi skall kunna få en ändring på det här.

Vidare noterar jag att finansministern inte svarade på frågan om den skrivning i vår regeringsform som gäller Riksbanken kan stå kvar vid ett medlemskap i den europeiska unionen.

Anf. 50 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Jag instämmer verkligen i det finansministern sade. Det internationella miljöarbetet är alltså oerhört viktigt. Sverige deltar för fullt i det sammanhanget. Jag tror att miljöministern just nu deltar i ett internationellt samarbete när det gäller miljöfrågor.

I Genève bestämde man, lyckosamt nog, att Baselkonventionen nu skall utvidgas så att det blir förbjudet för irländare att skicka giftigt avfall till u-länder. EU bromsade. Danmark försökte påverka EU men lyckades inte utan vände sig till Norge och Sverige. Tillsammans med resten av världen fick vi *till sist* med oss EU.

När en bromskloss är i vägen är det faktiskt bättre att vara utanför, om man vill få bort bromsklossen. Befinner man sig innanför binds man ju. Liksom Danmark kan man då inte agera självständigt.

Så till vitboken. Kretsloppssamhället där har det inte blivit något av men ändå börjar ett kretsloppssamhälle nu nalkas. Informationsteknik talas det också om. Men allt det som man talar om i vitboken är ju något som vi har genomfört för länge sedan. Vi har kommit mycket, mycket längre än vad EU har gjort. Det som är skrämmande i vitboken är att man säger att vi skall öka vår konkurrenskraft dels genom en elit som skaffar sig mer och mer av kunskaper, dels genom att sänka lönerna för de lågavlönade och att minska den sociala tryggheten för de lågavlönade. Det är där man ser en möjlighet att konkurrera. Jag tycker att det är skrämmande.

Vidare finns det nu ett vilande grundlagsförslag om att Sverige, efter en folkomröstning, skall bli med i unionen. Därmed skall vi skriva under alla de fördrag som finns i unionen, inklusive Maastricht. Därmed tar dessa över svensk lag.

Finansministern säger: Vad vi gör här i vår interna process och vad vi beslutar i riksdagen har de ingenting att göra med. Men det är precis vad de har. Vi i Sveriges riksdag har inte längre rätt att fatta beslut som strider mot de fördrag som vi har anslutit oss till.

Det är oerhört väsentligt att få en bekräftelse från finansministern, som ju bara läste upp en mycket luddig text. I anslutningsfördraget finns det icke inskrivet att vi har något som helst undantag från EMU. Bekräfta detta, för det är sanningen!

När det gäller Riksbanken kan vi ju inte ha kvar den grundlag som vi nu har om vi går med i unionen. Bekräfta detta, snälla finansministern!

Anf. 51 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag skall ta upp några av de saker som Birgitta Hambraeus nämnde. Till att börja med vill jag säga att jag tycker att det var en oerhört egenartad tolkning som här gjordes, nämligen att det är lättare att påverka beslut inom en organisation genom att vara utanför densamma. Min erfarenhet och, tror jag, Sveriges erfarenhet i nästan alla internationella sammanhang är att det är lättare att påverka genom att vara med.

I sak betyder detta att om Sverige väljer – vilket jag tycker att vi skall göra – att använda vårt medlemskap för att stärka de miljövänliga krafterna inom EU, kan vi få en ganska god utväxling av medlemskapet på miljöpolitikens område. Jag tror att det är mycket mera positivt för miljön både i Sverige och i andra delar av världen än om vi sitter utanför och möjligen försöker påverka därifrån.

Birgitta Hambraeus sade något om att det när det gäller vitboken och EU skulle vara av intresse att minska den sociala tryggheten för lågavlönade. Detta är faktiskt någonting som varken finns med i vitboken eller som ligger inom EU:s domäner att besluta om. Socialpolitiska regelsystem fattas det nämligen nationella beslut om, och så kommer det att vara i fortsättningen också.

Av de formuleringar som jag har upprepat ett antal gånger – nämligen i fråga om regeringens inställning till deltagande i EMU:s valutaunion, där positionen är att Sverige vill delta i den framväxande ekonomiska och monetära unionen – framgår naturligtvis att vi med hänsyn till denna inställning, att vi vill delta, inte har begärt något undantag formellt sett när det gäller att inte kunna delta. Vi utgår i stället när det gäller detta vårt önskemål från att, efter ett förnyat beslut i Sveriges riksdag om när och hur detta i så fall skall ske, de möjligheter som vi själva har att påverka den ekonomiska utvecklingen och det politiska samarbetet kommer att vara till fördel för svenska intressen i fråga om fredssträvanden, miljösträvanden, jobb osv. att kunna göra sig gällande. Det här är skälen till att det ligger i Sveriges intresse att kunna delta även i detta utvidgade ekonomiska samarbete.

Som jag har sagt ett antal gånger är det en väldig skillnad mellan att delta i någonting *nu* och mellan att delta i någonting om ett antal år. Jag tror att det är ganska viktigt att Birgitta Hambraeus, Bengt Hurtig och andra som deltar i debatten verkligen försöker klarlägga detta, därför att slutsatsen för Sveriges del beträffande ett deltagande i EMU:s tredje fas skulle, tror jag, bli annorlunda om detta tas nu jämfört med om det tas när ekonomin är i ett

bättre skick och när vi tydligare kan se fördelarna. Men då är det min bestämda uppfattning att vinsterna i fråga om jobb, välfärd och miljö är mycket stora och att det alltså ligger i Sveriges intresse att vara med.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1993/94:136 om den enskildes rättssäkerhet

Anf. 52 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att öka den enskildes rättssäkerhet.

Sten Andersson har i interpellationen uttryckt uppfattningen att det måste vara rätt att enskilda inom rimliga gränser reagerar och ingriper när brott begås. Jag vill först erinra om att det är en av polisens grundläggande uppgifter att förhindra och beivra brott. Det är således i första hand polisen som skall ingripa vid brott. Jag delar emellertid Sten Anderssons uppfattning att det är viktigt att också enskilda reagerar när ett brott begås. Enskilda har nämligen rätt att ingripa bl.a. för att avvärja ett påbörjat eller överhängande brottsligt angrepp på person eller egendom. Och jag är av den uppfattningen att det inte är bra om enskilda inte vågar ingripa utan vänder ryggen till på grund av att reglerna på området är oklara eller obegripliga. Emellertid bör enskilda självfallet inte ingripa mot brott i situationer där de befarar att själva komma till skada.

Det är således mycket viktigt att allmänheten känner till vilka regler som gäller i sådana situationer som Sten Andersson har beskrivit i sin interpellation. Av detta skäl har regeringen nyligen till riksdagen överlämnat en proposition med förslag till ändringar av bl.a. bestämmelserna i 24 kap. brottsbalken om frihet från ansvar.

I 24 kap. brottsbalken finns bestämmelser om att den som handlar i nödvärn eller någon annan nödsituation skall vara fri från ansvar. Förslagen i den nämnda propositionen innebär inte några större materiella förändringar av nuvarande bestämmelser. Däremot kommer de föreslagna förändringarna att medföra att det för den enskilde på ett tydligare sätt än för närvarande står klart var gränsen går mellan ett brottsligt och ett straffritt ingripande i sådana situationer som har beskrivits i interpellationen.

Högsta domstolen har nyligen prövat frågan om nödvärn och nödvärnsexcess. Av domen framgår klart att det finns en bred marginal till förmån för den som på bar gärning ingriper mot brott. Först om han tar till uppenbart oförsvarligt våld kan han dömas, och inte ens då fälls han till ansvar om situationen var sådan att han hade svårt att besinna sig.

I det här sammanhanget bör något också nämnas om reglerna i 23 kap. brottsbalken om bl.a. medverkan. Det straffrättsliga ansvaret vid medverkan har belysts i departementspromemorian Efter Lindome, som professorn i straffrätt, Madeleine Leijonhufvud, har utarbetat på regeringens uppdrag. Promemorian mynnar närmast ut i att det finns skäl som talar för att lagstiftningen bör innehålla ett utökat medhjälparansvar och ett vidgat ansvar för underlåtenhet att hindra, anmäla eller avslöja brott.

Det bör i sammanhanget framhållas, som också görs i promemorian, att det inte är en framkomlig väg att sänka beviskravet i brottmål eller att förändra reglerna för bevisbördans placering. Däremot är det viktigt att stötande resultat i rättsskipningen undviks.

Regeringen har nyligen gett en särskild utredare i uppdrag att bl.a. vidare bearbeta de överväganden som har gjorts i den av mig nämnda departementspromemorian.

I grund och botten handlar Sten Anderssons interpellation om att visa respekt för andra människor och deras egendom. Detta är inte i första hand en lagstiftningsfråga. I stället är det en uppgift för dem som har att förmedla normer i samhället. Jag tänker då i första hand på familjen. Men även skolan och andra – enskilda och organisationer – som kommer i kontakt med främst ungdomar har en mycket viktig funktion att fylla på det här området.

Regeringen tillsatte redan under 1993 Trygghetsutredningen, som bl.a. har till uppgift att undersöka hur myndigheter, organisationer, enskilda m.fl. bättre kan samverka för att minska brottsligheten och därmed öka tryggheten i samhället.

Jag vill framhålla att en av mina viktigaste uppgifter som jusititieminister är att bryta brottsutvecklingen. För en ökad rättstrygghet krävs dock att alla samhällets aktörer bidrar, var och en på sitt område. Kampen mot brottsligheten måste således drivas med kraft och intensitet på olika plan. Men självfallet får brottsbekämpningen inte drivas så att den går ut över enskildas rättssäkerhet.

Anf. 53 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Jag tackar för svaret som jag tycker visar att statsrådet är medveten om problemen. Jag är också medveten om att det inte är så lätt att lösa dem. Men om vi faller undan för argumenten att vi inte skall ingripa är risken stor att samhället alltmer förfaller.

Bakgrunden till min interpellation är ett beklagligt mord i Malmö för två månader sedan. Många ställde frågan: Skall vi våga säga ifrån då vi själva eller andra blir utsatta för något eller blir provocerade, eller skall vi alltid vänta och kalla på polisen? Polisen måste ju ofta göra hårda prioriteringar. Tyvärr hinner polisen ofta heller inte fram.

Mordet i Malmö gäller en man i 50-årsåldern som sade till en ung pojke att han inte skulle sparka på den cykel som pojken gett sig på. Det slutade med att den äldre mannen drogs in i en trappuppgång. Där blev han brutalt nedslagen, varpå han avled – just på grund av att han hade sett det som sin medborgerliga skyldighet att tala om för pojken att det han gjorde faktiskt var fel.

Efter detta gick polisledningen i Malmöhus län och polisfacket ut och varnade kraftigt: Människor skall inte ingripa om de inte med 110 % säkerhet kan hantera situationen. Det kan ju låta vettigt. Men när vet man att det finns en sådan säkerhet?

Man kan ju sitta på en buss där någon skojar genom att stänka öl på medpassagerarna. Det kan också handla om barn som rycker upp blommor i en plantering eller om att någon som man möter ute på gatan tigger om cigaretter. Skall man alltid vara tillmötesgående i sådana situationer? Eller skall

man inte vara det? Man vet ju inte vad som kan hända. Denna människa som frågar om en cigarett kan ju vara knarkare och reagera mycket negativt. När man säger till barnen att de inte skall rycka upp blommorna i en plantering kan det sluta med att man får en tegelsten genom fönstret till vardagsrummet.

Jag förstår allt detta, men man får ändå inte helt ge upp. Jag är mycket glad för att statsrådet anser att vi inte heller kan göra så.

Jag förstår också att en person på 50 år, som står ute på torget och blir angripen eller ser en nedknarkad person på 110 kg vilt svänga ett basebollträ omkring sig, skall vara litet försiktig och inte ingripa. Detsamma gäller så klart vid ett väpnat bankrån. Men principen måste ändå vara att vi skall ha som ambition att ingripa där vi ser att det finns någon som helst möjlighet för oss att på ett vettigt sätt hantera situationen.

Det är bra att statsrådet säger att de som griper in skall erhålla ett bättre skydd. Det borde även gälla vittnen. Man läser i pressen att en del vittnen upplever sin situation som hotfull. Det har tyvärr alltför ofta hänt att det som vittnen har sagt i ett polisförhör plötsligt är helt glömt efteråt. Man kan misstänka att det förekommit någon form av hot mot den personen, som tidigare såg allting så klart, men en tid efteråt ser allting mera oklart.

Jag tror att statsrådet och jag är helt överens. Jag skulle dock vilja tillägga att samhället borde ha någon form av tidig reaktion mot ungdomar som begår brott eller som kan misstänkas komma att begå brott framöver. Den allmänna uppfattningen i dag är att om en 13–15-åring begår ett brott händer ingenting. Man gör några noteringar på ett papper och inget mer.

En 14-åring, som t.ex. börjat snatta och blir tillsagd: "Om du håller på så här får du kanske inget körkort när du fyller 18", uppfattar det som allting annat än ett hot.

Det är också helt klart, fru talman, att polisen ibland upplever sin situation som hopplös. Man får t.ex. tag på en ung brottsling på förmiddagen, men sedan ser man honom eller henne ute någon timme senare på samma plats. Om vi inte kommer till rätta med detta får det mycket negativa effekter för samhället och, framför allt, för ungdomarna. Får de inte klara regler för vad som gäller och vilka effekter ett brottsligt handlande har, kommer samhället och vi alla totalt att bli de stora förlorarna.

Anf. 54 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Sten Andersson i Malmö tar upp och spinner vidare på något som jag också påpekade som en mycket viktig del i mitt svar, när jag i slutet talade om ansvaret för normgivning. Vi är helt överens om att det först och främst är familjerna, men även skolan som har ett ansvar. Det är därför inte i första hand en lagstiftningsfråga.

Sten Andersson efterfrågar förändringar för att vi skall kunna ge tidiga och, vill jag tillägga, tydliga reaktioner. Jag kan nämna att för bara ett par veckor sedan beslutade regeringen om en lagrådsremiss som tar upp en del av dessa punkter. Jag hoppas att vi före sommaren skall kunna lämna en proposition till riksdagen.

Det vi där tar upp, i den första delen som rör ungdomar, är att begränsa

möjligheten till åtalsunderlåtelse. Det är ett viktigt sätt att vara tydlig. Vi sätter också tidsgränser för hanteringen av ungdomsmål.

Jag vill också kort kommentera problemet med vittnens rädsla. I brottsofferpromemorian, som har resulterat i en proposition som riksdagen förhoppningsvis tar ställning till i dagarna, finns bl.a. en del förändringar för vittnen. Det innebär att en del uppgifter rörande vittnen inte skall bli offentliga, nämligen sådana uppgifter som saknar betydelse för själva huvudförhandlingen.

Det är alltså i många olika delar som vi försöker nå dessa mål som Sten Andersson och jag har gemensamt, nämligen att skapa trygghet. För att vi skall skapa trygghet måste vi alla medverka för att beivra brott.

Anf. 55 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Låt mig bara kort korrigera en felsägning. Jag sade att en person på 50 år inte skulle attackera en knarkare på 110 kg. Jag menade så klart en person på 50 kg. En sådan ingriper inte, om han eller hon är helt smart, mot en nerdrogad knarkare på 110 kg som svänger ett basebollträ.

Sedan vill jag tacka för det sista svaret som jag ser positivt på. När jag vill ha reaktioner mot de ungdomar som begår brott innebär det inte att jag har någonting emot ungdomar. Jag tror att det för deras egen skull och deras framtid är viktigt att när de kommer in på ett s.k. villospår eller sidospår samhället talar om för dem: Nu har du, min vän, passerat gränsen, och det tillåter vi inte.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1993/94:137 om den ekonomiska brottsligheten

Anf. 56 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Lars-Erik Lövdén har ställt ett antal frågor till mig som rör regeringens politik mot den ekonomiska brottsligheten.

Jag har som svar på tidigare interpellationer från Socialdemokraterna framhållit, att regeringen ser mycket allvarligt på den ekonomiska brottsligheten som, inte minst under slutet av 1980-talet, kommit att bli ett stort samhällsproblem. Härom råder det inga delade meningar mellan Lars-Erik Lövdén och mig. Det finns emellertid betydande skillnader mellan regeringens insatser och det arbete som socialdemokratiska regeringar har lagt ner i kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Socialdemokraterna kritiserar regelbundet regeringen för att vara ointresserad av eller för att av ideologiska skäl överse med den ekonomiska brottsligheten. För regeringen, som värnar om en marknadsekonomi baserad på näringsfrihet, fri konkurrens, entreprenörskap, valfrihet, moral och etik, är det självklart en viktig uppgift att effektivt och på bred front förebygga och bekämpa en brottslighet, som bl.a. utgör ett hot mot marknadsekonomin och mot moralen i affärslivet.

Lars-Erik Lövdén menar, att den socialdemokratiska oppositionen ligger bakom den pågående satsningen mot den ekonomiska brottsligheten. Jag vill

emellertid framhålla, att regeringen under hela mandatperioden varit aktiv när det gäller att förbereda och genomföra åtgärder för att öka kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Så har regeringen bl.a. tagit initiativ till översyn av skattebrottslagen och uppbördslagstiftningen samt vissa delar av aktiebolagslagstiftningen och konkurslagstiftningen, reglerna om beslag och husrannsakan samt reglerna om näringsförbud. Vidare har regeringen fattat beslut om nya och effektivare samarbetsformer mellan de berörda myndigheterna på grund av vad som kommit fram inom ramen för de två projekten RÅSOP och Rubicon. Regeringen har också fattat beslut om omfattande ekonomiska satsningar. Inom det aktuella området vill jag särskilt nämnda de sammanlagt 110 miljoner kronor som under innevarande och kommande budgetår satsas på polisväsendet i kampen mot den grövre kriminaliteten och då särskilt den ekonomiska brottsligheten. Vidare kommer åklagarväsendet att tillföras medel för 30 nya åklagare det kommande budgetåret, vilket innebär en fördubbling av antalet eko-åklagare. Skatte- och exekutionsväsendet förstärks också med sammanlagt ca 200 miljoner kronor för en effektivare skattekontroll innevarande och kommande budgetår.

Regeringens samlade insatser har nu lett till att vi kunnat flytta fram positionerna och fatta ett flertal beslut, som kommer att bli avgörande för en effektiv kamp mot ekobrottsligheten, och det är dessa beslut som nu är föremål för Lars-Erik Lövdéns interpellation.

Ökade resurser är emellertid inte kungsvägen till en effektiv ekobrottsbekämpning. Kampen mot den ekonomiska brottsligheten måste för att bli framgångsrik föras av myndigheter som generellt är bärkraftiga och väl rustade för sina uppgifter.

När det t.ex. gäller polisen är grundförutsättningen för ett framgångsrikt brottsbekämpande arbete i allmänhet att det finns ett tillräckligt stort antal poliser. 1990 var antalet poliser så litet som 15 300 på grund av de socialdemokratiska regeringarnas beslut under 1980-talet om en kraftig minskning av antalet antagna polisaspiranter. I juli i år har vi återigen mer än 17 100 poliser i riket och nästa år kommer vi att ha över 17 500.

Jag är, som Lars-Erik Lövdén vet, motståndare till att lösa problem av det slag det här är fråga om genom att bilda nya myndigheter. Däremot anser jag att det finns en hel del att göra vad gäller de olika myndigheternas inre organisation och samarbetet myndigheterna emellan. Rollfördelningen mellan åklagare och polis står här i förgrunden.

Regeringen har, som jag nyss nämnde, helt nyligen beslutat om en ny organisation för Rikskriminalpolisen, och den ger Rikskriminalpolisen en mer profilerad ställning inom Rikspolisstyrelsen. Den ekonomiska brottsligheten har i detta sammanhang uppmärksammats särskilt genom det regeringsuppdrag som lagts på Riksåklagaren om bildandet av ett centralt ekobrottskommando. Organisationsförändringar kommer också att ske under åklagarledning i syfte att skapa bättre möjligheter generellt när det gäller samverkan mellan polis och åklagare. Några nya myndigheter behövs inte, som jag tidigare nämnt, men väl en förbättrad lednings- och samverkansstruktur. Åklagarens möjligheter att ta ansvar för den övergripande operativa ledningen i komplicerade förundersökningar måste underlättas.

Också inom skatteförvaltningen har ett förändringsarbete inletts, vilket bl.a. kommer att medföra att resursåtgången för den s.k. grundhanteringen minskar och att andelen kvalificerade eko- och skattebrottsrevisorer ökar.

En rättssäker skatteprocess är av största betydelse för att upprätthålla respekten för och lojaliteten mot skattesystemet. Om detta råder förhoppningsvis ingen politisk oenighet. Som Lars-Erik Lövdén vet, har regeringen på grund av Rättssäkerhetskommitténs betänkande, också lagt fram förslag om åtgärder för att förbättra rättssäkerheten vid beskattningen. Vid utformningen av förslaget har vi lagt stor vikt vid att reglerna inte får vara sådana att de på ett felaktigt sätt försvårar myndigheternas kontrollverksamhet. Jag anser inte som Lars-Erik Lövdén att skattekontrollen försvåras av förslaget.

Regeringens politik syftar alltså sammantaget till att utan systemförändringar eller ändringar i myndighetsstrukturen, men i nära samverkan mellan väl rustade myndigheter med en tydlig roll- och ansvarsfördelning, effektivisera kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Lars-Erik Lövdén frågar nu vilka konkreta åtgärder regeringen avser att vidta för att verkställa riksdagens beslut om ökade resurser till ekobrottsbekämpningen. Svaret på den frågan är att regeringen enligt gängse rutiner i regleringsbrev kommer att ställa medlen till myndigheternas förfogande och meddela sådana föreskrifter och riktlinjer för medelsanvändningen som tillgodoser riksdagens och regeringens intentioner.

Lars-Erik Lövdén frågar vidare om regeringen är beredd att vidta åtgärder så att en ny samordnad organisation för bekämpande av ekonomisk brottslighet kan träda i kraft redan under hösten 1994.

I regeringsbeslutet rörande inrättandet av rikskommandot mot ekonomisk brottslighet har Riksåklagaren fått direktiv att starta verksamheten senast den 1 juli 1995. Vi har inte bedömt det rimligt och möjlig att kräva att verksamheten i dess helhet är fullt utvecklad tidigare. Vi håller det emellertid inte för uteslutet att verksamheten helt eller delvis kan komma att starta tidigare, och vi förutsätter att myndigheterna kommer att lägga ner all kraft på att komma i gång med verksamheten så snart det kan ske.

Lars-Erik Lövdén frågar också om regeringen är beredd att, utöver den centralt anordnade organisationen, tillskapa motsvarande samordnade resurser regionalt och främst i storstadsområdena.

I ett särskilt regeringsbeslut har Riksåklagaren fått i uppdrag att utreda förutsättningarna för inrättandet av regionala ekobrottskommandon. Vi har emellertid bedömt det lämpligt att inhämta erfarenheter från arbetet i rikskommandot innan en sådan ordning införs. När detta kan ske är emellertid ytterst beroende av Riksåklagarens uppfattning om lämpligheten med en sådan ordning och möjlighterna när det gäller genomförandet. Självfallet är verksamheten i storstadsregionerna här av särskilt intresse.

Vad gäller frågan om en översyn av lagstiftningen i syfte att förenkla och samordna regler så att man försvårar för ekobrottslingarna att utnyttja lagstiftningen för sina syften vill jag peka på de två utredningar som jag berört tidigare och som tillsattes förra året, nämligen den som skall se över uppbördslagstiftningen och 1993 års skattebrottsutredning. Dessa båda utredningars uppdrag är just det som efterlyses av Lars-Erik Lövdén. Med samma målsättning bereds inom mitt departement också frågan om en översyn av

bestämmelserna om brott mot borgenärer i brottsbalken och frågor om lagstiftningsåtgärder inom konkursrättens område.

Avslutningsvis frågar Lars-Erik Lövdén om jag anser det vara förenligt med grundlagens krav på saklighet och opartiskhet att i en av regeringen utgiven och av statsmedel finansierad informationsbroschyr bedriva en ensidig och partipolitiskt inriktad agitation.

Svaret på frågan är givetvis nej! Någon sådan agitation förs inte heller. Vi har genom den information som lämnas i skriften "Svart på vitt" på ett sakligt sätt redovisat vilka åtgärder som har vidtagits i kampen mot den ekonomiska brottsligheten de senaste 20 åren. Hur förargligt det nu än må vara så innehåller den fakta som kanske inte är så smickrande för Socialdemokraterna. Detta får dock inte avhålla oss från att lämna information.

Anf. 57 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Fru talman! Jag vill tacka justitieministern för det långa och utförliga svaret. Svaret snarare understryker än döljer det faktum att regeringen har varit alltför passiv i frågan om kampen mot ekobrotten, även om regeringen så här i elfte timmen kvicknar till som en följd av opinionstrycket. I sedvanlig ordning beskyller justitieministern Socialdemokraterna för att vara ansvariga för situationen i stället för att ta sitt eget ansvar.

Det började inte särskilt bra för justitieministern på det här området. 1991 togs ekobrottsligheten bort som prioriterat område för polisen, med motiveringen att den typen av brott främst drabbar det allmänna. Nu säger justitieministern att regeringen under hela mandatperioden har varit aktiv när det gäller att förbereda och genomföra åtgärder för att öka kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Det är egentligen bara justitieministern och regeringen som har den uppfattningen. Ekobrottsbekämpare på fältet, konkursförvaltare som Rolf Åbjörnsson och en mängd debattörer, inklusive många borgerliga ledarskribenter, hyser en helt annan uppfattning om regeringens aktivitet på området.

Nu kommer också kritiken från näringslivet. Den 30 mars i år redovisade Industriförbundets VD Magnus Lemmel, vid ett seminarium för riksdagsledamöterna, näringslivets syn på den ekonomiska brottsligheten och dess effekter. Från näringslivets håll säger man nu öppet att konkurrensaspekten i samband med ekobrott har underskattats i den allmänna debatten.

Magnus Lemmel framhöll bl.a. att den allmänna moralupplösningen hos företagare är särskilt farlig för nystartade företag. Den utbredda ekobrottsligheten riskerar genom smittoeffekter att få förödande effekter för en sund affärsmoral, hävdade Magnus Lemmel. Han konstaterade också att det är hög tid för näringslivets företrädare att aktivt medverka till att moralen på det här området stärks. Industriförbundet sade sig vara berett att medverka i den informationskampanj mot ekobrottslighet som var socialdemokraternas förslag och som riksdagen mot de borgerliga regeringspartiernas vilja nyligen beslutade om.

Det är socialdemokratin som har varit pådrivande under de senaste åren, när det gäller att vidta åtgärder för ekobrottsbekämpningen. Detta har nu också gett resultat i riksdagen. Den senaste vintern har riksdagen förklarat sig beredd att ge ökade resurser till ekobrottsbekämpningen. Trots hårt mot-

stånd från regeringspartierna finns det nu beslut om att satsa totalt 128 miljoner kronor extra på brottsbekämpning under nästa budgetår.

I stort sett alla de förslag som vi socialdemokrater har lagt fram har vunnit riksdagens gehör. Efter riksdagens beslut är det nu nödvändigt för regeringen att handla. Vi välkomnar självfallet regeringens beslut om att nu se till så att man verkställer det socialdemokratiska förslaget om en ny organisation för ekobrottsbekämpning. Det är senkommet men det är välkommet.

Inrättandet av ett ekobrottskommando är en viktig fråga för oss när det gäller att komma åt ekobrotten. Även om det återstår att se om det centrala ekobrottskommandot blir den effektiva, operativa ledning som vi socialdemokrater har efterfrågat är det bra att riksåklagaren har fått i uppdrag att snarast lägga fram ett förslag om ett ekobrottskommando.

Vi skrev i vår motion i januari följande: Inom ramen för denna nya ekobrottsorganisation bör den operativa verksamheten bygga på arbetslag, där såväl ekopoliser, ekonomer, åklagare och skatterevisorer kan ingå. Genom ett sådant lagarbete kan resurserna koncentreras och utnyttjas på effektivaste sätt. Var och en ingående yrkesfunktion bör dock formellt kunna stå kvar inom den egna myndighetens organisation.

Vi efterlyser både en central ekobrottsorganisation och regionala organisationer med det här upplägget.

Det är, som jag sade tidigare, bra att regeringen så här långt har biträtt vårt förslag i det här avseendet.

Vad som däremot inte är bra är att regeringen är så långsam i sin hantering. Först den 1 juli nästa år är regeringens riktmärke. Vi menar att man mot bakgrund av det utredningsarbete som har bedrivits under lång tid – jag erinrar om riksåklagarens och rikspolischefens rapport i januari 1992 – redan inom några månader borde kunna sjösätta en ny sådan här organisation för ekobrottsbekämpning.

Fru talman! En effektiv kamp mot ekobrotten kräver tre saker:

1. En bättre organisation. Där är regeringen nu med på tåget, efter att Socialdemokraterna har drivit regeringen framför sig.

2. Utökade resurser. Riksdagen har nu beslutat om det, och det borde vara välkommet för justitieministern.

3. En bättre lagstiftning. Jag vill konstatera att regeringen på det området under de här åren har bedrivit en politik som snarare underlättat ekobrotten än medverkat till att motverka dem. Jag skall bara nämna några punkter.

Genom slopandet av generalklausulen mot skatteflykt, genom förändringar i bevis- och betalningssäkringslagen och nu senast genom de förslag som ligger på grundval av Rättssäkerhetskommitténs betänkande kommer det att bli betydligt svårare för myndigheterna att komma åt den här typen av ekobrott. Samtidigt har regeringen gjort så allvarliga ingrepp i skattelagstiftningen att skatteplanering och skattefusk underlättas snarare än motverkas.

Jag vill avslutningsvis ställa ett par frågor till justitieministern: Är justitieministern beredd att se till att den nya organisationen kan träda i kraft redan i höst? Är justitieministern beredd att se till att de medel som har anvisats också kommer den direkta ekobrottsbekämpningen till del och inte tunnas ut i polisorganisationen?

Anf. 58 TALMANNEN:
Jag får erinra om de debattregler som gäller.

Anf. 59 HANS GÖRAN FRANCK (s):
Fru talman! Jag har framställt en interpellation om kriminalpolitiken som skall debatteras senare. I den interpellationen finns en fråga som hör till den här debatten, och därför vill jag göra ett kortare inlägg redan nu.

Den fråga jag ställde till justitieministern i min interpellation var denna: Är regeringen beredd att göra ekonomisk och organiserad brottslighet till högprioriterade områden i brottsbekämpningen på samma sätt som gäller i fråga om vålds- och narkotikabrott?

Justitieministern har gett mig ett svar i ett stycke i interpellationssvaret, men hon svarar inte på min fråga. Hon säger att regeringens kriminalpolitik innefattar kraftfulla åtgärder mot den ekonomiska och organiserade brottsligheten. Men min fråga gällde ju om justitieministern var beredd att ge samma höga prioritet åt kampen mot den ekonomiska och organiserade brottsligheten som åt kampen mot narkotika- och våldsbrottsligheten.

Jag uppfattar justitieministerns svar på den här punkten som undvikande, eftersom det inte står någonting om detta. Det är något förvånande att justitieministern inte svarar mig direkt på denna fråga, eftersom det har förekommit en riksdagsbehandling, där synen var en annan än den som justitieministern har företrätt. Jag vill därför ha ett klart svar på min enkla fråga.

Jag vet att justitieministern tidigare hela tiden har sagt att eftersom den ekonomiska och organiserade brottsligheten inte avser enskilda personer, på samma sätt som den andra högprioriterade brottsligheten, vill hon inte ändra uppfattning, trots att det finns övertygande och omfattande belägg för att det i väldigt hög grad drabbar just enskilda.

I morse, fru talman, förekom det ett inslag i radions Ekoprogram som var alarmerande, på det sättet att det i en ny undersökning från polishåll talas om att den organiserade brottsligheten omsätter närmare 70 miljarder kronor. Mot den bakgrunden är de åtgärder som regeringen står för trots allt mycket blygsamma.

Det är dessutom så, vilket jag i detta sammanhang särskilt vill understryka, att den organiserade brottsligheten hotar att bli långt värre. Nu talar jag om den organiserade brottsligheten, som i mångt och mycket sammanhänger med den ekonomiska brottsligheten. Men det som är det stora riskmomentet nu är den internationella utvecklingen. Visserligen har regeringen medverkat vid ett seminarium i de här frågorna som hölls för en tid sedan, vilket är intressant, men jag anser att det fortfarande görs en klar underskattning av problemets storleksordning.

Jag kan stödja mig inte bara på vad riksdagen har sagt utan också på detta att riksdagsrevisorerna klart och tydligt har sagt att de anser att det är en brist på ledning från regeringens sida. Det är en allvarlig kritik.

Lars-Erik Lövdén var inne på vad Rolf Åbjörnsson har sagt vid tidigare tillfällen, men häromdagen höll han ett anförande i södra Sverige där han klart underkände de åtgärder som regeringen vidtar – de är helt otillräckliga, enligt hans mening.

Justitieministern sammanfattar kort sina synpunkter till mig i ett enda

stycke, och det är ganska blygsamt. Justitieministern säger att straffen för häleri och svindleri har skärpts. Hon talar om ett centralt ekobrottskommando och om bättre samverkansformer. Hon talar vidare om en översyn av skattebrottslagen. På den punkten gav ju riksdagen underkänt åt regeringen, genom ett riksdagsbeslut som fattades i mars månad, där en majoritet ville klart förstärka skattekontrollen.

Anf. 60 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Låt mig börja med frågan om prioritering av ekobrottsbekämpning. Jag trodde inte att det var nödvändigt att säga det som jag trodde var allmänt känt, nämligen att regeringen i sin regeringsdeklaration inför detta riksdagsår markerade att även ekobrott skall vara prioriterade. Jag utgick från att riksdagen nogsamt tar del av vad regeringen uttalar som sina målsättningar.

Det är riktigt, som Lars-Erik Lövdén påpekade, att vi när vi tillträdde som regering inte hade med ekobrottsbekämpning som ett prioriterat område, av det enkla skälet att resurserna för ekobrottsbekämpningen hade nedrustats under andra halvan av 80-talet. Det vore därför ohederligt att säga att det var möjligt att prioritera ekobrottsbekämpningen när vi tillträdde. Det gick inte att prioritera allt. Det saknades över 1 000 poliser i Sverige. Ekobrottsorganisationen var nedrustad.

Om jag hade varit i samma situation i dag skulle jag fortfarande ha stått för att det är brott mot person och narkotikabrottslighet som måste komma i första hand när man måste välja.

Nu har vi under dessa två och ett halvt år byggt upp resurserna och har därmed möjlighet att även prioritera ekobrottsbekämpningen. Nu kan vi med hedern i behåll säga att vi kan göra detta.

Det är inte bara vi från regeringens sida som hävdar att det var en nedrustning under andra halvan av 80-talet. Hans Göran Franck åberopade riksdagens revisorer, som helt klart framför kritik. Men det kan vara intressant att ta del av det de säger: Mot slutet av 80-talet avmattades arbetet med den ekonomiska brottsligheten. Polisen lyckades inte fylla vakanser inom ekorotlarna i tillräcklig utsträckning. Ärendebalanserna växte och många brottsanmälningar blev inte föremål för utredning. Det blev allt tydligare att myndigheterna inte hade resurser och kompetens att klara av situationen.

Notera att detta var i slutet av 80-talet. Det var den situation som rådde när vi tillträdde. Den som tror att man kan bygga upp en så kvalificerad organisation över en dag eller över ett år inser inte vad en sådan organisation egentligen innebär.

Jag skulle också vilja göra en koppling till det Ekoinslag i morse som Hans Göran Franck nämnde. Där fanns ytterligare intressant information som stämmer med det vi skriver i vår skrift Svart på vitt, nämligen att det i slutet av 70-talet – då var det inte socialdemokratiska regeringar – lades upp en plan för hur man skulle kunna beivra ekobrott. Bl.a. 1978 kom en utredning som visade på hur man skulle kunna bygga upp organisation inom polis och andra berörda myndigheter för att angripa den ekonomiska brottsligheten och annan organiserad brottslighet. Men vi skall komma ihåg att de planer som lades upp under de borgerliga åren – det framgår tydligt av skriften

Svart på vitt – höll fram till mitten av 80-talet. Sedan var det en successiv nedrustning.

Till de konkreta frågorna. När det gäller organisationen för den centrala ekobrottsbekämpningen tycker jag att det framgick tydligt av mitt tidigare svar att det inte går att ge något löfte om att denna skall kunna starta till hösten. Vi satte i gång RÅSOP-projektet tillsammans med riksåklagaren för att få erfarenhet. Nu gäller det att vidareutveckla de erfarenheter som RÅ-SOP-projektet har gett. Enligt riksåklagarens bedömning är det inte möjligt att komma i gång till hösten. Men vi har markerat att man senast sommaren 1995 skall komma i gång. Är det praktiskt möjligt skall man självklart starta tidigare.

När det sedan gäller medel till ekobrottsbekämpningen har vi hittills från regeringens sida varit mycket tydliga i fråga om hur de tidigare anslagna medlen för ekobrottsbekämpning skulle användas. Vi är självklart beroende av – och där kan Lars-Erik Lövdén och jag hjälpas åt – att Rikspolisstyrelsen ser till att medlen används just för de ändamål som framgår av regeringens direktiv och riksdagens beslut.

Anf. 61 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Fru talman! Först till det sistnämnda. Vi har ett problem när det gäller resursanvändningen. Numera har vi ett fritt resursutnyttjande på den lokala nivån. En sådan ordning har både justitieministerns parti och mitt parti varit påskyndare av. Men det har också lett till resultatet att man på lokal nivå kan styra bort resurser från ekobrottsbekämpande till annan brottsbekämpning. Det var det som skedde i slutet av 80-talet.

Jag tycker att det är oerhört angeläget att de satsningar som nu görs, som främst riksdagen har tagit initiativ till, också får som resultat att pengarna verkligen används till ekobrottsbekämpning. Jag skall gärna via Rikspolisstyrelsen göra vad jag kan. Men jag tror också att det är nödvändigt att regeringen utformar mycket tydliga direktiv i det avseendet när man skriver sina regleringsbrev. Annars kan vi få en utveckling där pengarna så att säga tunnas ut i organisationen och inte kommer till verklig användning på det här området.

Justitieministern har broschyren Svart på vitt framför sig. Hon rubricerar den som ett sakligt sätt att redovisa vilka åtgärder som har vidtagits i kampen mot ekobrottsligheten de senaste 20 åren och hävdar att den enbart innehåller fakta. Den här broschyren är en moderat valbroschyr, bekostad av skattebetalarna och utgiven av regeringskansliet. Det ni gör i den här rapporten är att ni glömmer viktiga fakta. Ni glömmer att Moderaterna under 80-talet röstade emot varje förslag som Socialdemokraterna lade fram som syftade till att komma till rätta med skattefusk och skatteplanering. Vi räknade ut att det blev 36–0 på den tiden.

Ni glömmer att ni i riksdagen röstat emot varje förslag till resurstillskott och ny organisation sedan 1991. Men nu har ni trängts in i en position där ni tvingas att genomföra riksdagens beslut.

Ni glömmer att det var Socialdemokraterna tillsammans med Vänstern och Ny demokrati som beslutade om medel för att inrätta finanspolisen, mot

de borgerliga partiernas önskan. Det står det inte något om i broschyren, men ni skriver att idén med finanspolis är mycket bra.

Ni glömmer att skattereformen var en mycket väsentlig reform för att motverka skatteplanering och skattefusk. Ni har nu rivit upp stora delar av skattereformen och öppnat spelrummet fritt för skattefusk och skatteplanering. Tillsammans med de åtgärder som ni har vidtagit – generalklausulen, bevissäkringslagen och de förslag som kommer från rättssäkerhetskommittén – kommer de att väsentligt försvaga samhällets möjligheter att ingripa mot ekobrott.

Ni glömmer, vilket ni inte heller skriver i rapporten om, att förslaget om ett ekobrottskommando med regionala enheter är ett förslag som Socialdemokraterna har drivit i flera år och som ni har sagt nej till ända tills nu, när ni tvingades inse att riksdagen skulle fatta beslut i ärendet och att ni var tvungna att verkställa det beslutet.

Anf. 62 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Det Lars-Erik Lövdén sade senast känner alla vi till som har följt den här debatten i riksdagen innan Gun Hellsvik blev justitieminister. På den tiden utformade Moderaterna reservationer som i sak gick ut på att det här inte var det allvarliga problem som övriga ansåg. Det beklagliga är egentligen att de partier som då hade en annan inställning i alltför hög grad har lyssnat på moderaterna.

Jag vill inte göra någon lovprisning av allt som gjorts i det förgångna. Tvärtom har jag hört till kritikerna under hela min riksdagstid. Jag har kritiserat att det gjorts alldeles otillräckligt åt ekobrottsligheten och den organiserade brottsligheten. Jag har praktiskt taget varje år framfört den här kritiken.

Det hjälper inte justitieministern särskilt mycket att det har funnits underlåtenhetssynder tidigare. Den tempoförlust som gjordes här gjordes då Gun Hellsvik tillträdde som justitieminister och bagatelliserade ekobrottsligheten. Sedan har hon kommit på andra tankar. Men det var en temopförlust som gjordes som jag tycker var mycket olycklig.

Men justitieministern vill fortfarande inte klart och entydigt svara på frågan om prioritering i samma grad. Justitieministern talar om att man nu, till skillnad från vissa tidigare regeringsdeklarationer, säger att ekobrottsligheten skall vara prioriterad. Men den signal som jag tycker är så viktig att den ges är att ekobrottslighet har samma höga prioritet som den övriga allvarliga brottsligheten i form av våldsbrottslighet och narkotikabrottslighet.

Nu säger justitieministern: Jamen, det är inte så märkvärdigt att vi inte kunde säga det här tidigare. Då hade vi inte byggt upp det vi tänker göra, osv. Men samma problem finns ju i hög grad när det gäller våldsbrottsligheten. Jag menar att det inte går att krypa undan på den här punkten, utan här måste man vara tydlig. Det är den tydliga signalen som jag efterlyser.

Till slut vill jag säga att när det gäller lagstiftningsåtgärderna brister det betänkligt i förslag från regeringens sida.

Anf. 63 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag börjar undra vad Hans Göran Franck menar med att prioritera. Från regeringens sida har vi markerat att vi med de uppbyggda resur-

serna prioriterar narkotikabrott, våldsbrott och ekobrott. Om man kan säga det tydligare vet jag inte. Att det är jämställt är så tydligt som det kan vara. Men om vi säger att så skulle vi ha sagt tidigare så är vi tillbaka till det som jag gång på gång har sagt, nämligen att det inte vore hederligt. I och med att resurserna under andra hälften av 80-talet rustades ner fanns inte förutsättningarna att högprioritera ekobrottsbekämpningen när vi tillträdde. Självfallet är all brottsbekämpning av betydelse. Men när man talar om att prioritera är det fråga om vad man skall ta först, när man inte klarar av allt på en gång.

Även om Lars-Erik Lövdén gled över orden mycket snabbt var de ord som sades övermaga. De gick ut på att socialdemokraterna i riksdagen tagit initiativ till de resurser som tilldelats. Det är helt rätt att socialdemokraterna har tagit initiativet på en del punkter. Men att få det att låta som att det är merparten av de ca 10 miljarder som avsatts för Polisen eller ens merparten av de medel som avsatts för ekobrottsbekämpningen är övermaga.

Jag vill också understryka att i formuleringarna rörande finanspolisen – om Lars-Erik Lövdén läser vad där står – står det icke att regeringen har föreslagit detta, utan där står faktiskt att det är på riksdagens initiativ. Var och en som är insatt, bl.a. Lars-Erik Lövdén, bör förstå att detta inte är något försök att föra fram oss själva. Däremot var vi kritiska, eftersom vi menade att det var för tidigt. Lars-Erik Lövdén vet lika väl som jag att det också tog tid innan man kom i gång. Det skedde långt efter att medlen för denna verksamhet var anslagna.

Jag tycker att det är ganska ointressant att diskutera vem som väckte förslaget om ekobrottskommando. I vart fall finns det en socialdemokratisk motion från det första riksdagsåret när vi satt i regeringsställning. Den visade att man var ute efter en särskild myndighet. I vart fall använde man detta som rubrik. Mot detta har jag, vilket också framgår av mitt svar, haft invändningar. Däremot menar jag att när resurserna väl har byggts upp, blir nästa steg att se till att resurserna samordnas. Jag är glad att vi är överens på den punkten.

När det gäller frågan om hur de befintliga resurserna kommer att utnyttjas har vi i regeringen möjlighet att ange tydliga mål, vilket jag också menar att vi har gjort. Sedan är det i första hand Rikspolisstyrelsen som är tillsynsmyndighet med skyldighet att se till att de av regering och riksdag uppställda målen uppfylls. Där har Lars-Erik Lövdén som ledamot i Rikspolisstyrelsens styrelse möjlighet att tillgodose bådas våra intressen av att pengarna används för de uppsatta målen.

Slutligen litet grand om Lars-Erik Lövdéns påståenden, som i och för sig är riktiga, om att vi från moderat sida under 80-talet gick emot åtskilliga av de socialdemokratiska förslagen om ändrad lagstiftning som skulle underlätta skattekontroll. Men vad Lars-Erik Lövdén inte påpekade var att gemensamt för de förslag som vi gick emot – i vart fall de som jag på rak arm kan minnas, men jag tror att det var genomgående – var rättssäkerhetsskälen.

För oss moderater är det otroligt viktigt att inte ha allmänna formuleringar som lämnar öppet för makthavarna att litet i efterhand bestämma om vad

som är brottsligt och icke brottsligt, utan var och en i Sverige skall med hjälp av lagreglerna kunna förutse effekten av sitt handlande.

På motsvarande sätt har Lars-Erik Lövdén och jag skilda uppfattningar exempelvis när det gäller centraliserade datoriserade förspaningsregister, vilket kan vara intressant i fråga om den brottslighet som vi nu talar om. Det är bara att konstatera att vi har olika syn på hur viktig individens integritet och rättssäkerhet är.

Anf. 64 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Fru talman! Det av justitieministern sist nämnda kan väl delvis vara riktigt. Det ser man nu när det gäller regeringens sätt att förverkliga Rättssäkerhetskommitténs förslag, vilket innebär att skattemyndigheternas befogenheter att vidta kontrollåtgärder mot den skattskyldiges vilja begränsas och överförs till länsrätt.

Det kommer i framtiden att bli oerhört svårt för skattemyndigheterna att hantera dessa frågor utan att möjlighet ges att undanröja bevis och att så att säga skotta igen efter sig. Detta är en fråga som har påtalats både av dem som är verksamma inom skatteförvaltningen samt också av en mängd remissinstanser när det gäller Rättssäkerhetskommitténs betänkande.

Exempelvis Civilekonomernas riksförbund säger att förslaget är administrativt komplicerat, teoretiskt ofullgånget, praktiskt ohanterligt, ur effektivitetssynpunkt oöverblickbart och att det allvarligt kommer att försvaga möjligheterna att ingripa.

Ni vidtar alltså åtgärder som allvarligt kommer att försvaga möjligheterna att komma åt skattebrotten.

Enligt regeringens proposition om anpassning till EG och ESS-avtalen låter ni däremot övervakningsorganen komma in utan att förvarna företagen just för att som ni skriver: Det är inte möjligt att underrätta företagen, därför att en underrättelse öppnar möjligheten för företagen att gömma undan handlingar och annat som kan styrka den misstänktes överträdelse av konkurrensreglerna.

När det gäller anpassningen till EG-rätten och de internationella avtalen är regeringen väldigt snabb. Men när det gäller att ge möjlighet, eller att bevara möjligheten, för skattemyndigheterna i Sverige att angripa mot skattefusk och skattebrott gör ni kraftiga försämringar.

Jag tycker att justitieministern är för passiv när det gäller den nya organisationen. Redan när rikspolischefen och riksåklagaren i januari 1992 presenterade sin rapport fanns det möjlighet att gå vidare med den tanke som vi redan på den tiden lanserade. Nu kommer ni ett par år efter. Det är väl bra, men det är för sent.

Justitieministern är ju känd för snabba och resoluta ingripanden på andra områden. Jag tycker att justitieministern skulle kunna vara lika snabb och resolut på det här området så att organisationen kan tillskapas redan i höst. Det borde vara fullt möjligt att få både denna centrala organisation och en uppbyggd regional organisation.

Sedan till resurserna. Jag är allvarligt bekymrad över att de resurstillskott som vi nu ger Polisen inte kvarstår för den här typen av brottsbekämpning. Vi har ju ett lokalt resursutnyttjande, där länen själva i hög grad kan styra

fördelningen av resurserna utan att vare sig Rikspolisstyrelsen eller regeringen har så mycket att säga till om.

Vi har föreslagit att man för den här typen av verksamhet skall tillskapa en egen budget, där man centralt lägger fast ramarna och där medlen inte skall kunna användas för annan typ av verksamhet. Jag vill höra om justitieministern kan tänka sig att fundera över förslaget och inte ta alltför lång tid på sig för detta.

Anf. 65 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Jag noterar nu att det som inte står i svaret till mig nu har sagts, nämligen att den ekonomiska organiserade brottsligheten skall få samma höga prioritet som narkotikabrottslighet och våldsbrottslighet. Men det är märkvärdigt att man skall behöva dra ut svaret med tång och att det inte framgick av svaret på en mycket enkel fråga som klart förbigicks.

Nu räcker det inte med ord i det här sammanhanget. Den avgörande frågan är ju egentligen inte vad justitieministern säger, även om det kan vara en signal av ett visst värde. Det helt avgörande är nu om man verkligen vill sätta in de personella, ekonomiska och andra resurser som fordras för att detta skall bli en realitet.

Det undanflyktsresonemang som justitieministern har presterat i dag är det svagaste hittills, nämligen att man skulle bygga upp någonting innan man bestämmer sig för att göra någonting. Så får det inte gå till i politiken. Man bestämmer sig ju för vad man vill göra. När man sedan har bestämt sig för vad man vill göra, sätter man naturligtvis in resurser. Även nu är det mycket som här återstår att bygga upp. Man skulle ju alltid kunna säga att man inte har byggt upp tillräckligt. Det skulle jag kunna säga med hänsyn till problemets storleksordning, vilken justitieministern och jag har olika uppfattningar om. Den här frågan skall ses utifrån en mycket större storleksordning. Den apparat som finns kommer ju inte att räcka till här, utan detta är någonting som man successivt måste bygga upp. Det viktigaste är alltså viljeinriktningen och hur man vill satsa. På den här punkten betvivlar jag att den nuvarande regeringen kan åstadkomma det som verkligen behövs. Problemen har ju en helt annan storleksordning än vad justitieministern har insett.

Anf. 66 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! I vart fall kan vi se vad som hände i slutet av 80-talet. Det visade sig att den dåvarande regeringen inte klarade av att lösa de här problemen.

Jag skall återkomma till Hans Göran Francks fråga. Hans Göran Franck framställer nu sin fråga litet annorlunda. Den egentliga frågan innehöll ju en uppräkning av olika typer av brottslighet, inkl. främlingsfientlig brottslighet. Dessutom tycker jag att min utgångspunkt är tillräcklig, nämligen att om man sitter i riksdagen så tar man också rimligen del av och noterar de förändringar som finns i de årligen återkommande regeringsförklaringarna. Jag kan i och för sig se att det finns en förträngningsmekanism inom oppositionen i riksdagen som gör att man inte är intresserad av att se att vi nu pekar på att vi kan prioritera kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Åter till Lars-Erik Lövdéns fråga om jag är beredd att gå med på att öron-

märka pengar. För att kunna ge svar måste jag måste själv ställa mig frågan varför man decentraliserar. Gör man det inte för att man tror att det ute i landet finns bäst förmåga att klara av verksamheten och göra fördelningar? Om man inte tror detta skall man inte decentralisera. Att decentralisera och sedan bestämma att man skall behålla vissa godbitar själv är inte att ge det ansvar som skall följa med decentralisering. Däremot är det viktigt att vi har en fungerande tillsynsmyndighet. Rikspolisstyrelsen är just den tillsynsmyndighet som skall följa upp om våra myndigheter ute i landet följer de givna direktiven. Jag lovar att vi är tydliga i vår målbeskrivning. Sedan gäller det att Rikspolisstyrelsen också följer upp hur man använder de medel som finns. Men jag har tydligen större tillit till våra regionala myndigheter än vad Lars-Erik Lövdén har.

Slutligen när det gäller frågan om en ny centralt samordnad verksamhet gjorde Riksåklagaren bedömningen – den stämmer inte med det som Lars-Erik Lövdén försöker att få det till – att man ville ha en försöksverksamhet med RÅSOP. På grundval av denna kan man nu gå vidare, och man gör bedömningen att man behöver mer tid på sig än vad som krävs för att komma i gång redan till hösten.

Hans Göran Franck frågade varför man först måste bygga upp i stället för att direkt sätta i gång. Det är faktiskt så, att man måste ha en organisation för att komma i gång. Man skall inte lova att komma i gång förrän man har organisationen klar. Vi har byggt upp den på mindre än tre år. Den raserades under mer än fem års tid.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1993/94:144 om kriminalpolitiken

Anf. 67 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Hans Göran Franck har ställt en rad frågor till mig om kriminalpolitiken. Han har frågat vilket stöd regeringen har i vetenskap och beprövad erfarenhet för att den, som han uttrycker det, repressiva kriminalpolitik som nu bedrivs är framgångsrik och om regeringen är beredd att ompröva sin kriminalpolitik om något sådant stöd inte finns. Vidare har han frågat vilka effekter överbeläggningen på våra anstalter och häkten har haft på möjligheterna att bedriva rehabiliterande och resocialiserande verksamhet inom kriminalvården och om det har förekommit att intagna lyckats rymma på grund av att de inte kunnat placeras på en tillräckligt säker anstalt. Han har också frågat om regeringen är beredd att verka för en massiv satsning på lokalt brottsförebyggande insatser med kommunala brottsförebyggande handlingsprogram som grund. Han har vidare frågat om regeringen är beredd att göra ekonomisk och organiserad brottslighet liksom främlingsfientlig brottslighet till högprioriterade områden i brottsbekämpningen på samma sätt som gäller i fråga om vålds- och narkotikabrott. Han har slutligen frågat om regeringen är villig att sätta in nya kvalificerade hjälpinsatser till brottsoffer som lidit allvarlig skada.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har på regeringens uppdrag och i sam-

verkan med Rikspolisstyrelsen och Kriminalvårdsstyrelsen utarbetat en framtids- och omvärldsanalys avseende det kriminalpolitiska verksamhetsområdet under tiden fram till sekelskiftet. BRÅ:s analys visar att det har skett en kraftig ökning av antalet polisanmälda brott under de senaste 40 åren. Under de två senaste åren har den uppåtgående trenden för de anmälda brotten emellertid brutits. Både år 1991 och år 1992 har den anmälda brottsligheten totalt sett minskat, vilket måste tolkas som ett trendbrott. När det gäller rånbrottsligheten, som Hans Göran Franck särskilt nämner, visar statistiken för år 1993 på en minskning av det totala antalet rån även om användningen av skjutvapen i samband med sådan brottslighet inger oro. Siffrorna för innevarande års första kvartal pekar dessutom på en markant minskning av såväl rånbrottsligheten som den samlade brottsligheten.

Det är möjligen ännu för tidigt att dra några helt säkra slutsatser om minskningen av antalet brott kommer att bli bestående. Förhållanden visar också på behovet av en fortsatt genomgripande omprövning och en kraftfull förnyelse av den kriminalpolitik som har förts av Socialdemokraterna. Ett sådant renoveringsarbete har som bekant inte bara inletts av regeringen utan har dessutom redan nått långt och visat goda resultat. Den brutna trenden visar enligt min mening att regeringen med sin kriminalpolitik är inne på rätt väg.

En undersökning som nyligen genomförts av Johannes Knutsson – forskare vid Polishögskolan – bekräftar också att den kritik som den dåvarande oppositionen riktade mot Socialdemokraternas kriminalpolitik var berättigad. Undersökningen visar nämligen att brottsligheten under 80-talet ökade samtidigt som straffen blev mildare. Polisbristen var också besvärande.

Det sagda visar klart att det inte finns anledning för regeringen att ompröva grunderna för sin kriminalpolitik.

Samtidigt visar statistiken som jag nämnt att ytterligare ansträngningar måste göras. De kriminalpolitiska målen – att minska brottsligheten och öka människors trygghet mot brott samt stärka stödet till brottsoffer – ligger således fast. Om inte betydelsefulla förändringar vidtas kan allvarliga följder uppstå för samhället. Regeringens brett upplagda, konkret inriktade och genomgripande kriminalpolitiska program som riksdagen tidigare har informerats om präglas av detta synsätt.

När det gäller beläggningen på våra anstalter görs de insatser som behövs för att tillgången på platser skall svara mot behovet. Som jag har angett i ett tidigare interpellationssvar till Hans Göran Franck är det min uppfattning att verkställighetstiden skall användas till att positivt påverka de intagna till och skapa förutsättningar för ett liv i frihet utan kriminalitet och droger. Detta självklara mål gäller givetvis oavsett hur den rådande beläggningssituationen ser ut, och kriminalvården har under senare år väsentligt förstärkt denna del av verksamheten, t.ex. i de nyöppnade rattfylleriantalterna.

När det gäller frågan om det förekommit att intagna lyckats rymma på grund av att de inte kunnat placeras på en tillräckligt säker anstalt är svaret självfallet ja, men jag vill framhålla att antalet rymningar från slutna riksanstalter halverats sedan budgetåret 1990/91 och att någon rymning från specialavdelning inte har skett sedan år 1991. Också här har regeringens kriminalpolitik varit framgångsrik.

Vad gäller frågan om brottsförebyggande insatser på det lokala planet vill jag säga följande. Brottsförebyggande arbete bedrivs på olika nivåer och med åtskilliga huvudmän. En fråga som på senare tid har fått ökad aktualitet är om kommunerna kan ges en större roll när det gäller att skapa trygghet mot brott. En delvis sammanhängande fråga är hur man skall kunna ta till vara de resurser som enskilda initiativ på området utgör. Att frågor som dessa har väckts beror bl.a. på att det framstått som allt klarare att polis och andra rättsvårdande myndigheter inte ensamma kan komma till rätta med brottsligheten.

För att belysa dessa förhållanden beslutade regeringen för ett drygt år sedan att tillsätta en parlamentarisk kommitté som har antagit namnet Trygghetsutredningen. Kommitténs uppgift är att se över rollfördelningen mellan de aktörer som har betydelse för att skapa trygghet i det lokala samhället, i första hand polisen och kommunerna samt enskilda medborgare, företag och andra enskilda organ. Målet för utredningen är att finna former för att upprätthålla lag och ordning på det lokala planet och för att tillgodose medborgarnas behov av skydd mot brott.

Jag ser med intresse fram emot kommitténs förslag. Jag vill emellertid inte föregripa dess arbete genom att ange hur satsningarna på lokalt brottsförebyggande arbete bör se ut.

Jag vill i detta sammanhang också nämna att regeringen nyligen beslutade att ge BRÅ i uppdrag att utarbeta ett underlag för ett nationellt brottsförebyggande program. I beslutet pekar regeringen på vikten av att samordna de brottsförebyggande åtgärderna inom rättsväsendet med insatser från andra myndigheter, kommuner, organisationer och näringsliv samt från enskilda medborgare.

Regeringens kriminalpolitik innefattar också kraftfulla åtgärder mot den ekonomiska och organiserade brottsligheten. Regeringen har nyligen i en skrift om åtgärder mot ekonomisk brottslighet – Svart på vitt om ekobrott – redovisat huvudpunkterna i sin strategi mot den ekonomiska brottsligheten. Straffen för häleri och svindleri har redan skärpts. Åtgärdsprogrammet innefattar dessutom bl.a. inrättandet av ett central ekobrottskommando under ledning av Riksåklagaren, ökade satsningar på polis och åklagare, nya och effektivare samverkansformer mellan berörda myndigheter samt en översyn av bl.a. skattebrottslagen och uppbördslagstiftningen. De angivna åtgärderna utgör endast några exempel ur åtgärdsprogrammet.

När det gäller rasistisk och liknande brottslighet vill jag nämna att riksdagen, på regeringens förslag, beslutat om en ändring i brottsbalken, som innebär att ett rasistiskt eller liknande motiv för ett brott skall utgöra en särskild straffskärpningsgrund och alltså föranleda strängare straff än annars. Detta kan enligt min mening inte tolkas som annat än en klar signal från regeringen, att brott av denna typ inte accepteras utan skall bekämpas med kraft. Lagändringarna träder i kraft den 1 juli i år.

Jag vill slutligen nämna något om de insatser regeringen har vidtagit till stöd för brottsoffer.

Den 1 april i år trädde lagändringar i kraft som innebär bl.a. utökade möjligheter för målsägande att erhålla målsägandebiträde. Regeringen har också nyligen i en proposition föreslagit ytterligare åtgärder för att stärka

brottsoffrens ställning. Förslagen innefattar bl.a. inrättandet av en brottsofferfond. Även andra förbättringar, såsom ökat stöd för målsäganden i den rättsliga processen, föreslås.

De kvalificerade hjälpinsatser som Hans Göran Franck efterfrågar kommer att kunna ges inom ramen för brottsofferfondens verksamhet. Inrättandet av fonden kommer att ge utrymme för ekonomiskt stöd till brottsofferverksamhet runt om i landet, inte minst till ideella organisationer. Brottsofferfonden kommer att disponera drygt 20 miljoner kronor per år, vilket skall jämföras med det belopp – 6 miljoner kronor per år – som i dag utgår till ideell brottsofferverksamhet. Fondens verksamhet kommer därför att innebära att stora förbättringar kan göras när det gäller bidrag till såväl privat som offentlig verksamhet till stöd för brottsoffer. Det kan t.ex. gälla att inrätta kliniker för våldtäktsoffer eller anordna olika former av kristerapiverksamhet. Ett förbättrat stöd kommer också att kunna ges till forskning, information och utbildning om brottsofferfrågor genom den nybildade Brottsoffermyndigheten.

Sammanfattningsvis, Hans Göran Franck, kan jag bara konstatera att regeringen är på god väg att återskapa människornas berättigade krav på rättstrygghet genom att renovera en förfallen kriminalpolitik.

Anf. 68 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret. Som väntat innehöll det inte några nyheter eller omprövningar.

Regeringens kriminalpolitik har lett till att det i dag råder en stor politisk splittring i denna fråga. Det är ett allvarligt hinder för att man skall kunna bedriva en brett upplagd kriminalpolitisk verksamhet, som leder till resultat och nya framsteg. Sverige är inte längre något föregångsland på kriminalpolitikens område. De reformer som sedan lång tid tillbaka genomförts i vårt land under bred uppslutning och som väckt stort internationellt intresse urgröps nu. Några nya reformer av betydelse kommer inte heller till. Även bland konservativa politiker har tidigare funnits en framsynthet på detta område. Jag tänker bl.a. på den förre och numera avlidne högerledaren Jarl Hjalmarson.

Nu är det helt andra högerinriktade politiker och rådgivare som leder landets kriminalpolitik via Justitiedepartementet. Deras tid är sannolikt slut inom kort, men de har åstadkommit en betydande skada, som endast har begränsats av att det i en hel del frågor i riksdagen funnits en opposition som har kunnat avvärja de värsta äventyrligheterna.

Dess bättre finns det på det internationella planet och inom Europarådet tendenser och krafter som verkar i en annan riktning. Jag är själv verksam inom Europarådet med reformförslag för fångvårdens humanisering och effektivisering och förslag om ökad rättssäkerhet och förbättring av förhållandena i häkten och arrester samt om avskaffandet av dödsstraffet.

När man läser justitieministerns propagandabroschyr Att renovera en förfallen kriminalpolitik utgiven av Justitiedepartementet – inte av Moderata samlingspartiet – slås man av att det framför allt är två saker som lyser med sin frånvaro: Det finns ingenting om att humanisera förhållandena i arrestlokaler, häkten och fängelser; inte heller finns det något kapitel om att stärka

rättssäkerheten. Det finns en klar ensidighet och obalans i broschyren. Där läggs tonvikten vid skärpta straff för många brott, att göra det lättare att utvisa utländska brottslingar, mer skärpta ingripanden mot unga brottslingar, bl.a. att i större utsträckning häkta dem, något som i stället borde avvecklas – för att nu ta några exempel.

I interpellationssvaret säger justitieministern att det är för tidigt att dra några säkra slutsatser om brottsutvecklingen, men hon vill ändå påstå att hon är på rätt väg. Hon åberopar till stöd för sin politik nedgång av brottslighet 1991. Det är något förvånande, eftersom hon tillträdde sin post då tre fjärdedelar av året hade gått.

BRÅ:s kriminalpolitiska analys ger dock inte anledning till någon skönmålning. Enligt prognosen för brottsutvecklingen fram till år 2000 kommer antalet anmälda brott att öka med ca 25 000 varje år. Om den mycket negativa utvecklingen under senare tid för brottsuppklarandet fortsätter, kommer polisen i princip bara att utreda brott där gärningsmannen är känd. På sikt kan det även bli så att polisen inte ens hinner med det.

Detta kräver nya strategier för brottsbekämpningen. Här litar justitieministern till en outsider inom straffrätt och kriminologi, nämligen Johannes Knutsson, vars forskning är omstridd. Han talar om att det har skett en uppgång av brottsligheten på 1980-talet, vilket är väl känt. Däremot skedde det inte någon mildring av straffen och bestämmelserna under den tiden. Det var under 1970-talet.

Justitieministern borde lita mer till erkända forskare som gjort kriminalpolitiska studier publicerade i en nyutkommen skrift tillägnad professor Alvar Nelson. Där finns mycket viktiga bidrag av framstående rättsvetare, bl.a. Johs Andenaes och Nils Jareborg.

Johs Andenaes vänder sig skarpt emot det hårdare kriminalpolitiska klimat som bl.a. finns i Sverige. Nils Jareborg skriver att den allmänna relationsteorin säger att ju strängare straff, desto mindre brottslighet. Teorin antas gälla såväl lagens straffhot som konkret påföljdsbestämning. Enligt all erfarenhet, skriver han, är ändringar i allmänhet verkningslösa, och inte ens mycket kraftiga förändringar medför annat än en tillfällig påverkan på brottsligheten. För all praktisk politik måste man utgå från att kriminalitetsnivån inte kan påverkas genom straffskärpningar.

Gun Hellsvik säger att verkställighetstiden skall användas till positiv påverkan på de intagna. Men hur skall detta ske med den överbeläggning som råder i häkten och fängelser? Man borde i stället verka för en minskning. Det är självklart att möjligheterna begränsas redan av överbeläggningen.

Vad som behövs inom kriminalvården är ökade satsningar på grundutbildning, yrkesutbildning och social träning. En specialisering av verksamheten får inte leda till att de grundläggande principerna om närhet och normalisering, som ligger tilll grund för 1974 års kriminalvårdsreform, upphör att gälla. Eller hur, Gun Hellsvik?

Det är angeläget att understryka att permissioner och andra kontakter med yttervärlden är nödvändiga. Vad gäller rymningar är bilden splittrad enligt Kriminalvårdsstyrelsens årsredovisning. Därav framgår att rymningarna på en del håll har ökat, på andra håll minskat.

Vad gäller den brottsförebyggande verksamheten anser jag att man borde göra någonting mer än att bara vänta på en utredning.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera, Gun Hellsvik, att det moderatledda Justitiedepartementet är på fel väg. Dess kriminalpolitik håller på att bli lika misslyckad som förebilderna i andra konservativt styrda länder som USA och Storbritannien.

Anf. 69 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Fru talman! Precis som Hans Göran Franck tycker jag att det finns anledning att uppmana justitieministern att vara något försiktig när man talar om trendbrott.

Vi kunde 1987–1988 iaktta en minskning av brottsligheten enligt statistiken. Sedan fick vi på nytt en uppgång. 1991 kunde vi också – under merparten av året hade vi socialdemokratisk regering – iaktta en minskning av brottsligheten. Enskilda årliga avvikelser från den mera allmänna trend som rått sedan 1950-talet tror jag inte att man skall ta till intäkt för att självsäkert påstå att det har skett ett trendbrott. I fråga om vissa brottstyper i dag är det snarare en ökning. Mellan 1991 och 1992 ökade misshandelsbrotten med 12 % och de grova misshandelsbrotten med 13 %. En allmän försiktighet och varsamhet med de stora orden tror jag gagnar den kriminalpolitiska debatten.

Justitieministern gör ofta jämförelser med den socialdemokratiska regeringsperioden 1982–1991. Det går att göra jämförelser med den borgerliga regeringsperioden 1976–1982. Då ökade brotten med 31 000 om året, medan de under perioden 1982–1991 ökade med 24 000 om året. Jag tror alltså att man skall vara väldigt försiktig med statistiken och inte slå sig för bröstet för någon enstaka årlig avvikelse och påstå att man har fått klara effekter av den politik man bedriver.

Verkligheten är något mer komplicerad. Det är inte enkla straffskärpningsåtgärder som leder till minskad brottslighet, utan det är de stora samhälleliga sambanden som spelar in på brottslighetens utveckling.

Det finns ett par saker som jag tycker inger stor oro inför framtiden när det gäller brottsligheten. Den ena är den tendens som vi ser i det svenska samhället, precis som i många andra västeuropeiska samhällen, mot ökade klyftor, kraftigt stigande arbetslöshet och tilltagande utslagning.

Man brukar säga att arbetslösheten inte är direkt kopplad till kriminaliteten. Men har man en permanent hög arbetslöshetsnivå, framför allt för de unga, på 20–25 % – och det är verkligheten i dag – riskerar man också att bygga in en brottslighetsbomb i samhället. Därför har naturligtvis den allmänna samhällspolitiken också betydelse för möjligheter att bekämpa brottsligheten, att motverka utslagning av framför unga människor som inte fått fotfäste på arbetsmarknaden, att motverka segregation, att motverka uppdelning inom skolväsendet i A- och B-lag, A- och B-elever. Det spelar naturligtvis också roll för våra möjligheter att motverka tendenserna till ökad brottslighet. Här är regeringens politik utomordentligt illavarslande.

Det andra område där jag känner stor oro är utvecklingen på våra anstalter. Som Hans Göran Franck sade i sitt anförande har vi nu en beläggningssituation på anstalterna som är utomordentligt hårt ansträngd. Det leder till

en brutalisering av villkoren på kriminalvårdsanstalterna, vilket riskerar att medföra en ökad återfallsbenägenhet. Det andra som inger stark oro när det gäller utvecklingen de närmaste åren, vid sidan om utslagningen, är alltså situationen på anstalterna som riskerar att leda till en kraftigt ökad återfallsbenägenhet. Den är hög redan i dag och har varit det under de gångna åren.

På det här området tycker jag att det finns anledning för justitieministern att ta sig en allvarlig funderare på hur utvecklingen är i samhället.

Sedan vill jag ta upp en fråga som Hans Göran Franck inte berörde men där jag känner stor oro. Det är narkotikapolitiken. Sverige har bedrivit en mycket framgångsrik narkotikapolitik internationellt sett. Det har vi gjort i bred politisk enighet. Att den har varit framgångsrik beror på att man har kombinerat litet olika strategier. Den har varit väldigt restriktiv med klart avståndstagande från alla former av droger. Den har innehållit en kraftig satsning på vård och behandling. I princip är filosofin att alla missbrukare skall ges möjlighet till vård och behandling. Det tredje ben som narkotikapolitiken har stått på är väl utbyggd information och förebyggande åtgärder i skolan och i samhället i övrigt.

Nu tycker jag att orosmolnen i mångt och mycket hopar sig. Dels förs ute i Europa en legaliseringsdebatt, som jag känner stor oro inför och som vi aktivt måste medverka till att stävja. Dels sker också i Sverige en påtaglig nedrustning av kommunernas vård- och behandlingsinsatser för narkomaner. I Stockholm, Göteborg och Malmö – framför allt i Stockholm och Malmö – rustar man ner insatserna för vård och behandling av narkomaner som redan har hamnat i narkotikaträsket. Detsamma gäller för öppenvården och de förebyggande åtgärderna. Även i fråga om dessa sker en nedrustning ute i kommunerna.

Jag känner det här som väldigt illavarslande. Om vi även framöver skall vara framgångsrika när det gäller narkotikapolitiken i Sverige, måste vi se till att driva politiken på alla de tre områden som jag har nämnt. Börjar något av benen att svikta, finns det risk för att narkotikaproblemet i Sverige blir betydligt större än vad det är i dag och att vi på detta område kanske närmar oss en västeuropeisk nivå.

Anf. 70 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Hans Göran Franck talar om en stor politisk splittring när det gäller kriminalpolitiken. Det är i och för sig inget nytt. När vi var i opposition hade vi samma uppfattning som vi har i dag när vi befinner oss i regeringsställning. Vi hade då invändningar mot den socialdemokratiska kriminalpolitiken.

Hans Göran Franck säger också att vår kriminalpolitik, den borgerliga kriminalpolitiken, har orsakat stor skada.

Jag kan inte inse att det är stor skada att vi ser till att brottsoffren får bättre stöd.

Jag kan inte inse att det är skada att vi är för en skärpning av synen på rattfylleri.

Jag kan inte inse att det är skada att vi har skapat särskilda anstalter för rattfyllerister, där de skall kunna vårdas för sin alkoholism.

Jag kan inte inse att det är någon skada att vi äntligen har fått igenom

förslaget att det skall vara möjligt att ingripa mot var och en som brukar narkotika för att på ett tidigt stadium kunna sätta in vård.

Jag kan inte inse att det är någon skada att vi kommer med förslag som gör det möjligt att på ett tidigt stadium ge unga människor som gör sig skyldiga till brott tydliga signaler.

Jag kan heller inte inse att det är någon skada att det i dag finns nästan 1 500 fler poliser än vad som fanns då vi tillträdde hösten 1991.

Vi har problem med överbefolkningen på våra fängelser, det är vi helt överens om. Vi löser det här problemet successivt genom att vi redan från början planerade för en utbyggnad av våra fängelser. Denna planering borde ha börjat för länge sedan. Jag har tittat på statistik när det gäller beläggningen på våra fängelser från år 1987 och framåt, och även om jag inte påstår att det har varit fråga om en jämn överbeläggning, har jag bara hittat någon enstaka månad då man inte i vart fall tillfälligtvis har varit en bra bit över den 85-procentsgräns som riksdagen har beslutat om.

Det var förutsebart att vi skulle få en överbeläggning. I höstas fanns det problem. Vi följer denna statistik mycket noga, och vi kan konstatera att problemen i dag inte är lika stora som de var i höstas. Med vår utbyggnadsplan skall vi också kunna skapa den flexibilitet i systemet som är viktig för att vi skall kunna genomföra de övriga förändringar som vi är ute efter, bl.a. att göra det möjligt att hålla fängelserna narkotikafria. Det är nämligen en förutsättning för att vi skall kunna ge fängelsetiden ett vettigt innehåll. Låter vi narkotikan förekomma inom fängelserna har vi inte heller stora möjligheter att utöva en påverkan som skall kunna hjälpa de intagna att fungera socialt när de väl kommer ut.

Jag kommer då automatiskt in på de frågor som Lars-Erik Lövdén tog upp, som i och för sig har koppling till kriminalpolitiken men som också innehåller väldigt mycket annat.

Lars-Erik Lövdén bör enligt min mening vara litet försiktig, eftersom det skapar en felaktig uppfattning att som han gör tala om kraftigt ökande arbetslöshet. Tack och lov har vi nu arbetslöshetssiffror som successivt sjunker rejält. Arbetslösheten har legat på en så hög nivå – denna ökning av arbetslösheten började för flera år sedan – att detta självfallet kommer att ta tid. Antalet nyanmälda lediga platser ökar emellertid successivt, och varje dag minskar antalet arbetslösa med ungefär 1 000 personer.

Jag håller ändå med om att arbetslösheten, speciellt ungdomsarbetslösheten och långtidsarbetslösheten, är ett problem som också påverkar kriminaliteten. Det är viktigt för mig att påpeka att människor inte får sämre moral därför att de blir arbetslösa, men jag kan förstå att människor i denna situation i förlängningen kanske inte orkar ge sina barn det stöd som de behöver för att utvecklas på rätt sätt. Därför anser även vi att det är otroligt viktigt att arbetslösheten minskar rejält.

För att det skall vara möjligt måste vi emellertid också bädda för företagande i Sverige. Arbetsplatser finns i företag, och även Socialdemokraterna har i sin ekonomiska motion pekat på att förutsättningarna för att vi skall nå framgång i Sverige är att företagandet ökar. Däremot har Socialdemokraterna inga förslag på hur man skall se till att förbättra möjligheterna för före-

tagandet i Sverige, utan det är i stort sett bara inom ramen för den offentliga sektorn som problemet med arbetslösheten skall lösas.

Både Lars-Erik Lövdén och jag har ett stort ansvar för att påverka andra när det gäller narkotikafrågan. Jag vet att personer som är anhängare till mitt parti pläderar för en liberalisering på narkotikans område, och Lars-Erik Lövdéns systerparti i Tyskland har som parti fattat ett kongressbeslut om att liberalisera narkotikapolitiken i Tyskland om man vinner valet. Vi måste nu var och en på sitt håll vara mycket tydliga.

Anf. 71 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Den stora skadan av den nuvarande kriminalpolitiken är just, vilket justitieministern också vidgår är ett faktum, den stora överbeläggningen inte bara i fängelser utan också i häktena.

Den här utvecklingen är dels naturligtvis en konsekvens av brottslighetsutvecklingen, dels – och framför allt – en konsekvens av den nya politik som regeringen står för. Den tendens man nu kan skönja, när man tar i beaktande BRÅ:s analyser av den kommande brottslighetsutvecklingen, är att problemet bara kommer att förvärras. Med en politik av det slag som den justitieministern står för kommer problemen bara att förvärras.

Vi vet utifrån kunskap om förhållandena i USA under den konservativa tiden och förhållandena i England att överbeläggningen bara stegras och stegras när man följer de principer som justitieministern står för. Det blir inte bara överbeläggning, utan det leder också till oefterrättliga förhållanden inte bara för de intagna utan också för dem som arbetar på fängelserna. Konsekvensen blir sedan att det till slut blir nära nog omöjligt att bedriva en politik som går ut på att rehabilitera och resocialisera människor.

Det är av den anledningen som den politik som justitieministern förespråkar är så destruktiv. I hägnet av detta blir fängelserna nämligen i grund och botten brottsfabriker. Det som de intagna inte kan tidigare lär de sig på fängelserna. Fängelser och arrester blir därför en explosiv sak i samhället.

Den här politiken måste avbrytas, och man måste begränsa antalet straffskärpningar. Regeringen har nu genomfört betydligt fler än 20 straffskärpningar. Den måste dessutom brytas genom att man i högre grad utnyttjar de möjligheter till alternativa påföljder till förtida frigivning som dessa bestämmelser ger, även om inte halvtidsfrigivningen skall återinföras.

Det gäller nu att minska fångpopulationen. Om den här utvecklingen får fortsätta kommer Sverige, enligt de beräkningar som gjorts, inom kort att ha en 25 % högre fångpopulation. Andelen fångar av befolkningen skulle ligga på ungefär 80 per 1 000. Det betyder att Sverige kommer att närma sig den nivå som finns i länder där man bedriver en mycket repressiv kriminalpolitik, exempelvis England.

Anf. 72 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Det är naturligtvis en oerhörd styrka att det råder en mycket bred politisk enighet i Sverige om den restriktiva narkotikapolitiken. Det finns också en enig politisk vilja att bekämpa alla tendenser till legaliseringssträvanden.

Jag vet att det finns partivänner till mig ute i Europa som förespråkar lega-

lisering, bl.a. i det tyska socialdemokratiska partiet. Gun Hellsvik har i närmare omgivning, i Sverige, partikamrater inom Fria moderata studentförbundet som förespråkar legalisering. Det är naturligtvis bra att den politiska enigheten i dessa frågor är mycket tydlig och att man markerar ett bestämt avståndstagande till varje form av legalisering.

Men jag känner oro för vissa saker, och jag hoppas att justitieministern kommenterar dem i sitt nästa inlägg. Det gäller det som jag illustrerade som de tre ben som narkotikapolitiken står på: en restriktiv politik, förebyggande insatser och en välutbyggd vård- och behandlingsapparat. Nu börjar nämligen två av dessa ben att svikta.

Det har skett en mycket kraftig nedrustning av narkomanvården, både av den öppna narkomanvården och av institutionsvården. Det har också skett en nedrustning av de förebyggande insatserna, både av de insatser som riktar sig direkt mot drogmissbruket och av verksamheten i kommunerna i form av fritidsanläggningar, stöd till föreningslivet, alkohol- och drogfria alternativ i fritidsverksamhet och liknande.

Den allmänna åtstramningspolitiken som har förts ute i kommunerna, neddragningen och nedrustningen, har framför allt drabbat dessa sektorer. Jag känner en oerhörd oro för att vi framöver, under resten av 90-talet, kommer att kunna se en utveckling där drogmissbruket på nytt börjar få ett starkare fäste i Sverige, kanske som det hade på 70-talet.

Lägger man till den glorifiering som ibland finns i ungdomskulturen, inom musiken och liknande, kan man kanske få en sådan utveckling, och det gäller att vara väldigt observant på den. Jag hoppas att justitieministern vill kommentera detta.

Jag skall säga något om de brottsförebyggande insatserna och arbetslösheten.

Vi har i dag en arbetslöshet där 600 000 står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Det är 13-14 % av arbetskraften. Vi har en öppen arbetslöshet på 7-8 %, och bland ungdomar i storstäderna ligger den uppåt 25 %.

Även om konjunkturen nu vänder och vi kan se en viss minskning av arbetslösheten, så visar också regeringens egna prognoser att vi kommer att ligga kvar på en hög arbetslöshetsnivå kring 7-7,5 % nästa år. Ungdomsarbetslösheten är naturligvis mycket högre.

Detta inger mig stor oro, eftersom denna arbetslöshet, om den blir permanent, otvivelaktigt leder till en utslagning, som också kan föda kriminalitet.

Anf. 73 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Vi är överens om att arbetslösheten är ett allvarligt problem. Jag hänvisade tidigare till Socialdemokraternas ekonomiska motion, där det sägs att detta problem måste lösas genom att förutsättningar skapas för företagande i Sverige. Men den socialdemokratiska motionen innehåller inte någonting som innebär att man ökar förutsättningarna för företagande i Sverige.

Det är däremot regeringen utgångspunkt att successivt förbättra möjligheterna för företagande för att skapa arbetstillfällen.

Hans Göran Franck vill minska fångpopulationen. Det vill jag också, men jag vill göra det genom ett långsiktigt arbete som minskar brottsligheten och

därmed antalet brottsoffer. Vad Hans Göran Franck vill är antagligen att återinföra den obligatoriska halvtidsfrigivningen – det är klart att vi då minskar fångpopulationen – och att ta bort våra skärpta regler för rattfylleri. De har ju helt klart bidragit till att kraftigt öka fångpopulationen.

För mig är detta fel väg att gå. För att vi på sikt skall få ett fungerande samhälle är det otroligt viktigt att vi mycket tydligt tar avstånd från brottslighet, som ju innebär att man gör andra människor illa.

Det gäller att läsa BRÅ:s rapport ordentligt; den är viktig. Regeringen har beställt den, och i den sägs vad vi riskerar i Sverige om ingenting görs. I BRÅ-rapporten tas också åtskilligt annat av intresse upp, bl.a. behovet av ökad samverkan för att förbättra våra möjligheter att beivra brott och vikten av att reagera tidigt när unga människor är på väg att fastna i kriminalitet.

Det var intressant att Lars-Erik Lövdén frågade vilket vetenskapligt stöd regeringen har för sin kriminalpolitik. Men det framkom när Hans Göran Franck kommenterade forskaren Johannes Knutsson att det tydligen beror på vilken forskare det gäller. Om Hans Göran Franck hade läst samtliga delar av BRÅ-rapporten hade han sett att den faktiskt på många punkter ger stöd för just den politik som regeringen driver, trots att vi inte på något sätt har lagt oss i innehållet.

Jag höll på att glömma en sak, eftersom det på nytt är något som ligger utanför den egentliga frågeställningen. Lars-Erik Lövdén tog också upp själva behandlingen av våra narkomaner.

Det är en fråga som följs mycket noga från Socialdepartementet. Lars-Erik Lövdén vet mycket väl att jag inte har detaljerna i dessa frågor, utan att det är Socialdepartementet som har dem. Men också i denna fråga har vi ett mycket nära samarbete.

Det är inte så att färre narkotikaberoende får stöd i dag. Det är dock viktigt att vi noga följer detta, så att vi plötsligt inte står utan resurser för behandling. Vad som däremot har hänt är för det första att den överetablering av olika typer av vårdhem som ägde rum på 80-talet nu börjar få effekt genom att man på en hel del håll får slå igen sina vårdhem. För det andra använder sig kommunerna numera i större utsträckning av behandlingar på hemmaplan, efter det att man många gånger blivit besviken på resultaten av de behandlingar som tidigare köptes på andra håll.

Jag vet att Socialdepartementet och Bengt Westerberg följer utvecklingen mycket noga, eftersom det är väsentligt att det finns ett stöd ute i samhället för alla. Jag håller med om att det som gör den svenska narkotikapolitiken så speciell är att den står på flera ben.

Anf. 74 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag vet inte om det beror på att inte Gun Hellsvik lyssnade eller på att hon använder sig av dåliga knep – jag sade uttryckligen i mitt inlägg att jag inte pläderade för ett återinförande av halvtidsfrigivningen. Jag nämnde andra möjligheter till tidigare frigivning som lagstiftningen ger. Men det viktigaste är naturligtvis att man för en medveten politik som går ut på att minska antalet fängelsestraff, inte öka det.

Det kan naturligtvis göras genom straffbestämmelserna, men det kan också göras genom att man med kraft sätter in brottsförebyggande åtgärder.

På denna punkt måste jag säga att regeringen inte har fört en sådan politik som man skulle önska. I stället för att sätta in nya brottsförebyggande åtgärder både på det lokala och på det provinsiella planet, vilket tiden är mogen för redan nu, förstärka BRÅ:s resurser, ge BRÅ en ledande roll och öka antalet brottsförebyggande projekt som varit framgångsrika tillsätter regeringen en ny utredning som vi skall vänta på. Det är mycket beklagligt att man på detta sätt uppskjuter frågan.

Dessutom är det på det viset att nivån på de satsningar som regeringen är beredd att göra inte alls ligger i linje med de behov som faktiskt föreligger.

När det gäller splittringen vill jag till slut säga att jag hoppas att vi mycket snart återgår till det läge då moderaterna förde sin politik och var isolerade. Moderaterna skall isoleras i denna fråga. Perioden med moderat isolering var mycket bättre än den nuvarande, då moderaterna helt dominerar Justitiedepartementet.

Anf. 75 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag förstår mycket väl att Hans Göran Franck vill isolera moderater. Jag tror inte att brottsoffren, oberoende av var de står politiskt, tycker att vi moderater eller den borgerliga regeringen över huvud taget driver en felaktig politik. Brottsoffren är satta i fokus.

Jag tror inte heller att föräldrar med unga barn som riskerar att halka in i kriminalitet tycker att våra förslag är dåliga. De har bl.a. resulterat i att vi i dag tvångsvis – mot socialdemokratisk uppfattning – kan ge unga människor som använder narkotika vård. Jag vet att detta är något som många föräldrar är mycket tacksamma för. Jag märker det bl.a. på en försvunnen brevskörd – brevskörden från alla de föräldrar som tidigare vände sig till mig för att de inte kunde få hjälp någonstans, men som i dag kan få lagstadgad hjälp av sociala myndigheter och polis innan deras barn har gått ned sig såpass att det är svårt att få någon verkningsfull hjälp.

Hans Göran Franck må kalla sitt alternativ vad som helst, men jag utgår ifrån att han talar om det förslag som tidigare framarbetats på Justitiedepartementet. Där föreslogs övergångsregler som formellt var någonting annat än halvtidsfrigivning, men som i praktiken egentligen var precis samma sak. Det var ett sätt att gå runt ökningen av fångpopulationen. Vi bygger i stället ut för att klara beläggningen, och vi arbetar sedan långsiktigt för att få ned kriminaliteten. Det kan vi inte bara göra lagstiftningsvägen. Det är de attityder som vi gemensamt sprider och som kan utöva påverkan som är av avgörande betydelse.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 1993/94:126 om Burundi

Anf. 76 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Margareta Viklund har frågat utrikesministern på vad sätt Sverige medverkar till att stridigheterna och situationen för övrigt i Burundi

uppmärksammas av bl.a. världssamfundet för eventuella aktiva åtgärder av FN för att få ett slut på det meningslösa blodbadet.

Margareta Viklund har vidare frågat om på vilket sätt Sverige agerar bilateralt och inom ramen för internationellt samarbete för att stödja projekt som syftar till att lindra nöden i Burundi och för de flyktingar som flytt från landet.

Interpellationen har överlämnats till mig.

Den lilla centralafrikanska republiken Burundi har under sina 30 år av självständighet fått uppleva en serie av politiska och sociala oroligheter. De etniska skillnaderna har liksom under det koloniala styret på olika sätt utnyttjats av makthavarna, och starka motsättningar mellan hutus och tutsis har från tid till annan lett till omfattande massakrer i landet. Hundratusentals människor har flytt till grannländerna.

Efter en medveten försoningspolitik som inleddes i slutet av 1980-talet skulle för första gången fria val hållas i landet i juni 1993. Det var med största glädje som vi mottog detta besked. Intresset för valet, som hölls i juni 1993, var också enormt, och enligt uppgifter skall valdeltagandet ha varit hela 97 %. Valet blev en överraskande stor framgång för det hutudominerade partiet FRODEBU och dess presidentkandidat Melshior Ndadaye.

Det var med lika stor bestörtning som vi i oktober förra året nåddes av beskedet att landets nyvalda president hade mördats. Nya oroligheter skakade landet och många burundier flydde utomlands samtidigt som landets sociala struktur sakta höll på att upplösas på nytt. Bara till Tanzania beräknas ca 150 000 burundier ha flytt. Många har senare återvänt.

Herr talman! Sverige har under det sista året på olika sätt försökt bidra till en demokratisk och fredlig utveckling i Burundi.

Till att börja med vill jag nämna det finansiella stöd som SIDA lämnade för att landet skulle kunna genomföra de första demokratiska valen sommaren 1993. Vid dessa val deltog också svenska valobservatörer.

För det andra kan nämnas det arbete för fred och försoning som Nordiska afrikainstitutet i Uppsala på begäran av Burundis regering deltagit aktivt i. Således arrangerade institutet i december förra året ett fredsuppbyggnadsmöte i Genève. I detta medverkade bl.a. Kristina Svensson och Maria Leissner. Ett uppföljande möte inleddes i går i Bujumbura. I mötet deltar vår ambassadör i Nairobi.

För det tredje har Sverige bidragit finansiellt till den fredsstyrka som OAU, Organization for African Unity, placerat i Burundi. Operationen som är beräknad att pågå i mellan tre och sex månader inbegriper ett mindre antal militära och civila observatörer. Skyddsstyrkans uppgift är att tillförsäkra regeringens medlemmar ett personligt skydd. Den civila delen i styrkan består av personer med diplomatisk bakgrund vilka skall arbeta med nationell försoning inom och mellan olika sektorer av det burundiska samhället.

Förutom dessa insatser som varit direkt riktade mot att få fred i landet och minska motsättningarna, stöder Sverige diverse initiativ som enskilda organisationer har tagit. Från december 1993 har drygt 7 miljoner kronor utbetalats ur katastrofanslaget. Medlen har kanaliserats främst genom PMU, Pingstmissionens u-landshjälp, som sedan länge driver ett flertal projekt bl.a. inom utbildnings- och hälsosektorn. Vidare har medel kanaliserats

genom Medicins sans Frontières för upprustning av provinssjukhuset i Kirundu.

Jag kan i detta sammanhang också nämna att Sverige till grannlandet Rwanda, som för närvarande genomgår grymheter bortom all beskrivning, bidragit med 24 miljoner kronor under de senaste sex månaderna.

Sverige har också stött flera av FN:s organisationer bl.a. med livsmedelhjälp till Burundi.

Burundi är sedan budgetåret 1992/93 också upptaget på BITS lista för internationella kurser. Även Swedecorp har visat ett visst intresse för landet.

Herr talman! Som framgått har Sverige såväl bilateralt som i internationella sammanhang klart och entydigt understrukit sin vilja att vara med och hjälpa Burundi till en utveckling i fred och harmoni. Förutsättningar måste skapas som gör det möjligt för de två folkgrupperna att leva tillsammans och ta gemensamma tag för att bygga upp landet. Vägen dit är förvisso både lång och knagglig, men det är viktigt att enskilda länder som Sverige gör sitt och inte låter rösten tystna.

Anf. 77 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Först vill jag tacka för det välformulerade svaret.

Det har talats om kriminalitet och om vad man kan göra åt den under någon eller några timmar här i plenisalen. Om något är kriminellt så är det det som nu händer i länderna Burundi och Rwanda.

Slutsatsen i interpellationssvarets sista mening gav mig kanske det största hoppet inför framtiden vad gäller situationen i Burundi och många andra länder: "— det är viktigt att enskilda länder som Sverige gör sitt och inte låter rösten tystna."

Biståndsministern nämner i sitt skriftliga svar inget om det nyligen gjorda besöket av Burundis utrikesminister J. M. Gendahayo, varvid denne själv uttryckte behovet av fortsatt stöd för att bygga upp en demokrati och av att få demokratiseringsprocessen att verkligen gå åt det demokratiska hållet. Han sade i en TV-intervju ungefär:

Inte överger man ett nyfött barn. Det behöver stöd och hjälp för att överleva och växa.

Det är bra att få dokumenterat i svar från biståndsministern att Sverige på olika sätt är engagerat i det som händer i Burundi och försöker hjälpa både direkt och indirekt. Men har t.ex. den svenska delegationen i FN fått i uppdrag att både genom direkt agerande och indirekt genom olika kontakter i FN lyfta upp situationen i Burundi?

Herr talman! Det är bl.a. för att rösterna om Burundi och frågan om demokrati och mänskliga rättigheter i det landet inte skall tystna som jag har väckt denna interpellation.

För cirka två år sedan ställde jag här i riksdagen för första gången frågor om Burundis situation. Det har sedan dess hänt en del både positivt och negativt i det landet. Det första fria valet till ett parlament har ägt rum liksom också valet av en president, vilket biståndsministern nämnde.

Andra aktiviteter, som de humanitära, utbildande och sociala insatser som missionärer under decennier utfört med mycket gott och uppskattat resultat, har exempelvis kompletterats med insatser på både politisk och strukturell

nivå, och det är bra. Nordiska Afrikainstitutets just nu pågående möte i Burundi om demokrati och mänskliga rättigheter nämner biståndsministern själv i sitt svar, liksom de 7 miljoner kronor som utbetalats ur katastrofanslaget. Det är bra och som jag tycker riktigt, men det verkar ändå inte vara så mycket. Finns det inte mer pengar att ge i detta sammanhang ur katastrofanslaget?

Jag tror att det finns mycket mer att göra för att stödja och hålla den fladdrande ljuslågan demokrati vid liv.

Herr talman! För att gå tillbaka några månader i historien såg det i oktober 1993 ut som om Burundi tagit radikala politiska steg för att bryta mönstret av bräckliga fredstillstånd följda av massakrer, som under årens lopp fått hundratusentals burundier att fly sitt land och också kostat hundratusentals burundier livet.

Valet av Dadaye till president markerade slutet på tutsifolkets dominans. Men månaden efter Dadayes tillträde iscensatte tutsi en misslyckad kupp. Presidenten och fyra av hans medarbetare dödades. Den högsta militärledningen tog avstånd från kuppmakarna, men skadan var redan skedd.

Hutufolkets hämnd för mordet på Dadaye kom snabbt. Men den tutsidominerade armén ställde sig på tutsifolkets sida i det stamkrig som bröt ut.

Hus brändes, och hela byar utplånades. 800 000 människor, främst hutu, flydde till grannländerna Rwanda, Tanzania eller Zaire. Läget för dessa flyktingar har länge varit mycket kritiskt. Alarmerande rapporter har kommit om att nöden i dessa läger är stor. Många dör av svält och andra umbäranden.

Ungefär 500 000 blev internflyktingar. Facit för dödandet, som alltjämt fortsätter, ligger enligt de flesta bedömare över 100 000.

Medlemmar i Burundis regering som överlevde kuppen i oktober utnämnde en ny hutupresident, Cyprien Tarayamira, som ersättare för den mördade Dadaye.

I Burundi liksom i många andra länder handlar striderna och övergreppen om etnisk rensning. Hutufolket vågar inte bo kvar i områden som domineras av tutsi och omvänt. I landet tycks råda lagslöshet, trots tappra försök att upprätthålla ordning.

Den 24 mars, strax innan jag skrev den interpellation som vi nu diskuterar, rapporterades att 100 civila människor hade dödats i huvudstaden Bujumbura. Så sent som i förra veckan dödades 60 personer inte så långt från presidentpalatset.

Herr talman! I Burundis grannland Rwanda, med en ungefär likadant sammansatt befolkning som i Burundi, pågår just nu kanske världshistoriens grymmaste och mest fruktansvärda blodbad. Som vanligt är det den oskyddade civilbefolkningen som får sitta emellan, dvs. kvinnor och barn. Hundratusentals människor från Burundi har också funnits i läger i Rwanda. Vad som blivit av dem vet vi inte.

Vi kan inte ens i vår fantasi, tror jag, göra oss en föreställning om situationen. Världen vändas i dag över läget i Rwanda, men jag tror inte att det varit och till vissa delar fortfarande är stort bättre i Burundi. Det handlar om etnisk rensning i dess allra mest brutala former. Men det handlar också, som nästan alltid, om makt och herravälde.

Egentligen borde vi här i Sverige bli en faddernation, om det nu kan ske, för Burundi. Den frågan, dvs. om en eventuell faddernation, önskar jag att biståndsministern funderar vidare på. Jag anser att den demokratiska processen är oerhört viktig i den centralafrikanska staten och behöver allt stöd som den kan få.

Anf. 78 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag tror inte att Margareta Viklund och jag har delade meningar i något stycke. Jag tror att det är mycket viktigt att de små staterna Rwanda och Burundi lyfts fram i opinionsbildningen och hålls aktuella här i kammaren och över huvud i vårt politiska arbete. Det är två små nationer som väl inte varit särdeles säkerhetspolitiskt intressanta under det kalla krigets dagar och som vi nog inte känner särdeles mycket till rent generellt.

Interpellationen skrevs för flera veckor sedan, och jag beklagar att den inte har blivit besvarad förrän nu. Annars är det väl så, som framkom i Margareta Viklunds anförande, att det nu i synnerhet är Rwanda som är på tapeten. Så var fallet också när Burundis utrikesminister besökte oss i förra veckan.

Margareta Viklund har uppmärksammat att han inte är omnämnd i mitt interpellationssvar, och det är riktigt. Förklaringen till detta är egentligen mycket enkel. Sådana här interpellationssvar skall ju vara färdiga mycket tidigt, och utrikesministerns kommande eller inte kommande var mycket osäkert. Vi visste inte från dag till dag om vi skulle få besöket eller inte och kunde alltså inte i förväg skriva in något om det. Jag kan dock försäkra Margareta Viklund att det var värdefullt för mig, och jag hoppas också för honom, med de kontakter som han alldeles klart fick, och vi hade ett konstruktivt och intressant meningsutbyte. Jag tror också att han uppskattade att bli så uppmärksammad som han blev under sitt besök i Sverige och att myndigheter, parlamentariker och andra så intresserat lyssnade till vad han hade att säga.

Finns det inte mera pengar att ge ur katastrofanslaget? frågar Margareta Viklund. Problemet är naturligtvis att den frågan kan ställas i många sammanhang då något enstaka katastrofdrabbat land är på tapeten. Vi har i morgon ett seminarium om det forna Jugoslavien, och jag kan försäkra att det finns krav på att rejäla resurser ur katastrofanslaget skall gå dit.

Vad gäller Burundi vet vi, vilket vi båda har antytt här, att det när det till slut blir fred och existerar möjligheter att komma in i landet kommer att ställas stora krav på insatser där. Så kan vi dess värre fortsätta att gå igenom område för område. Jag vill ändå ha sagt att Sverige gör rejäla, konkreta och i jämförelse med många andra länder stora insatser ur katastrofanslaget. Därmed är inte sagt att vi inte alltid känner att vi borde göra mer.

Vår FN-delegation och de som arbetar i de multilaterala sammanhangen är självklart observanta och alerta när det gäller att engagera sig för att på något sätt få till stånd eldupphör och fred i de två republiker som vi nu talar om, Rwanda och Burundi.

Det finns mycket i det historiska som kanske kan förklara en del av de etniska kollisionerna eller utrensningarna, men vi lever i nuet, och vi måste

försöka finna metoder för att kyla ned det vanvett som nu utvecklas och som ju, precis som Margareta Viklund sade, saknar motstycke.

Anf. 79 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Situationen nere i Centralafrika är oerhört mörk och dyster. En av frågorna som jag ställde till biståndsministern var om den svenska delegationen i FN har fått i uppdrag att lyfta upp situationen i Burundi både genom direkt agerande och indirekt genom olika kontakter. Jag tror att det skulle ha en starkt påtryckande effekt om man lyfte upp den frågan ännu mer än vad som skett.

De 7 miljoner kronor som jag hängde upp mig på litet grand verkar inte vara en så stor summa med tanke på den fruktansvärda nöd som finns i Burundi. Jag vet att man har givit mera pengar till Rwanda, som biståndsministern nämnde. Det är ett slags tvillingland till Burundi.

Jag vet inte om biståndsministern skulle vilja kommentera detta med att göra Burundi till en fadderstat för Sverige eller om det är helt utopiskt. Jag tror att det kanske skulle kunna ha ett symbolvärde. Då kunde vi också hjälpa till i den jobbiga demokratiseringsprocessen där.

Trots alla mörka tecken som finns i den delen av världen finns det små ljuspunkter. Jag tyckte att den burundiske utrikesministern försökte att lyfta fram dem vid sitt besök här i Sverige. Han var också angelägen om att framhålla att man genom utanförståendes ögon behövde få reda på vad som hände i samband med presidentmordet. Han trodde inte att det riktigt går att börja om från början igen innan man fått reda på de exakta detaljerna om mordet genom människor som inte direkt har varit inblandade. Det blir ingen rättvisa och ordning, sade han.

Många är nu beredda att acceptera vem som helst som presidentmördare. Så får det ju inte vara. Många vill också gå till botten med problemet för att sedan kunna börja om igen. Därför behöver kanske den här frågan lämnas över till en internationell domstol för att få en så rättvis bedömning som möjligt. Då kan demokratiprocessen fortsätta mot ett lyckligt slut. Är biståndsministern beredd att medverka till att en internationell domstol utreder det som hände vid presidentmordet i Burundi i oktober 1993 och ställer de skyldiga inför rätta?

Anf. 80 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Det är möjligt att vi kunde ha agerat ännu ivrigare i FN för att lyfta upp de här två centralafrikanska republikerna på dagordningen och i offentlighetens ljus. När katastrofer är ett faktum och när människoliv skövlas tycker väl ingen av oss att vi har gjort tillräckligt. Ingen av oss känner väl att vi har agerat så att vi kan känna oss tillfredsställda. Jag vill inte säga att vi har gjort allt som kan göras, men jag vill försäkra att vi inte ligger på latsidan. Vi finns i FN för att agera och gör det också i sådana här sammanhang.

Man kan naturligtvis tycka att de 6 miljoner kronor som har betalats ut under de senaste sex månaderna inte är någon stor summa. Jag nämnde också att det var 24 miljoner som gått till Rwanda under samma tidsperiod. Som jag sade tidigare finns det alltid oerhört många katastrofhål att stoppa

pengar i. Det gäller också att se till att det finns mottagarkapacitet och kanaler som är säkra och effektiva för att förmedla den här typen av insatser.

Det är trots allt inte så små summor vi talar om. Vi börjar kanske bli litet immuna nu. Vi skall helst tala om miljarder. Men 24 miljoner under sex månader är inte så litet. Inte heller 6 miljoner är en föraktlig summa. De enskilda organisationerna som får dessa summor upplever detta mycket positivt och tar mycket gärna emot den här typen av belopp.

Jag vet inte riktigt vad detta med fadderstat skulle innebära. Det kastas över mig här nu. Vad skulle det medföra? Vilka uppgifter, vilket ansvar etc. skulle det innebära? Jag tror att vi skall använda de goda kanaler som finns. När det gäller Burundi och Rwanda är det de enskilda organisationerna. De har färdiga administrationer och, om jag får använda uttrycket, uppbyggd infrastruktur för att ta emot stöd från svenska staten, enskilda givare osv. De gör detta på ett administrativt och byråkratiskt enkelt sätt.

Jag vet inte vad en fadderstatsverksamhet skulle leda till och i vad mån det skulle förbättra situationen. Jag vet att den här tanken har förts fram tidigare. Då har det gällt mer närliggande områden. Jag kan inte säga att jag ställer mig odelat positiv till det förslaget här och nu.

Anf. 81 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Det finns inte några större meningsskiljaktligheter mellan oss när det gäller hur vi skall kunna hjälpa människor i de sargade länderna Burundi och Rwanda, precis som biståndsministern sade.

Jag talade om ett slags fadderstat. Jag vet att framför allt människorna i Burundi, som jag har haft mest kontakt med, har ett oerhört stort förtroende för Sverige, vad Sverige gör och för den demokrati som är uppbyggd här i vårt land. De ser Sverige som ett föregångsland. En annan sak som talar för oss, och inte emot oss, är att vi inte har varit inblandade i kolonialiseringen av olika länder i Afrika. Det räknas också på plussidan.

Jag fick inget svar på hur biståndsministern ser på den internationella domstolen. Kan det vara ett sätt att få en neutral insyn i och utredning av vad som egentligen hände? Kan det vara en hjälp för Burundi att gå vidare?

Jag talade i dag med en person från södra Afrika som bl.a. sade att vi i den rika världen – den i våra egna ögon allvetande delen av mänskligheten – har så lätt att sätta oss på våra höga hästar och inte lyssna på de människor som vi vill hjälpa. Om vi gjorde det mer tror jag att vi tillsammans kanske skulle kunna komma på bra och gemensamma lösningar på de problem som Afrika har att brottas med just nu. De behöver samarbete. De vill ha samarbete, inte bara genom frivilliga organisationer utan också på statlig nivå.

Anf. 82 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Det gläder mig att Burundi ser positivt på Sverige. Det beror nog på att vi inte har något kolonialt förflutet, precis som Margareta Viklund sade. Men det beror nog också på det faktum att det bistånd som går via enskilda organisationer till Burundi fungerar. Låt oss då fortsätta att nyttja de kanalerna och inte bygga upp något alldeles nytt och okänt.

När det gäller detta med internationell domstol vill jag säga att det är upp

till Burundi som stat att vädja om internationell hjälp. Det finns säkert möjlighet att också få sådan. Jag har inte någon bredare kunskap om detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 1993/94:138 om Colombia och de mänskliga rättigheterna

Anf. 83 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Eva Zetterberg har i en interpellation till utrikesministern ställt fyra frågor om vad regeringen gör med anledning av läget för de mänskliga rättigheterna i Colombia. Frågorna lyder:

1. På vilket sätt har Sverige agerat för att mänskliga rättigheter skall respekteras i Colombia?
2. På vilket sätt har Sverige agerat i FN för att en särskild rapportör för mänskliga rättigheter i Colombia skall utses?
3. Försäkrar sig regeringen om att inga colombianska diplomater som är kända för att ha begått brott mot mänskliga rättigheter ackrediteras?
4. Beviljar svenska regeringen även i dagsläget exportkreditgarantier till svenska företag i Colombia?

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Herr talman! Colombia har en lång demokratisk tradition men är samtidigt ett av de våldsammaste länderna i världen. En orsak är den sedan 1960-talet pågående väpnade konflikten mellan regeringen och olika gerillarörelser.

Även om den övervägande delen av våldet förklaras av vanlig kriminalitet begås en betydande del av våldsbrotten av politiska, eller förment politiska, motiv.

Det åvilar självfallet den colombianska regeringen att värna om och beskydda alla invånare i landet. Den svenska regeringen har emellertid inga skäl att anta att de brott mot de mänskliga rättigheterna som obestridligen begås av militär och andra statligt anställda skulle vara sanktionerade av Colombias regering. Denna regering har tagit flera viktiga mått och steg de senaste åren för att förbättra respekten för de mänskliga rättigheterna. Till dessa hör ett ökat rättsskydd, en reform av rättsväsendet och inrättandet av en särskild ombudsman för de mänskliga rättigheterna.

Även om dessa och andra åtgärder inger visst hopp kvarstår allvarliga missförhållanden. Det är nämligen inte välmenande intentioner utan de konkreta effekterna av dessa reformer som är avgörande.

Den svenska regeringen är allvarligt bekymrad över de brott mot de mänskliga rättigheterna som utförs av militärer, poliser och andra företrädare för den colombianska statsmakten. Den svenska regeringen fördömer också gerillans och de olagliga paramilitära gruppernas övergrepp.

Den colombianska regeringen är skyldig att respektera internationella normer. Som Eva Zetterberg anför råder ännu en utbredd straffrihet för mi-

litärer som begått brott mot de mänskliga rättigheterna. Detta är inte acceptabelt. Bekämpande av gerilla kan aldrig åberopas som ett försvar för mord och tortyr. I stället åvilar det myndigheterna att lagföra och bestraffa dem som begår brott mot de mänskliga rättigheterna.

Herr talman! Som svar på Eva Zetterbergs första fråga vill jag framhålla att regeringen fortlöpande följer situationen i Colombia, bl.a. via rapporter från den svenska ambassaden samt colombianska och internationella organisationer för mänskliga rättigheter. Den svenska regeringen har till företrädare för den colombianska regeringen upprepade gånger framfört sin oro över läget i Colombia i fråga om de mänskliga rättigheterna. Nästa månad besöker en colombiansk regeringsdelegation på eget initiativ Sverige för officiella och inofficiella samtal om mänskliga rättigheter. Besöket erbjuder ett nytt tillfälle för den svenska regeringen att föra en uppriktig och kritisk dialog med den colombianska regeringen.

Den bekymmersamma situationen i Colombia uppmärksammades också i det svenska anförandet vid FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna i mars i år.

Frågan om en särskild rapportör för mänskliga rättigheter i Colombia har inte behandlats formellt inom ramen för FN:s generalförsamling eller i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna.

I samband med årets möte med kommissionen förekom dock samtal i frågan om tillsättande av en särskild rapportör för Colombia mellan den svenska delegationen och enskilda colombianska organisationer. Den svenska delegationen uttryckte därvid beredskap att stödja ett resolutionsförslag om ett sådant lades fram. Så blev dock inte fallet.

Vi är på svensk sida fortsatt beredda att överväga förslag inom FN som uppmärksammar situationen avseende de mänskliga rättigheterna i Colombia, inbegripet förslag om att inrätta en särskild rapportör för landet.

I fråga om utländska diplomaters ackreditering undersöker regeringen alltid nya ambassadörers bakgrund innan de är välkomna till Sverige. Detsamma gäller i fråga om försvarsattachéer.

Skulle det vidare uppdagas att någon diplomat i Sverige är skyldig till brott mot de mänskliga rättigheterna har regeringen alltid möjligheten att förklara denne icke önskvärd, med följd att denne tvingas lämna Sverige.

Slutligen har Eva Zetterberg frågat om regeringen även i dagsläget beviljar exportkreditgarantier till svenska företag i Colombia.

Exportkreditnämnden, EKN, är den statliga myndighet som har till uppgift att främja svensk export genom utfärdande av garanti till skydd för svenska exportörer och investerare. Det är därför EKN och inte regeringen som beviljar garantier. I riksdagens och regeringens riktlinjer för garantiverksamheten sägs att denna verksamhet skall gå ihop ekonomiskt på sikt. I tillämpningen av riktlinjerna har EKN att bedöma länders och företags kreditvärdighet.

Utifrån kreditvärdighetsbedömningen beslutar EKN självständigt om vilka länder garantier kan utfärdas för. Colombia är kreditvärdigt. EKN kan därför utfärda kreditgarantier för svensk export till detta land.

Anf. 84 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag vill först tacka Alf Svensson för svaret på min interpellation. Ämnet för denna debatt, mänskliga rättigheter i Colombia, är nog så allvarligt. Jag har ändå med glädje tagit del av flera av svaren på mina frågor. Regeringen delar således min djupa oro över mänskliga rättigheter i Colombia.

Herr talman! Jag kan inledningsvis konstatera att Colombia är ett paradoxernas land. Det är ett av de vackraste länder i världen jag har besökt. Colombia har ett rikt kulturliv, en rik historia och en befolkning som härstammar från många olika etniska grupper.

Det finns goda förutsättningar för näringsliv och väldigt mycket annat i Colombia, inte minst litteraturen. Landet har en nobelpristagare av stora mått, Gabriel García Márquez. Hans bok, Hundra år av ensamhet, har bl.a. glatt många svenskar.

Paradoxen består i följande. Trots den historia av demokrati som präglar Colombia – till skillnad från många andra länder i Latinamerika – och att man bara under några få perioder har haft militärdiktaturer, är demokratin i dag till stor del inte särskilt väl utbyggd för det stora flertalet människor i Colombia.

I de parlamentsval som nyligen ägde rum deltog enbart 28 %, varav 6 % röstade blankt. Det säger en del att bara 22 % av befolkningen över huvud taget röstat, och tyckt att något parti varit värt att rösta på.

Colombia är i Sverige kanske mest känt inte för sin nobelpristagare utan för narkotikabekämpningen. Det är ett mycket viktigt område. Problemet är att narkotikabekämpningen har tagits till intäkt för att bekämpa mänskliga rättigheter. Det har i mycket stor utsträckning gått ut över de mänskliga rättigheterna.

Jag har i min interpellation lyft fram en rapport som Amnesty international nyligen har publicerat och som enbart handlar om detta. Sedan 1986 har över 20 000 personer fallit offer för det politiska våldet. Offren för detta våld är fackföreningsledare, medarbetare i organisationer för mänskliga rättigheter, vänsterpolitiker och många fler.

Nu i mars hade vi i Sverige besök av ordföranden i Union patriotica, en vänsterkoalition, som beskrev hur mer är 2 000 av partiets medlemmar blivit mördade under de senaste åren. Dess ordförande, Aída Abella, beskrev också hur flera parlamentsledamöter hade blivit mördade, och inför marsvalet hade flera borgmästare och andra partiföreträdare blivit fängslade. Med henne följde också en företrädare för en organisation för mänskliga rättigheter, Jabel Quiroga, en känd advokat, som beskrev hur hennes sekreterare hade blivit mördad i hennes ställe.

Det har också efter detta hänt åtskilligt. Bl.a. har en borgmästare blivit fängslad, och Europarådet har i en resolution uttalat ett krav på att han skall friges. Efter valet har också väldigt mycket hänt på detta område.

Alf Svensson säger i svaret att den svenska regeringen har framfört kritik mot den colombianska regeringen och att Sverige tagit upp frågorna om Colombia inom FN. Jag instämmer självfallet i Alf Svenssons uppfattning att det är den colombianska regeringen som själv har ansvar för situationen för landets invånare.

Vi kan också tvista om huruvida de brott som begås mot mänskliga rättigheter är sanktionerade eller inte av regeringen. Som jag ser det är det ändå ytterst allvarligt att det rör sig om militära styrkor och folk från säkerhetstjänsten.

Det är bekräftat från Amnesty att man på mycket hög nivå deltar i brotten mot mänskliga rättigheter. Det är inte enskilda individer som utför övergreppen, utan det finns en systematik. Jag vill också hävda att den nya konstitution som infördes 1991 lade en grund för detta. Man hävdade där straffrihet för personer som är anställda inom de militära krafterna.

Detta finns ytterligare belagt i en skrift som heter Den statliga terrorismen, som utgavs i Bryssel för inte så länge sedan. Man har i den pekat ut 350 personer i den högsta militära ledningen som ansvariga.

Ytterligare bekräftelse kom nu i början av året när tre f.d. säkerhetsagenter lade fram en skakande bekännelse. De erkände själva delaktighet i fem massakrer och 45 människors död i Barrancabermeja enbart under 1992. Jag menar alltså att det är svårt att hävda att det enbart är fråga om krafter som är ställda utanför regeringens och det colombianska etablissemangets makt.

Jag vill också ta upp frågan om den särskilde rapportören. Den är naturligtvis bra att Sveriges regering skulle ha stött kravet om frågan kom upp. Men varför agerar regeringen så passivt? Varför har inte Sverige gått i bräschen och krävt detta?

Både Alf Svensson och jag vet att FN har en särkild rapportör i exempelvis Cuba, där det också riktas en häftig och befogad kritik mot övergrepp mot de mänsklga rättigheterna, men där det trots allt inte begås några mord på samma sätt som i Colombia. Varför har Sverige inte gått hårdare fram och krävt detsamma när det gäller Colombia?

Anf. 85 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Låt mig få kommentera den fråga som Eva Zetterberg ställde på slutet.

Sverige är för närvarande inte medlem i MR-kommissionen utan endast observatör. För att en observatör skall kunna lägga fram förslag måste det biträdas i medlemskretsen. Ett sådant initiativ riskerar dessutom att få motsatt effekt om det inte står utom allt tvivel att förslaget kan antas av en majoritet i kommissionen. Om ett förslag läggs fram och röstas ned kan det tolkas som att det är något slags frikännande av landet i fråga.

Det är alltså värt att notera att inget medlemsland valde att lägga fram något förslag om Colombia, och det är vår bedömning att ett sådant förslag inte tveklöst skulle vinna, eller har vunnit, ett tillräckligt stöd.

Jag har i flera andra sammanhang tagit upp detta med dem som arbetar i kommissionen från vårt håll. De har exempelvis lyft fram det mycket tunga och sega arbete som man fick hänge sig åt när det gällde att få fram särskilda resolutioner och rapportörer för Rumänien och Burma. Det krävdes ett betydande förberedelsearbete på det diplomatiska planet för att Sverige den gången skulle bli framgångsrikt. Sverige är ett litet land med en hårt bantad utrikesförvaltning. Om man jämför med andra länder just när det gäller att "putta på" i dessa frågor finner man nog att Sverige tar en stor del av ansvaret.

Detta är den förklaring, det argument, som jag kan möta Eva Zetterberg med. Det fanns en rädsla för att vi på något sätt skulle bränna marken och inte få majoritet för vårt förslag. Som observatör i kommissionen uppfattade man det alltså inte som om det skulle bli en majoritet för förslaget.

Jag kan annars mycket väl förstå att man ropar på en rapportör med tanke på det utbredda våldet i Colombia och den Amnestyrapport som vi alla har tagit del av. Men detta är svaret på Eva Zetterbergs fråga.

Anf. 86 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag tackar för den förklaringen. Jag kan inte annat än säga att jag naturligtvis hoppas att Sveriges regering kommer att fortsätta ansträngningarna på detta område. Detta är nämligen ingen tillfredsställande förklaring.

Man kan ju inte förvänta sig att Colombia, Guatemala och de länder där det finns ett utbrett förtryck av mänskliga rättigheter själva skall be om att få rapportörer. Nu vet jag inte huruvida Colombia självt är medlem, men andra stater måste reagera och hävda att detta förtryck inte ingår i en normal demokrati. Jag menar att Sverige inte kan låta sig nöja med svaret att man inte har varit beredd. Man måste fortsätta att arbeta för att få igenom detta förslag. Det löser naturligtvis inte problemet med våldet, men det skulle kunna ge bättre möjlighet till inblick, och våldet skulle kunna stävjas på ett helt annat sätt.

Herr talman! Jag vill också beröra en av de frågor som jag inte hann med i mitt första inlägg, nämligen frågan om Exportkreditnämnden. Alf Svensson hävdade att det bara är fråga om kreditvärdighet och därmed inte om någon människovärdighet. Jag förstår att detta inte är Alf Svenssons bord. Frågor om dessa garantier har varit uppe tidigare i riksdagen vad gäller andra länder, men jag menar att Sverige ändå måste ta detta i beaktande när kreditgarantierna diskuteras. Det handlar ändå om statliga medel. Det är skattemedel som utgår som garantier.

I fallet Colombia har statliga pengar, ett stort antal miljoner, faktiskt använts till att anlägga en militärbas i Bahía Málaga på Stilla havs-kusten. De har gått till den colombianska marinen. Det har varit stora protester från befolkningen. Den har hävdat att detta har varit ett intrång i Colombias självstyre. Detta är alltså ett exempel på att svenska exportkreditgarantier inte har använts på ett sätt som har varit särskilt bra för landet. Jag menar att man också borde ha med aspekten om mänskliga rättigheter när man bedömer kreditvärdigheten.

Herr talman! Till sist vill jag skicka med en fråga. Regeringen, i Alf Svenssons person, delar min oro när det gäller de mänskliga rättigheterna i Colombia. Hur kan det då komma sig att regeringen via Invandrarverket har avslagit en asylbegäran från en colombian som har varit offer för detta våld? Det är en person som har varit politiskt aktiv och flytt landet. Hänvisningen har varit att det finns enskilda organisationer som kan ge skydd inom landet. Både Alf Svensson och jag vet hur situationen ser ut. Hur kan då regeringen stå bakom sådana värderingar? Hur ser Alf Svensson på det?

Anf. 87 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Först vill jag säga att det svenska bistånd som lämnas till Colombia är inriktat på att stärka de mänskliga fri- och rättigheterna där. Det är helt klart.

När det gäller kreditvärdighetsaspekten får Eva Zetterberg faktiskt nöja sig med det svar som jag har givit, nämligen att EKN har rätt att, och skall, följa de regler som gäller för EKN. Om vi vill få till stånd en ändring av reglerna får vi motionera och agera för det.

Eva Zetterberg och jag vet också att detta är ytterligt svårt. När vi börjar syna länder som mottar bistånd – det kan vara i Latinamerika, Asien eller Afrika – finner vi tyvärr att mänskliga fri- och rättigheter långt ifrån alltid står särskilt högt i kurs. Det beklagar vi båda. Vi har resonerat om åtskilliga andra mottagarländer i Asien. Detta är svårt; det är problematiskt. Men att Colombia är kreditvärdigt visavi EKN innebär inte att Sveriges regering inte agerar för att stryka under att vi kräver en helt annan respekt för mänskliga fri- och rättigheter i Colombia än vad som för närvarande är fallet. Det har jag sagt tidigare.

Jag hoppas att Eva Zetterberg ursäktar att jag inte kan gå in på det enskilda asylärendet. Jag känner inte till motiven bakom beslutet. Det vore inte heller särskilt klokt av mig att här i kammarens talarstol avhandla ett enskilt ärende.

Anf. 88 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag hade inga förhoppningar om att Alf Svensson skulle uttala sig om detta enskilda asylärende. Jag är helt klar över att regeringen i svar på interpellationer över huvud taget inte går in på enskilda ärenden.

Jag vill dock skicka med frågan. Jag tycker nämligen att den visar på regeringens dubbelhet. Å ena sidan pekar man på den djupa oro som finns, och som är befogad, när det gäller de mänskliga rättigheterna i Colombia. Å andra sidan avvisas människor som just utsatts för detta våld och som söker skydd i vårt land med svepskäl. Jag hoppas att Alf Svensson tar med sig detta. Det är inte någonting att ta med sig i samtal med de colombianska gästerna. Det är inom regeringen som dessa frågor bör tas upp.

Herr talman! Biståndsinriktningen när det gäller Colombia är bra. Jag har inga synpunkter på det just nu. Det vi diskuterar är EKN och om kreditvärdighet räcker som krav för att ge kreditgarantier. Mitt parti har tagit upp detta i andra sammanhang och kommer att fortsätta att ta upp det på andra sätt.

Jag är beredd att hålla med Alf Svensson om att det är svårt att dra gränser. Det är svårt att exakt se vilka länder som skall få avslag. Men man måste ändå göra denna prövning. Jag har svårt att förstå att Alf Svensson, som intresserar sig för dessa frågor, inte ser sambandet. Sverige satsar ändå en hel del av svenska skattemedel. Därför borde man inte bara ha med frågan om kreditvärdighet utan också frågan om hur länderna ser ut vad gäller respekten för mänskliga rättigheter.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på interpellationerna 1993/94:102 och 111 om den svenska sjukvården

Anf. 89 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Sylvia Lindgren har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att öka valfriheten, minska operationsköerna och ta vara på den samlade kompetensen i primärvården.

Eva Zetterberg har frågat mig hur neddragningen i sjukvårdsresurser stämmer överens med regeringsdeklarationen i oktober 1993, vad regeringen tänker göra åt den ökande arbetslösheten inom vårdsektorn samt hur husläkarsystemet skall kunna lösa överbeläggningen på sjukhusen.

Låt mig först beklaga för båda interpellanterna att mitt svar har dröjt. Sylvia Lindgren har fått vänta längst. En serie olyckliga omständigheter har gjort att det har dragit ut på tiden.

Jag avser att besvara interpellationerna i ett sammanhang. Jag hoppas att talmannen har en viss fördragsamhet med den tid jag tänker använda med tanke på att två interpellanter kommer att få svar i ett sammanhang. Jag tänkte börja med Sylvia Lindgrens frågor.

Alltsedan regeringen tillträde i oktober 1991 har en av målsättningarna med reformarbetet inom hälso- och sjukvården varit att öka valfriheten för enskilda patienter. Den hittills största och viktigaste insatsen på detta område är tveklöst regeringens förslag till husläkarreform. Genom denna ges alla invånare i vårt land en lagstadgad rätt att välja sin egen husläkare, något som är en självklarhet i många länder i Sveriges närhet. Tyvärr har Sylvia Lindgren och hennes partikamrater – i ett gemensamt riksdagsbeslut med Vänsterpartiet och Ny demokrati – nyligen ifrågasatt genomförandet av denna valfrihetsreform.

Reell valfrihet för den enskilde fordrar att det finns alternativ att välja mellan. Hittills har en vårdsökande i huvudsak varit hänvisad till landstingens hälso- och sjukvård. De privata alternativen har varit få. För att öka mångfalden i den öppna vården infördes den 1 januari detta år – på förslag från regeringen – etableringsfrihet för privatpraktiserande läkare och sjukgymnaster. Detta kunde ske trots ett intensivt motstånd från Socialdemokraterna och Vänsterpartiet som vill behålla landstingens monopolställning i vården.

Långa operationsköer i vården var ett problem framför allt under 1980-talet och början av 1990-talet. Till vissa särskilt angelägna operationer, t.ex. höftledsoperationer, operationer mot grå starr och kranskärlsförträngning, var väntetiderna ofta orimligt långa.

För att komma till rätta med detta problem träffade företrädare för staten och Landstingsförbundet hösten 1991 en överenskommelse om statligt bidrag för införande av en vårdgaranti avseende vissa diagnoser fr.o.m. år 1992. Överenskommelsen har därefter, utan statliga resurstillskott, förlängts till att omfatta även åren 1993 och 1994.

Socialstyrelsen har, tillsammans med Landstingsförbundet, följt upp vårdgarantin. Uppföljningen visar att reformen, i kombination med andra produktivitetshöjande åtgärder, har lett till betydligt kortare köer och väntetider. Det framgår bl.a. när man mäter den teoretiska väntetiden. Detta är ett

mått på köernas omfattning i förhållande till vårdproduktionen. När vårdgarantin infördes vid årsskiftet 1991/92 var den genomsnittliga teoretiska väntetiden för de patienter som omfattas av garantin ca 90 dagar. Ett år senare hade denna väntetid minskat med en tredjedel. Denna positiva utveckling förefaller ha fortsatt också under år 1993, även om vi ännu inte har tillgång till det slutliga utfallet för detta år.

Primärvården utgör basen i den svenska hälso- och sjukvården. Primärvården skall utgå från en helhetssyn på människan och bör därför omfatta en bred verksamhet, alltifrån prevention till diagnostik, behandling och rehabilitering. Primärvården skall finnas nära befolkningen och vara lätt tillgänglig för alla.

Primärvården i Sverige uppfyller numera de flesta av dessa krav. Den stora mångfalden av verksamheter har kunnat verka självständigt utifrån sina egna förutsättningar samtidigt som de vid behov samverkat i syfte att åstadkomma kontinuitet i behandlingen av patienter med stora eller återkommande vårdbehov.

Genom regeringens förslag till husläkarreform förstärks primärvården ytterligare. Husläkarens verksamhet präglas av en helhetssyn på den enskilde, hans livssituation och behov och faller därmed naturligt in i den kultur av samordnade insatser som kännetecknar primärvården.

Enligt Landstingsförbundet hade vid utgången av januari månad innevarande år 4 100 personer anmält att de avser påbörja verksamhet som husläkare. Av dessa har 720 personer uppgivit att de avser bedriva verksamhet i privat regi. Landstingsförbundet bedömer att detta antal är tillräckligt för att täcka behovet av husläkare hos befolkningen i samtliga landsting. Dock råder på vissa håll fortfarande lokala bristsituationer.

Det största hotet mot primärvården utgörs enligt min mening av bristande resurser. Tyvärr har under många år den slutna vården prioriterats på bekostnad av vården i öppna former. Det finns flera skäl till detta. Jag avstår dock från att nu fördjupa mig i en analys av vad detta beror på utan konstaterar i stället att man i många landsting nu börjar tänka om. Man har insett att primärvården inte bara är av hög kvalitet; den är också kostnadseffektiv. Bidragande till detta är bl.a. den snabba medicinsk-tekniska utvecklingen som möjliggjort att allt fler behandlingar som tidigare krävde sjukhusvård i dag kan utföras i öppna vårdformer.

Som bekant stöter dock förändringar av den befintliga vårdstrukturen ofta på motstånd, inte minst från lokala opinioner. Det är förståeligt att man vill protestera mot förslag som innebär försämrad service vid det lokala eller regionala sjukhuset. Sjukhuset symboliserar för många människor trygghet, närhet och kontinuitet. Ofta är sjukhuset den största arbetsgivaren på orten och utgör en viktig del av ortens eller regionens identitet. Jag har dock en känsla av att ansvariga politiker – trots aktningsvärda försök – inte i tillräcklig grad når ut med information om vad planerade förändringar ytterst syftar till, nämligen att höja kvaliteten och säkerheten i de medicinska insatserna. Jag tror att den oro som människor känner inför strukturförändringar av detta slag skulle minska om man fick klart för sig att vården därigenom faktiskt kan utvecklas och bli bättre.

Jag övergår nu till att besvara Eva Zetterbergs frågor.

Under framför allt det senaste året har uppsägningar och varsel om uppsägning inom den offentliga sektorn ökat, framför allt i kommuner och landsting. Det finns flera skäl till detta.

De kommunala finanserna har kraftigt försvagats av den djupa lågkonjunktur som vi nu håller på att återhämta oss från. Kommuner och landsting har tvingats att anpassa verksamheten till befintliga resurser, vilket ibland resulterat i nedskärningar.

En annan förklaring är att vi i dag kan ge lika mycket vård och omsorg som tidigare till en lika god eller bättre kvalitet med en mindre insats av vårdpersonal. Det beror bl.a. på att utvecklingen av nya tekniker och mediciner medfört sådana kvalitetsförbättringar att medelvårdtiderna avseende ett flertal diagnoser kunnat minskas, i vissa fall rejält. Vidare har nya, effektivare administrativa och ekonomiska styrsystem införts i många landsting, vilket har förbättrat produktiviteten i verksamheten. Nämnas bör också de många reformer som genomförts inom vården på senare år som bl.a. medfört att gamla och dåligt fungerande strukturer brutits upp och organiserats om. Samordnings- och produktivitetsvinster har därmed kunnat uppnås.

Min bedömning är att denna utveckling i allt väsentligt har varit positiv för vården. Vi har – inom ramen för en i reala tal något minskad vårdkostnad, vilket en av interpellanterna pekat på – kunnat förbättra såväl vårdens kvalitet som dess produktivitet och effektivitet. Jag är glad att kunna konstatera att vi på denna punkt kunnat infria eller är på god väg att infria våra högt ställda mål i regeringsdeklarationen.

Eva Zetterberg pekar dock på ett problem som delvis är en effekt av denna utveckling, nämligen att människor som tidigare gjort en betydelsefull insats i vården plötsligt finner att deras tjänster inte längre efterfrågas.

Vårdsektorn är i detta avseende inte unik. Arbetslösheten har tyvärr ökat i de flesta sektorer och branscher under senare år.

Regeringen satsar innevarande budgetår drygt 37 miljarder kronor på olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att söka återföra dem som drabbas av arbetslöshet till arbetslivet. Regeringen får – trots denna satsning – ibland kritik för att den inte gör tillräckligt. I dagens arbetsmarknadsläge är det naturligtvis lätt att argumentera för krav på ytterligare åtgärder. När man kritiserar regeringen för att den inte gör tillräckligt för de arbetslösa bör man dock vara medveten om att ingen tidigare regering har satsat tillnärmelsevis lika mycket resurser på arbetsmarknadspolitiska åtgärder som den nuvarande.

Det finns olika sätt att utforma arbetsmarknadspolitiska åtgärder riktade mot den kommunala sektorn. Som exempel vill jag nämna den verksamhet som berivs av länsarbetsnämnderna. Den syftar bl.a. till att åtgärda sysselsättningsproblem där dessa uppstår genom insatser anpassade efter regionala och lokala förhållanden och förutsättningar.

Många offentliga arbetsgivare har på så sätt fått möjlighet att – i samarbete med länsarbetsnämnden – utarbeta sysselsättningsstrategier anpassade såväl efter de egna behoven som efter verksamhetens specifika karaktär och förutsättningar i övrigt. Länsarbetsnämnderna har i detta arbete framför allt kunnat bistå med utbildningsinsatser av olika slag. Som exempel på landsting där samarbete med länsarbetsnämnden bedrivits kan nämnas landstinget i

Värmland, Bohuslandstinget och landstingen i Gävleborgs respektive Skaraborgs län. Länsarbetsnämndernas insatser har – enligt min mening – inneburit att många arbetstillfällen som varit i farozonen i landsting och kommuner kunnat räddas kvar i verksamheten.

I Sverige är det förhållandevis ovanligt med överbeläggningar på sjukhus, men det senaste året har vi kunnat se att det på vissa sjukhus, bl.a. i Stockholmsregionen, förekommit överbeläggningar på medicinklinikerna. Dessa har inträffat framför allt under de stora helgerna – nu senaste under jul- och nyårshelgen.

Det finns ofta naturliga förklaringar till att överbeläggningar uppstår. Min bedömning är att de många gånger beror på felbedömningar i vårdplaneringen på sjukhusen och inte på bristande resurser, vilket ofta hävdas.

Det finns dock tecken som tyder på att allt fler patienter, framför allt äldre människor, söker sig till sjukhusen för vård och behandling.

I Sverige har vi en hälso- och sjukvård för de äldre som innebär att vårdbehoven – så långt det är möjligt – skall tillgodoses i den öppna vården. De som inte är i behov av sjukhusvård men som behöver service och omvårdnad skall kunna få sina behov tillgodosedda antingen inom ramen för hemsjukvårdens och hemstjänstens insatser i ordinärt boende eller inom de särskilda boendeformerna för service och vård. Uppgifterna om ökad beläggning av äldre på våra sjukhus kan tyda på brister i vårdkedjan för dessa patienter.

Husläkarsystemet innebär en avsevärd förstärkning av primärvård och öppen vård. Härigenom kommer sjukhusen att avlastas en del av de patienter som i dag söker sig till den slutna vården. Husläkarsystemet är dessutom – genom den kontinuitet i vårdinsatser som husläkaren kan erbjuda – särskilt väl lämpat för de äldres vårdbehov.

Husläkarsystemet är dock – på kort sikt – ingen lösning på problemen med överbeläggningar på sjukhusen. För att bringa klarhet i den uppkomna situationen har regeringen därför gett Socialstyrelsen i uppdrag att, i samråd med Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet, under våren kartlägga det medicinska omhändertagandet och omvårdnaden av framför allt de äldre. Kartläggningen kommer att överlämnas till regeringen i övermorgon.

Anf. 90 SYLVIA LINDGREN (s):

Herr talman! Först vill jag tacka Bo Könberg för svaret, även om jag tycker att det har tagit på tok för lång tid. Det är oacceptabelt att ett interpellationssvar skall behöva dröja tio och en halv vecka. Bo Könberg har dock förklarat detta, och vi har också talats vid per telefon. Men jag tycker fortfarande att det har gått alldeles för lång tid.

Interpellationen är ställd med anledning av det anförande som statsrådet höll här i kammaren under välfärdsdebatten den 10 februari. Av svaret att döma är frågorna lika aktuella i dag som då.

Det reformarbete som åberopas i stor utsträckning gäller valfrihetstanken, och husläkarreformen åsyftas. Om denna reform har det sagts mycket i denna kammare, men kanske ännu mera ute bland patienter och personal på vårdcentraler och sjukhus. Jag har litet svårt att förstå varför man så envetet håller fast vid husläkartanken i stället för vid en egentlig valfrihet, där man har en betydligt större möjlighet att fritt välja vårdcentral och läkare.

Många ser husläkarsystemet som en begränsning av valfriheten. Riktig valfrihet för mig är en primärvård knuten till vårdcentralerna där olika vårdgrupper samverkar.

Jag skall nu framföra litet synpunkter på Bo Könbergs svar på min interpellation. Bo Könberg sade bl.a. att genom husläkarreformen får alla invånare i vårt land en lagstadgad rätt att välja sin egen husläkare. Det är ingen rätt. Man får en skyldighet att välja husläkare. På den förfrågan jag fick svarade jag att jag ville ha min vårdcentral som husläkare. Men tji, det fick jag inte. Jag fick minsann rätta in mig i ledet. Jag fick en läkare som jag aldrig har hört talas om.

Jag tycker att det är litet skarpt att säga att man nyligen har ifrågasatt genomförandet av valfrihetsreformen genom det beslut som fattades här i riksdagen. Det beslutet gällde faktiskt att man skall avveckla husläkarlagen och ge landstingen rätten att bestämma i dessa frågor. Det tycker jag är positivt.

Dessutom talas det mycket om att de privata alternativen har varit för få. Jag tycker att det ofta är många olika verksamhetsformer som måste kunna bedömas. Om man skall ha privat eller kooperativ verksamhet eller bedriva verksamhet i t.ex. stiftelseform måste man göra en bedömning av vad som är bäst, billigast och effektivast för patienten. Detta måste vara avgörande för oss – inte att verksamheten helt och hållet skall vara privat.

Sedan kommer man också in på frågan om etableringsfrihet för privatpraktiserande läkare och sjukgymnaster. Merkostnaderna bara i år för Stockholms läns landsting är 150 miljoner kronor. Dessa pengar måste man ta från något annat inom sjukvårdens område. Jag tycker att det är mycket olyckligt att man så envetet fortfarande vill ha denna etableringsfrihet.

Bo Könberg kommenterade frågan om operationsköerna. Jag håller med om att det har skett mycket, inte minst när det gäller vårdgarantin. Men det beror också på att man har infört olika ekonomiska styrsystem för att på så sätt öka produktiviteten. Utan statliga resurstillskott kan man inte driva samma verksamhet i det oändliga. Jag vet också att minskade resurser leder till ökade köer på icke vårdgaranterade operationer. Det har jag åtskilliga exempel på.

Helhetssynen och påståendet att regeringens förslag till husläkarreform skall förstärka primärvården ytterligare har vi onekligen helt olika uppfattning om. Jag tycker att det är en helt fel organisation som den borgerliga regeringen ändå fortsätter att vilja driva.

Husläkarna tar alltför mycket resurser. Det blir inga pengar kvar till omvårdnaden, som hamnar i skymundan. Det ger en dålig service. Det har gjorts åtskilliga enkätundersökningar, både i Stockholms läns landsting och i landet i övrigt, som påvisat sämre tillgänglighet med detta system vad gäller kontakter per telefon osv. Man har en timme i månaden på sig att ringa för att få tag på sin husläkare, om kontakten inte är knuten till en vårdcentral.

Vidare säger Bo Könberg att sjukhuset för många människor symboliserar trygghet, närhet och kontinuitet. Det ställer jag upp på i mångt och mycket. Men Socialstyrelsens rapport pekar också på att det finns tecken på ökade överbeläggningar, särskilt på medicinklinikerna. Det måste tas på stort allvar att detta ökar. Är det så, att man inte vill gå till sin husläkare utan i stället

går till akutsjukvården, måste det väl ändå ses som en signal på att det är något som inte fungerar och som inte är riktigt bra.

Husläkarreformen har fått ta alldeles för mycket resurser. Det utarmar primärvården, och det är det som är vår oro för framtiden. Jag tycker inte att man gjort något på det området.

Anf. 91 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Även jag ber att få tacka för svaret på min interpellation. Jag konstaterar att jag också väntat länge på svar. Jag blev t.o.m. tvungen att åter framställa interpellationen. Det gick nämligen inte att åstadkomma en gemensam tidpunkt. Jag instämmer också i Syliva Lindgrens påpekanden att problemen tyvärr inte försvunnit under tiden, så att vi skulle ha kunnat lägga frågan helt åt sidan. Det har i stället fyllts på med rapporter utifrån landet.

Herr talman! Innan jag går in på de frågor som jag själv ställt, skulle vilja kommentera även en del av dem som Sylvia Lindgren tar upp.

När det gäller valfrihet och etableringsfrihet är de konsekvenser som etableringsfriheten fört med sig oerhört allvarliga. I Bo Könbergs eget gamla landsting, kan man konstatera att den icke-budgeterade kostnaden för 1994 på halvårsbasis rör sig om 100 miljoner kronor extra – på helårsbasis 200 miljoner kronor extra. Därtill kommer den tidigare ersättningen till privata alternativ på 100 miljoner kronor. Dessa 300 miljoner kronor, på helårsbasis, utgör ungefär samma storlek i besparing som akutsjukvården i Stockholm måste göra under motsvarande tid. Etableringsfriheten för privatläkare leder till en sämre akutsjukvård för en större andel stockholmare, vilket är mycket allvarligt.

Bo Könberg fortsätter att upprepa hur många fler fördelar husläkarsystemet har vad gäller tillgängligheten. Jag har faktiskt fått rapporter från både Stockholm och några fler håll, vilka påvisar försämrad tillgänglighet. Ett färre antal personer svarar nämligen i telefon, när man ringer och vill ha kontakt, jämfört med när man ringer en vårdcentral. På en vårdcentral finns det ju alltid någon i receptionen eller någon som har telefonmottagning.

Herr talman! För att avsluta husläkardelen i denna debatt skulle jag vilja höra vad som tillkommit efter det att interpellationen lämnades in, vad gäller beslutet om att upphäva husläkarlagen. Det är jag mycket intresserad av.

Vänsterpartiet stödde faktiskt regeringens förslag om 195 miljoner kronor, inte till husläkare klart och tydligt uttryckt men till andra angelägna ändamål inom vården. Vi anser nämligen att det finns en faktisk resursbrist. Jag är mycket intresserad av att höra vad som har hänt med dessa pengar. Har de fördelats? Vart har de gått? Till vilka landsting har de gått? Hur kommer detta att göras? Jag hade sett fram emot att få några rader om det i det skrivna svaret, eftersom det inte fanns med i bilden när jag skrev interpellationen. Det fanns däremot med i bilden när Bo Könberg skrev svaret.

Herr talman! Vad gäller arbetslösheten bland vårdpersonal skriver Bo Könberg långt och mycket om vilka insatser som regeringen gör mot arbetslösheten och vilka insatser länsarbetsnämnderna gör. Det är riktigt, men det är att beklaga att arbetslösheten ökat. På andra områden, exempelvis inom industrin, kan man skylla på den internationella ekonomin och lågkonjunk-

tur ute i Europa osv. Men finns det lågkonjunktur inom sjukvården? Kan vi verkligen skylla ifrån oss? Det är ju vi själva som genom politiska beslut har åstadkommit avskedanden och varsel om uppsägningar av sjukvårdspersonal. Bara i Stockholm har omkring 6 000 personer fått gå, sedan den borgerliga majoriteten tillträdde i Stockholm. Detta faktum kan man ju inte skylla på den allmänna arbetslösheten. Jag har svårt att inse resonemanget i svaret om effektiviseringen inom sjukvården. Det anses ju överallt att vårdpersonalen behövs.

Jag skulle också vilja ta upp en bifråga, en fråga som bl.a. Jerzy Einhorn lyft fram, nämligen hur vårdpersonal som i dag kritiserar nedskärningarna inte vågar träda fram. I vissa fall när personalen gjort det har den nämligen fått kraftiga sanktioner. I vissa fall har man också tvingats gå från sina jobb och söka sig till andra arbeten. Det skulle vara intressant att få en kommentar om det.

Herr talman! Vad gäller frågan om nedskärningarna generellt har jag redan varit inne på situationen i Stockholm. I Göteborg är det tyvärr inte bättre – som man kunde hoppas – utan där rör det sig om en halv miljard kronor som skall sparas i år. Det går ju inte att göra utan att vården försämras. Det går inte med effektiviseringar, vilket man redan har prövat.

Herr talman! Jag fick ett nytt exempel förra veckan när jag var i Bollnäs. I Bollnäs sjukvårdsdistrikt skall det sparas 70 miljoner kronor under ett år, med en befolkning på 42 000 personer. Jag vill då lyfta fram att det inte bara gäller den rent medicinska omvårdnaden, utan i det fallet, och på fler håll i landet, gäller det även kringresurserna, dvs. de paramedicinska insatserna, där kuratorer, arbetsterapeuter sjukgymnaster osv. gör ett väsentligt arbete för att underlätta för patienterna att skrivas ut. Där skall då nedskärningen ske med hälften av de insatser som i dag finns på den paramedicinska delen. Detta skall ske trots att exempelvis kuratorer kunde påvisa att det förelåg en ärendeökning på 40 % under ett års tid. Jag är mycket tveksam till hur det kan hävdas att dessa nedskärningar kan göras genom effektivisering och större produktivitet. Det handlar ju om en försämrad vård, och det tycker jag att Bo Könberg och regeringen borde kunna instämma i.

Anf. 92 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Vi alla tre tycks vara överens om att det är bra om interpellationssvaren kan komma snabbare än de gör. För dagen kan väl den diskussionen därmed vara avslutad.

Låt mig ta upp några av de tyngsta synpunkter som Sylvia Lindgren och Eva Zetterberg tagit upp, som jag uppfattade det, nämligen om bristerna i svensk sjukvård och vad som gjorts åt bristerna samt om ekonomin och arbetslösheten.

Svensk sjukvård har ju sedan länge hög kvalitet och gott innehåll. De flesta bedömare, både inhemska och utländska, har nog varit överens om att det förstås även i denna goda verksamhet har funnits brister. Dessa brister har bl.a. bestått i den dåliga samordningen och gränsdragningen inom äldrevården, de långa operationsköerna, den bristande utbyggnaden av primärvården och, inom ramen för densamma, den bristande kontinuiteten och

möjligheten att nå en egen allmänläkare. Brister inom psykiatrin har, enligt min mening, också förelegat.

Under senare år har vi genomfört en rad reformer just för att göra något åt bristerna. Vi skall försöka behålla det som är bra, men åtgärda det som är mindre bra. En sådan åtgärd är ÄDEL-reformen, som beslutades av riksdagen under den förra mandatperioden. Företrädare för mitt parti spelade då en betydelsefull roll för att få en bra utformning av det förslaget, inklusive det kommunala betalningsansvaret som infördes som en följd av en motion från det hållet.

Vi har träffat en uppgörelse om att korta operationsköerna som jag litet mer fylligt redogjort för i interpellationssvaret. Åtminstone är Sylvia Lindgren och jag överens om att detta har lett till resultat – naturligtvis tillsammans med annat inom vården. Men vi tycks vara överens om att situation nu är avsevärt bättre för dem som väntar på en angelägen operation än för, låt oss säga, tre år sedan.

Vad gäller kontinuiteten har riksdagen fattat beslut om husläkarreformen, både om det tillägg i hälso- och sjukvårdslagen – som det förefaller att vi är överens med oppositionen om – och om den husläkarlagstiftning som kom till för att få konkurrensneutralitet mellan husläkare i olika anställningsformer.

Till sist vill jag säga att regeringen på mitt förslag, nyligen har lämnat förslag till riksdagen om en stor reform av psykiatrin. Det har sällan varit så många reformer på gång, som de inom svensk sjukvård syftande till en bättre sjukvård och en bättre utdelning av de satsade pengarna i form av vård för människorna.

På flera av de här punkterna är vi möjligen överens om innehållet. Men på några punkter är vi inte överens – t.ex. när det gäller husläkarsystemet, som oupphörligen attackeras från socialdemokratiskt håll och från Vänsterpartiet. Det tycks finnas något djupt motbjudande för socialdemokrater och vänsterpartister i tankegången att man skall kunna få välja en egen husläkare. Inte minst tycks det vara motbjudande att det skall vara samma villkor, oavsett om man är anställd av ett landsting eller om man finns med som egen företagare.

Husläkarlagen syftar ju till att det skall vara samma villkor vad gäller utbildning, krav på antalet patienter etc. Varje försök att upphäva den lagen och inte ersätta den med något annat – vilket väl inte har föreslagits – innebär förstås att man medger det som Sylvia Lindgren mycket uppriktigt kallar för landstingets rätt att få bestämma, vilket hon tycker är positivt. Det är egentligen det som frågan handlar om. Är det landstingen som skall ha valfrihet – vilket Ny demokrati säger i sina annonser, om jag minns rätt – eller är det patienterna som skall ha valfrihet? Där har vi olika uppfattningar. Jag diskuterar mycket gärna den saken med företrädare för Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Jag diskuter också mycket gärna under den kommande valrörelsen just frågan om det är landstingen eller patienterna som skall ha valfrihet i det här systemet.

Sedan skall jag, herr talman, gå över till frågan om ekonomin. Även landstingens och kommunernas verksamhet har förstås påverkats och drabbats av den djupa lågkonjunkturen. Vi har nu under ett par år genomgått den dju-

paste lågkonjunktur som vårt land har upplevt på två generationer. Större delen av kommunernas och landstingens problem har inte ett dugg att göra med statliga åtstramningar, utan problemen har att göra med att det egna skatteunderlaget sviktar under en lågkonjunktur.

För framför allt Eva Zetterberg förefaller detta inte ha med frågan att göra. På något vis ligger det helt utanför diskussionerna om sjukvårdens resurser. Den uppfattningen kan man givetvis ha, om man närmast ser statens insatser på området som en riksbank som trycker sedlar osv. Men om man inte har den synen handlar det förstås om hur vi skall bära oss åt för att skydda väsentliga värden under en period av ekonomisk åtstramning.

Väldigt många kommuner och landsting samt deras anställda har visat mycket stor skicklighet under senare år när det gäller att försöka ge god vård av olika slag. Det kan gälla tillsyn av våra barn och våra gamla. Sedan kan man diskutera om det på något vis skulle ha kunnat finnas mera pengar. Eva Zetterberg får väl återkomma och tala om hur det i så fall skulle ha gått till.

Vad gäller de saker i svensk sjukvård som mera direkt och enkelt kan mätas – det kan handla om hur länge någon väntat på en gråstarrsoperation, om hur många husläkare det finns och om hur många patienter som har registrerat sig hos en husläkare – kan man säga att alla de måtten kommer att visa att vi i dag har en bättre sjukvård än vi hade för tre år sedan.

På områden som är svårare att mäta, t.ex. på omvårdnadsområdet, blir det förstås svårare att vara säker på hur det har blivit. Under den här lågkonjunkturen, då resurserna har minskat med i storleksordningen 5 % under tre fyra år, kan det naturligtvis hända att vården på de här punkterna inte är så bra som vi skulle önska att den var – det finns säkert sådana punkter. Då är frågan om vi kan fortsätta med reformer inom sjukvården för att få bättre valuta för de pengar som satsats, samtidigt som vi satsar på att få en bättre utveckling i vårt lands ekonomi. Mycket tyder, glädjande nog, på att utvecklingen där går åt rätt håll.

Anf. 93 SYLVIA LINDGREN (s):

Herr talman! Bo Könberg inledde med att bl.a. säga att det hade varit brister i priämärvården. Ja, men ingenting är så bra att det inte går att göra bättre. För den skull behöver man faktiskt inte oroa och riva ner ett helt system som fungerar. Man får försöka göra det bättre i stället för att bara hitta på nymodigheter som ingen egentligen vill ha.

Visst var vi socialdemokrater med om att driva igenom ÄDEL-reformen. Och visst förekommer det fortfarande gränsdragningstvister också inom ÄDEL-reformens ram. Det här är alltså inte helt glasklart.

I övrigt kommer vi mycket in på det här med husläkarna. Vi socialdemokrater vill ha fritt val av läkare och vårdcentral. Dessutom vill vi ha garanterad tillgång i närheten av bostaden. Däremot vill vi inte ha en tvångslistning hos husläkare. Vi vill heller inte ha straffavgifter.

Det gäller att låta invånarna själva välja vilken läkare eller vårdcentral i länet som de skall knytas till. Den som inte vill knytas till en speciell husläkare får besöka valfri läkare eller vårdcentral för samma avgift som om en egen husläkare hade valts – dvs. ingen straffavgift. Alla invånare skall garanteras tillgång till läkare/vårdcentral i sitt bostadsområde eller i dess närhet.

Vi vill också ha en kontrollerad etablering. Den fria etableringen är till fördel för läkarna, inte för patienterna.

Vi vill också ha kvar vårdcentralerna, med områdesansvar och lagarbete. Vårdcentraler med områdesansvar och en samlad kunskap om hälsoläget i området är en viktig förutsättning för det förebyggande hälsoarbetet. Vårdcentralerna kan med små medel förbättras ytterligare genom bl.a. dagliga akuttider och ett utökat öppethållande morgon och kväll. På vårdcentralerna arbetar landstingsanställda husläkare, distriktssköterskor och annan vårdpersonal.

Det råder inget tvivel om att i de områden i Stockholmsområdet där husläkare införts är patienternas utlåtande genomgående att servicen försämras. Telefontider och öppettider har det knappats in på. Läkarna har oftast bara en timme till förfogande för patienternas samtal. Många uttalar också: Egen läkare har jag alltid haft på vårdcentralen.

Kropp och själ hänger ihop. Omvårdnadsbegreppet kommer i skymundan om man inte har den samlade kompetensen på vårdcentralen. Undersköterskornas uppgifter måste uppvärderas. Det är därför som det är olyckligt att tjänster i dag konverteras för att fler läkare skall kunna anställas, och då utan att hänsyn tas till vilka effekter det egentligen får. Detta gör man enbart av kostnadsskäl, för att ha råd att anställa flera läkare. Om detta tar vi gärna en debatt ute på gator och torg under valrörelsen, Bo Könberg! Det är bedrövligt hur det här har bedrivits.

Anf. 94 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag skall börja med att svara på Bo Könbergs frågor – detta i stället för att få det svar som jag hade trott att jag skulle få.

När det gäller pengar och finansiering har vi i Vänsterpartiet både i Stockholms läns landsting och på andra håll sagt att man skall acceptera skattehöjningar. Man måste få in mera pengar till sjukvården. Vi menar att det inte går att bibehålla en god vård med lägre summor än man har i dag. Tvärtom behövs det höjningar.

I Göteborg avgick ju Sjukvårdsstyrelsens medicinske rådgivare, Olle Isaksson – denne var inte politiskt tillsatt utan var medicinskt sakkunnig – i protest mot nedskärningarna, varvid Folkpartiet i Göteborg också föreslog en skattehöjning. Är det bara i Göteborg som Folkpartiet kan tänka sig en skattehöjning?

Jag menar att det antagligen krävs mer av resurser till vården. Ett sätt att åstadkomma det är att genomföra en skattehöjning. Det är där som det uteblivna svaret på min fråga blir aktuellt. Vad hände med de pengar som vi har hjälpt regeringen att få till vården? Hamnar de pengarna ändå i ett husläkarsystem? När jag hör Bo Könberg blir jag nästan rädd. Jag undrar alltså om det är vad som har hänt med pengarna, men som inte var avsikten.

När det gäller husläkarsystemet tar också jag gärna en debatt, men då mera utförligt och vid ett annat tillfälle. Det finns nämligen mycket kvar att debattera på det andra området.

Ja, vi är överens om betydelsen av en bra primärvård. Det är det som är basen i sjukvården och i fråga om omvårdnaden. Men vår modell innebär ett områdesansvar. Den innebär distriktssjukvård med en bassjukvård. Jag

skall med glädje tillsända Bo Könberg en utmärkt liten folder som handlar om just detta och som vi har utarbetat. Där finns med det förebyggande ansvaret och ansvaret för forskning och utveckling liksom ett områdesansvar. Självklart skall det också vara fritt att välja läkare. Man skall inte bli påtvingad en husläkare.

Så till frågan om vårdgarantin. Jag skall inte upprepa det som redan har sagts av Sylvia Lindgren, utan jag konstaterar bara att inte alla diagnoser omfattas här. För den som kommer till akutsjukvården, för den som har psykiska sjukdomar osv. finns det en rad områden där ingen vårdgaranti fungerar. Det är en klar brist. Dessutom krävdes det extrapengar för att genomföra detta.

Herr talman! När det gäller frågan om överbeläggningar tycker jag att Bo Könbergs svar är litet övermaga. Bo Könberg säger att det kanske är så att det beror på felbedömningar i den medicinska planeringen när det blir överbeläggningar. Men hur kan Bo Könberg sätta sig till doms över någon och göra en korrektare bedömning än man gör ute på sjukhusen? Tvärtom kommer det ju signaler om att fler människor borde få stanna på sjukhusen. Människor kommer nämligen hem för tidigt. Dessutom finns det rapporter, t.ex. från Forsknings- och utvecklingsbyrån i Stockholm, om att äldre har kommit hem för tidigt. Dessutom har ett betydande antal äldre avlidit inom loppet av 14 dagar efter hemkomsten från sjukhus. De borde kanske ha stannat längre på sjukhuset.

Anf. 95 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Bland de frågor som närmast behöver tas upp finns väl, återigen, frågan om husläkarna och också några frågor om de 195 miljonerna och om förekomsten av överbeläggningar.

Sylvia Lindgren säger sig i mångt och mycket vara för det som andra, exempelvis vi i Folkpartiet, kallar för husläkare. Det som hon inte är för är tydligen det här med att man skall kunna välja även husläkare som landstinget inte har anställt. Det finns säkert också andra inslag som Sylvia Lindgren är emot. Jag uppfattar att hon tycker att man i vissa fall inte skall kunna ha flera läkartjänster och något färre undersköterskетjänster. Den uppfattningen kan man förstås ha.

Jag bara noterar att den försöksverksamhet som bedrevs i slutet av 80-talet i Stockholms läns landsting – Sylvia Lindgren, Eva Zetterberg och jag har ju varit verksamma där – sattes i gång genom att Folkpartiet och Sylvia Lindgrens parti var överens om att prova andra former än de som man tidigare hade arbetat med inom vården. Jag är mycket glad över det stöd för husläkartanken som vi *den gången* fick från Socialdemokraternas sida. Jag har dock inte under de här årens debatt kunnat utläsa vad som hänt under resans gång och vad det är som gör att man nu är så negativ. Men det kanske dyker upp ett besked – även om det inte blir i dag så blir det kanske någon gång före september månad.

På alla punkter utom när det gäller etableringsfriheten, där det finns en klar gräns mellan oss och de socialistiska partierna, är tankarna exakt desamma som de som alla partier i Landstingsförbundet kunde vara överens

om, möjligen med undantag av Vänsterpartiet. Men nu går Socialdemokraterna av någon anledning emot.

Eva Zetterberg undrar vart de 195 miljoner kronorna skall gå. Först och främst är jag tacksam för att Vänsterpartiet, till skillnad från Socialdemokraterna, tyckt att vården behövde mera resurser och därför ställt upp på detta. De 200 miljoner kronor som har utgått i år har delats ut, enligt landstingets önskemål, på en per capita-basis. Man har inte haft någon speciell avräkning mot speciella kostnader. Utan att vi har dragit frågan i regeringen föreställer jag mig att det får bli något liknande även för de kommande åren. Då får väl varje parti i varje enskilt landsting bevaka att pengarna, förstås, går till vårdverksamhet och inte till någonting annat. Vi har ju valt att i mångt och mycket lita på landstinget när det gäller sådana här saker.

Sedan skulle jag något vilja beröra frågan om resurserna inom vården. Eva Zetterberg säger nu att det tydligen inte handlar om att Riksbanken skall trycka sedlar. I stället skall skatterna höjas. Det är ju alltid ett framsteg i fråga om Vänsterpartiets ekonomiska reformförslag – jämfört med vad som genomgående gällt under årens lopp.

Problemet är dock att det som vi i Sverige under kommande år behöver är möjligheter att skapa många nya jobb. För att vi skall bli av med arbetslösheten måste det skapas många nya jobb. Större delen av dem – ja, nästan alla – tror jag behöver tillkomma i enskilt bedriven verksamhet för att vi skall få ordning på svensk ekonomi. I vissa speciella fall är det säkert nödvändigt med kommunalskattehöjningar.

Jag har fullt förtroende för mina partivänner i Göteborg och tror att de gör en korrekt bedömning. Men problemet och det som skiljer oss från Vänsterpartiet på den här punkten – förutom alla andra skillnader – är att Eva Zetterberg och hennes partivänner är för skattehöjningar överallt där det finns möjligheter att rösta för sådana. Vi däremot är för skattehöjningar på de ställen där vi bedömer dem som nödvändiga för att klara verksamheten. För övrigt tror jag inte att skattehöjningar är det bästa sättet att ordna många nya jobb i vårt land. Där skiljer vi oss väl åt.

Frågan om överbeläggningar inom sjukvården är den sista frågan som jag hinner med i detta inlägg. Vi vet väl avsevärt mera om detta om två dygn. På det sättet är det synd att vi har debatten i dag och inte om tre dagar t.ex. Jag tror dock inte att utredningen i fråga kommer att visa att det genomgående skulle vara så att patienter skrivs ut för tidigt o.d. eller ens att det kanske går att se några skillnader om man jämför med hur det var för ett eller två år sedan. Det tema som Eva Zetterberg och delvis också Sylvia Lindgren försöker driva är ju annars att sjukvården i stor skala skulle ha försämrats så fort Socialdemokraterna lämnade kanslihuset. Jag tror inte att den bilden kommer att besannas. Snarare är det så att vi, som jag sade i mitt förra inlägg, numera får ut mera per satsad krona i form av vård av olika slag. Men samtidigt finns det förstås fortfarande en mängd brister som behöver åtgärdas.

Anf. 96 SYLVIA LINDGREN (s):

Herr talman! Tänk om Bo Könberg kunde lyssna! Jag sade nämligen att fritt val av läkare och vårdcentral och garanterad tillgång i närheten av bosta-

den är vad vi socialdemokrater vill ha. Det är definitivt inget negativt. Naturligtvis är det patienterna, invånarna, som själva skall välja vårdcentral och läkare.

Undersökningar som har gjorts, inte minst i Stockholms läns landsting, påvisar att man i mycket, mycket stor utsträckning är nöjd med vårdcentralerna. Varför skall vi då inte eftersträva och se till att det blir ännu bättre när det gäller just det som folk vill ha?

I sammanfattningen i Landstingsförbundets skrift Landstingens ekonomi kan vi läsa, att landstingen hittills har minskat sina kostnader i fasta priser med 3 % sedan 1991. Detta har sannolikt kunnat kompenseras med produktivitetsökningar. Nu ökar emellertid takten i neddragningarna. Samtidigt har de produktivitetsvinster, som kan göras genom att öka kapacitetsutnyttjandet sannolikt till stora delar tagits hem. Fortsatta produktivitetsförbättringar kan därför förutsättas gå långsammare.

Resurserna har inte minskat *något*, som Bo Könberg sade här den 10 februari – de har minskat *markant*, inte minst beroende på minskade skatteintäkter och på de två och en halv miljard från staten som dragits in. Man har också kämpat otroligt ute på sjukhusen och inom verksamheten för att hålla kostnaderna nere. Det skall man ge inte minst personalen en stor eloge för.

När det gäller mycket av det Jerzy Einhorn och Eva Zetterberg tagit upp i olika artiklar är tendensen i dag "spara och håll tyst!" Det är rubriker som vi alltför ofta kan läsa i pressen, och det mår vi inte bra av. Det är en otäck stämning som sprider sig på våra sjukhus, bland personal och patienter. Som politiker är det vår skyldighet att lyssna och göra någonting åt det som händer och verkligen ta människor på allvar.

Häromdagen ringde en kvinna till mig som nyligen fått diagnosen cancer. Det tog två månader innan man kunde påbörja hennes behandling. Hon tillhörde inte den prioriterade gruppen som omfattas av vårdgarantin. Det måste vara bedrövligt för en människa att få vänta två månader på att få behandling. Sådana signaler måste vi ta på allvar och göra någonting åt.

Det största hotet mot primärvården utgörs enligt Bo Könbergs mening av bristande resurser, står det i interpellationssvaret. Det håller jag med om. Det är resurser, förändringar, vilja som måste till och inte husläkare och etableringar som enbart tar resurser ifrån sjukvården.

Anf. 97 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Beträffande husläkarpengarna, Bo Könberg, så handlar det om 195 miljoner. Alla partier har varit överens om 5 miljoner till distriktssköterskorna. Därför är det 195 miljoner kvar. Jag kräver att regeringen skall göra en redovisning där man ser vart dessa pengar går. De får inte bara pytsas ut i allmänhet till landsting. Man kunde exempelvis ha särskilda projekt inom hemsjukvård eller geriatrik eller andra eftersatta områden. Det skulle vara mycket välkommet.

Herr talman! Vi är inte som parti för generella skattehöjningar. På vissa områden och i vissa kommuner är det angeläget. Lyssnar aldrig Bo Könberg till signaler utifrån landet? Har inte Bo Könberg tagit del av protester från anställda och politiker runt om i vårt land som anser att nedskärningarna har gått för långt, att man inte klarar att bibehålla kapaciteten och nivån på

vården? Hur reagerar Bo Könberg på det? Finns det inte anledning att bli oroad?

Till slut vad gäller äldreomsorgen och äldresjukvården finns det motstridiga besked, och jag ser också fram emot rapporten från Socialstyrelsen.

Å ena sidan har t.ex. SKTF pekat på att det på sjukhusen ligger kvar 1 500 patienter som är färdigbehandlade, men som inte får plats ute i äldreomsorgen. Å andra sidan har kommunerna ett sparbeting på ungefär 3 200 per äldre som skall sparas inom hemtjänsten. Det är naturligtvis problem med att äldre flyttar ut. De kan inte få den vård de behöver.

Det andra motstridiga beskedet kommer från den forskning jag nämnde tidigare, med personer över 75 år som dog inom 14 dagar efter att ha skrivits ut. Den andelen har faktiskt ökat med 38 % mellan 1991 och 1992. Man har ännu inte sett resultaten av 1993 och 1994.

Till slut, herr talman, vill jag berätta för Bo Könberg om en brevvän jag har. Det är en dam i 80-årsåldern som skriver intressanta brev till mig om sjukvården. I sista brevet, när hon talar om att hon inte får de operationer som Sylvia Lindgren lyft fram, så skickade hon med en hälsning som jag vill framföra till Bo Könberg: Tänk om några tusen missnöjda kunde skriva till Könberg och ge honom på nöten. Det skulle bli jobb åt många arbetslösa att sätta i gång och sprätta brev.

Kan det vara en modell mot arbetslösheten?

Anf. 98 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag tyckte vad gäller Sylvia Lindgrens inlägg att vi inte kom så mycket längre än i de tidigare inläggen. Det finns en stor skillnad mellan å ena sidan de borgerliga partierna och å andra sidan Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, och möjligen numera Ny demokrati. *Vi* anser att det är patienterna som skall ha valfrihet, medan Sylvia Lindgren anser att det är landstingen som skall ha valfrihet.

Detta kan man förstås tycka. Det är en fullt legitim uppfattning, och den bör föras fram i den allmänna debatten ungefär som Sylvia Lindgren nu gjort.

Sedan är det bra om Sylvia Lindgren och hennes partivänner tycker att vi från regeringens sida gjorde klokt när vi införde hälso- och sjukvårdslagen. Vi föreslog riksdagen den lagen och att man enligt den skulle ha rätt till en egen läkare. Det är väl utmärkt. Men det var inte ni som lade fram förslaget. Det var vi som kom med förslaget och ni röstade för det. Vi får väl vara tacksamma för att ni åtminstone är för några förbättringar inom sjukvården vad gäller valfrihet.

Sylvia Lindgren var också inne på ekonomin. Det gjordes en indragning det första året av den här mandatperioden av pengar från kommuner och landsting för att något få ned budgetunderskottet. Det gällde 7,5 miljarder på bägge sektorerna, i storleksordningen 2,5 miljarder på landstingen.

Sedan har tillkommit att för innevarande år får de kommuner och landsting som inte höjer skatten dela på ett belopp som är en bra bit över hälften av detta. Det handlar, återigen, inte i första hand om indragning från statsmakten, utan det handlar om att den egna ekonomin sviktar.

Då kan man om man vill försöka hjälpa till att klara den på det vis Eva

Zetterberg föreslår, nämligen att höja skatten. Även jag nås, Eva Zetterberg, av mängder av signaler från människor som tycker att vi borde satsa mera pengar på sjukvårdsverksamhet. Självklart! Frågan är om detta är den rätta medicinen, allmänt sett, för att klara svensk sjukvårds problem, i ett läge där vi måste få i gång ekonomin i landet och måste skapa många nya jobb. Är skattehöjningar den bästa vägen till detta? Jag ställer frågan nu retoriskt, eftersom detta är ett avslutande inlägg, men jag har nämnt den även i de tidigare omgångarna. Jag tror inte att detta är den rätta vägen.

När det gäller de 195 miljonerna skall förstås redovisas på vilket sätt de kommer att användas. Men återigen, jag har uppfattat riksdagens beställning som att man vill att de skall gå till sjukvård ute i landstingen.

När Eva Zetterberg tar upp att 1 500 patienter ligger kvar på sjukhusen så är detta en viktig information, och det är viktigt att göra någonting åt saken. Men det hör också till bilden att före ÄDEL-reformen och betalningsansvaret så gällde det mer än dubbelt så många människor. Detta är också ett exempel på att utvecklingen på den här punkten går åt rätt håll.

Till sist: Man kan ha brevvänner som Eva Zetterberg, som ber att man skall ge andra på nöten. Min brevvän, som dök upp för bara någon månad sedan är en gammal lärarinna som gick i samma skola som jag. Hon blev så oroad över ryktena om att man skulle avskaffa husläkare, så hon bad mig gör allt vad jag kunde för att se till att de fick finnas kvar.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på interpellation 1993/94:133 om flyktingpolitiken

Anf. 99 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har med anledning av den förordning om uppehållstillstånd i vissa asylärenden som regeringen antog den 14 april i år frågat mig om vilken bild jag avser skapa med den förda asylpolitiken och vilka principer som skall gälla för polisens arbete med att avvisa personer som fått avslag på sina asylansökningar och som gömmer sig för att förhindra verkställigheten av avvisningsbeslutet.

Jag vill börja med att påpeka att Sverige ställer upp för sina internationella förpliktelser när det gäller att bereda människor skydd. Jag vill också peka på att det i asylärenden är viktigt att låta humaniteten styra. Samtidigt som dessa principer skall gälla för asylärenden skall också klarhet gälla. Sverige är ett land som verkställer lagakraftvunna avlägsnandebeslut och på så vis ges klara signaler om vilka som bereds tillstånd i landet och vilka som inte får stanna. Regeringen anser att det är bäst för rättssäkerheten om man strikt kan tillämpa utlänningslagens asylbestämmelser och låta skyddsbehovet vara vägledande för om upphållstillstånd skall beviljas.

Det faktum att inströmningen av asylsökande från andra länder än staterna i det forna Jugoslavien har minskat på senare år visar att den svenska asylpolitiken ger de rätta signalerna. Inströmningen från det forna Jugoslavien beror ju på läget där, med inbördeskrig och interna spänningar.

Ett mycket stort antal människor har varit tvungna att lämna sina hem,

och flera länder i Europa har tagit emot ett stort antal flyende från det forna Jugoslavien. Jag anser inte att den svenska asylpolitiken generellt skickar ut några signaler som tyder på något annat än att asylansökningar i Sverige normalt prövas enligt utlänningslagens bestämmelser om rätten till asyl.

Av humanitära skäl och beroende just på läget i det forna Jugoslavien, som ju har medfört att myndigheterna vid olika tidpunkter varit tvungna att tillämpa s.k. verkställighetsstopp, fann regeringen att man trots allt var tvungen att göra något för alla de familjer som väntat mycket länge i Sverige på svar på sina asylansökningar, i de flesta fall helt utan att de själva medverkat till tidsutdräkten.

Jag är medveten om att metoden med tidsrelaterade schablonregler har nackdelar. Genom att fatta ett beslut som gäller dem som kom före den 1 januari 1993 ges dock ingen signal till omvärlden om att det är värt att komma till Sverige utan att ha asylskäl och hålla sig kvar här, utan man visar att beslutet tar sikte på en speciell situation, orsakad av förhållanden utom vår kontroll.

Till skillnad mot tidigare tidsrelaterade schabloner har de långa väntetiderna denna gång inte orsakats av att myndigheterna inte har resurser att fatta beslut. Såväl Invandrarverket som Utlänningsnämnden kan nu fatta beslut i de flesta ärenden inom några månader. Trots detta har alltså en del familjer av helt andra skäl fått vänta länge.

Jag vill också peka på att det i regeringens förordningsmotiv påpekats att vistelsetidens betydelse för tillståndsfrågan minskar eller bortfaller helt, t.ex. om asylansökan är ogrundad eller om den asylsökande uppvisat ett beteende som gör att man kan ifrågasätta hans eller hennes beredvillighet att iaktta grundläggande normer i samhället. Alla ärenden skall prövas individuellt med hänsyn till samtliga omständigheter, men de humanitära aspekterna skall väga tungt.

Förordningen omfattar endast personer som väntar på beslut. Huvudregeln är naturligtvis att avvisningen av personer som fått ett slutligt avvisningsbeslut skall verkställas genom polisens försorg, men i vissa fall kan det finnas anledning att bevilja tillstånd av humanitära skäl även till personer som har fått ett slutligt beslut men som finns kvar i landet. Även här får omständigheterna i varje enskilt fall vägas noga.

Eftersom utgångspunkten för förordningen är hänsyn till barns situation, skulle det vara fel att inte alls ta hänsyn till barnen i denna grupp. Det ankommer på de asylsökande och deras juridiska ombud att göra nya ansökningar, om de anser att det finns nya skäl för uppehållstillstånd, t.ex. genom förordningens tillkomst. Polisens uppgift att verkställa de avvisningsbeslut som vunnit laga kraft kvarstår naturligtvis oförändrad även framgent.

Vad gäller allmänhetens förståelse för regeringens beslut, är min uppfattning att allmänheten har stor förståelse för att asylsökande från Bosnien-Hercegovina har fått upphållstillstånd i Sverige. De flesta människor är medvetna om de hemska övergrepp som pågår i Bosnien-Hercegovina och känner att de vill hjälpa dem som har flytt därifrån. Jag tror också att det finns en önskan att visa humanitet mot de barnfamiljer som fått vänta länge på beslut.

Anf. 100 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Jag har ställt många frågor i den här kammaren till statsrådet just om vår asylpolitik, och jag märker att ingenting hjälper.

Det finns alltså i dag en överväldigande majoritet i kammaren för den nuvarande asylpolitiken, men det finns en lika överväldigande majoritet utanför kammaren som är emot den. Detta är ett ämne där väljarna har en uppfattning som markant strider mot politikernas.

För tio månader sedan: 40 000 bosnier. För en månad sedan: några tusen somalier. I Somalia skall man snart hålla fria val under FN:s kontroll. Nyligen: 20 000 kosovoalbaner. Sammanlagt är det närmare 100 000 personer, vilket motsvarar Sveriges fjärde eller femte största stad, om inte mina geografikunskaper är helt felaktiga.

Fru talman! Detta är i huvudsak inte politiska flyktingar. De har har fått stanna i Sverige av humanitära och sociala skäl.

Detta kostar mycket pengar. Det skapar problem i våra storstäder. Det har varit känt sedan länge att små kommuner beredvilligt tar sin s.k. kvot. Sedan betalar man t.o.m. resan för de asylbeviljade ifrån den lilla kommunen till en större kommun, som är mer attraktiv. Men man behåller en liten slant för sig själv, som man slipper betala tillbaka. Detta har varit känt så länge att jag inte förväntar mig någon ändring av detta.

Asylpolitiken kostar mycket pengar. Det kan vi inte komma ifrån. Samtidigt måste vi i dag, helt nödvändigtvis, acceptera kraftiga nedskärningar inom många områden. Men när det gäller asylpolitiken, i alla fall den svenska, verkar det som om brunnarna är outtömliga.

En fråga som jag tog upp, men som inte berördes i svaret, är att människor nog tycker att det är egendomligt att vi här i riksdagen kan ha hårda debatter och besluta om belopp som ibland rör sig om enbart några få miljoner kronor, medan regeringen – och jag vill betona att regeringen inte handlar i strid mot lagen – alltså kan fatta beslut utan att fråga riksdagen som handlar om miljardbelopp. Det har man gjort i dessa fall. Jag förstår att väljarna blir förvånade över att man kan agera på det viset.

Sedan är det ju så, att det i vår omvärld i dag finns människor som lever under betydligt sämre förhållanden än de människor som vi nyligen har beviljat asyl. Men dem hjälper vi inte, eller i varje fall ytterst litet.

Jag förstår dem som har kommit hit. Vi har ju sänt ut sådana signaler. Människorna har i många fall sålt sina hus och alla sina ägodelar, och jag hade säkert gjort likadant. Men det är inte rättvist om man ser till världens totala flyktingsituation.

De som har fått ett beslut om avvisning men gömt sig, alltså brutit mot gällande svensk lag och hållit sig undan polisen, skall få sitt fall omprövat ännu en gång. Jag kan bara konstatera – det måste ju vara logik i allting – att de som har följt gällande svensk lag, lämnat Sverige och kanske åkt tillbaka till Kosovo kan komma hit och söka igen, precis som de som bröt mot lagen, och få lov att stanna. Om de inte kan det finns det ingen konsekvens i regeringens handlande.

Fru talman! Jag noterar till sist att Sverige – till skillnad från övriga Europa och trots vår utomordentligt besvärliga ekonomiska situation – kan tillåta sig

en politik som inget annat land i Europa kan i dag. Det är inte egendomligt att väljarnas förtroende för politikerna inte är överdrivet stort.

Anf. 101 GUSTAF VON ESSEN (m):

Fru talman! Jag avser inte att föra någon stor och omfattande flyktingpolitisk debatt. Jag konstaterar bara att det återställningsbeslut, eller vad vi skall kalla det för, som regeringen fattade förra månaden var förståeligt från många synpunkter, eftersom humanitära aspekter fanns med, liksom långa vistelsetider, framför allt för barnfamiljer. Kanske kommer man så småningom till en brytpunkt där man måste väga in humanitära aspekter i högre grad.

Men ad hoc-beslut av den här typen är ändå olyckliga. Vi måste försöka ha en långsiktig konsistens på vår flyktingpolitik, där skyddsaspekten och återvändandeaspekten är särskilt viktiga att betona. I vårt parti har vi alltmer kommit att omfatta tankegångarna om att i första hand ge tillfälliga uppehållstillstånd till de grupper av människor som det har gällt här, både bosnier och kosovoalbaner.

Även UNHCR:s nya representant i Sverige, och UNHCR över huvud taget, tycks dela åsikten att det är tillfälliga uppehållstillstånd som kan ges – låt vara att man därmed inte kan säga att det går att återvända. Det får man konstatera senare, och då kanske permanenta uppehållstillstånd kan bli aktuella.

Etnisk rensning, som nu förekommer i forna Jugoslavien, får egentligen aldrig löna sig. Vi får alltså inte medverka med signaler så att det uppfattas som att den etniska rensningen lönar sig. Men beslutet är fattat, och vi skall göra allt för att leva upp till beslutet så att dessa människor från Kosovo och Bosnien får en bra framtid i Sverige. Det måste vi alla försöka hjälpas åt med att åstadkomma.

Men beslutet omfattar ju inte riktigt alla kosovoalbaner. Om man nu skall fatta beslut av den här karaktären kommer man in på gränsdragningsfrågor. Det finns ett antal ensamstående män som inte omfattas av beslutet men som faktiskt tror att de, om de nu håller ut och försöker bita sig kvar, kan få ett sådant beslut som också omfattar dem.

Många av dem skall förnya sina pass, och det tar ett antal månader. Polisen som skall avvisa dem måste i så fall ta dem i förvar på något sätt, där de skall vistas i fyra fem månader eller kanske ännu mer. Dessutom vet vi heller inte om dessa kosovoalbaner faktiskt kan återföras till Kosovo, eftersom gränsproblematiken har ökat och serberna säger nej. Då får de komma tillbaka till Sverige och vänta på nytt.

Det är alltså en lång och svår procedur. Jag vet också av olika rapporter att polisen egentligen ligger ganska lågt med avvisningar för närvarande, eftersom det är så många problem förknippade med detta.

Det skulle vara intressant att få statsrådets bedömning av om de kvarvarande kosovoalbaner som inte omfattades av beslutet har någonting att hoppas på i Sverige. Har också de en chans att få stanna kvar, eller skall de utvisas? Det tror jag att vi måste klarlägga på något sätt. Det finns ett hopp som grundas på viss erfarenhet, eftersom regeringen gång på gång har fattat beslut som ger möjlighet till uppehållstillstånd av humanitära skäl.

Den andra frågan gäller de kosovoalbaner som råkade vara i Norge just när beslutet fattades. Får också de en chans att omfattas av denna nya bedömning som gör att de kan få stanna om de återvänder till Sverige och lämnar in en ny ansökan, eller skall de anses vara utrikes och därför inte kunna utnyttja förordningen? Kan de hoppas på att få sin ansökan prövad i Norge och få stanna där? Finns det något samarbete med Norge för att återföra dem hit och låta dem komma in med en ny ansökan?

Anf. 102 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Det är riktigt att Sten Andersson i Malmö och jag har fört ett antal debatter under de gångna åren på just det tema som Sten Andersson nu har tagit upp igen i denna interpellationsdebatt. Han har helt rätt i att flyktingpolitiken i sina huvuddrag är väl förankrad här i riksdagen.

Sten Andersson för en diskussion om rättvisa och ställer alla de människor runt om i världen som lever under förtryck och fattigdom emot dem som vi kan hjälpa här i Sverige. Det faktum att det är så många som vi inte kan hjälpa tycks för honom vara ett skäl att inte hjälpa någon. Jag tycker att det är en konstig form av rättvisa.

Vi är i Sverige inriktade på att göra så gott vi kan. Om människor kommer hit och söker skydd skall vi göra det bästa för att ge dem det skyddet. Det kan ju inte vara så inom t.ex. biståndspolitiken att det faktum att vi inte kan hjälpa alla länder och alla människor som är fattiga med ekonomiskt bistånd till utvecklingsländer skulle medföra att vi avstår från att göra det lilla vi kan.

Gustaf von Essen ställde några frågor om den tidsförordning som det fattades beslut om för ungefär en månad sedan. Hela syftet med den var att ta hänsyn till de barn som har börjat rota sig här i Sverige. Gustaf von Essen frågar nu om det är på gång att låta personer som inte ingår i barnfamiljer stanna här av olika skäl. Jag vill då redovisa att det över huvud taget inte finns några sådana planer. Deras asylansökningar får prövas i vanlig ordning utifrån de skäl och argument som den sökande kan prestera.

Jag vill till detta lägga att det naturligtvis är ett oskick att, som en del länder gör, försvåra för sina medborgare att återvända till sina hemländer. Vi har kontakt med och förhandlar med ett antal sådana länder för att åstadkomma en förändring.

När det gäller de personer som har sökt sig till Norge kan jag säga att regeringen i ett beslut för några veckor sedan sade att de personer som Sverige har ett ansvar för skall omfattas av tidsförordningens regler. Detta gäller de fall då de norska myndigheterna inom en månad har anmält att det finns personer i Norge som tidigare har sökt asyl i Sverige och verkställt avvisning från Norge inom sex månader. Dessa personer kan alltså lämna in en ny ansökan och få sin sak prövad.

Utgångspunkten för detta beslut från regeringens sida är att vi inte har velat göra någon åtskillnad mellan de personer i Sverige som har fått ett slutligt besked och de personer som under lång tid har vistats i Sverige och också varit i Norge under en viss tid. Jag tror att det skulle vara ganska svårt att motivera en åtskillnadspolitik för de barnfamiljer det handlar om.

Jag delar naturligtvis uppfattningen att Sverige skall ha en långsiktig och konsekvent flyktingpolitik. Men det beror också litet grand på vad man me-

nar med detta. På en del verkar det som att man skulle kunna ställa upp treåriga budgetplaner och göra en väldigt långsiktig planering för flyktingpolitiken. Jag tycker att de bortser från att det finns en verklighet. Massflyktsituationer kan vi påverka väldigt litet eller över huvud taget inte alls från Sveriges sida. De beror på förtryck, krig och våld i vår omvärld. Det är i första hand detta som styr i vilken omfattning det kommer asylsökande till Sverige.

Jag vill till slut också göra ett påpekande när det gäller UNHCR:s inställning till tillfälliga respektive permanenta uppehållstillstånd. UNHCR har över huvud taget inte någon uppfattning i den frågan. Det är däremot en gemensam uppfattning för hela det internationella samfundet, inklusive UNHCR och Sverige, att man skall möjliggöra ett återvändande för flyktingar när fred har uppstått i ett land. Vi har många gånger tillsammans här i kammaren kunnat konstatera att Sverige har varit dåligt på att ge dessa möjligheter.

När det gäller de bosniska flyktingarna har det under ett halvt års tid funnits en grupp som har börjat att planera för ett återvändande för de flyktingar som vill återvända och för ett återuppbyggnadsarbete när freden väl har kommit till Bosnien.

Anf. 103 GUSTAF VON ESSEN (m):

Fru talman! När det gäller tidsförordningen tror jag att jag vågar påstå att det bland de kvarvarande bosnierna finns rätt stora förhoppningar om att man i ett senare skede skall få ta del av ett nytt regeringsbeslut. Det innebär stora problem att återvända, och polisen räknar nu med långa förvarstider. Bosnierna försöker naturligvis gömma sig vid avvisningsbeslut och hoppas att det som skedde i april när det gäller barnfamiljerna också kan ske nu.

Det är viktigt att man antingen gör det ena eller det andra. Antingen säger man att det inte kommer något tidsbeslut för deras räkning, vilket statsrådet tycks mena, eller så gör man så att säga rent bord och klarar av hela flyktinggruppen från Kosovo.

Även de som gömmer flyktingar har sett att det går att åstadkomma något med detta. Man har kunnat se att det lönar sig att gömma flyktingar. Det är inte onaturligt att man på fullt allvar tror att man kommer att lyckas om man gömmer också de kvarvarande flyktingarna, eftersom det gick förra gången.

Jag menar att flyktingarbetet till sin natur givetvis är ett internationellt arbete. Det är bara en liten del av flyktingarna som vi kan ta hand om och göra någonting för här. Däremot drar de väldigt stora resurser. Sten Andersson i Malmö påpekade att det samtidigt finns mängder av flyktingar på annat håll som inte får del av de resurser som vi tycks vilja ställa till förfogande.

När det gäller prioriteringar kan man säga att det inte är säkert att det skall bli mindre pengar till flyktingarbetet, men att pengarna kanske skall kanaliseras i litet annorlunda former än vad som har skett hittills.

Vi har haft anledning att besöka UNHCR i Genève och diskutera dessa frågor i samband med det utredningsarbete jag är med i. Jag måste säga att jag fick klara besked om att man gärna ser just instrumentet tillfälliga uppehållstillstånd för större grupper av personer som måste fly av samma anledning som de som flyr från Jugoslavien. Jag förstår inte riktigt vad statsrådet

menar. Jag tror att man räknar med att det instrumentet skall kunna användas.

Anf. 104 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Låt mig först förtydliga mig på en punkt: tidsförordningen gäller barnfamiljer som har sökt asyl i Sverige före den 1 januari 1993. Den gäller oberoende av vilket land familjerna kommer ifrån. Många av dessa barnfamiljer har kommit från Kosovo, men det är inte ett beslut som tar sikte enbart på kosovoalbaner.

Gustaf von Essen undrar om det kommer en särskild förordning för andra grupper än barnfamiljer från just Kosovo. Jag kan vara ganska tydlig på den punkten och säga att det inte finns några sådana planer.

Man kan inte göra en sådan sak för en enda ländergrupp. Vad skulle människor som kommer från Afrikas olika hörn, från Sri Lanka, från Turkiet, från Peru och från många andra länder säga då? Jag kan vara ganska tydlig på den punkten: någon särskild förordning för andra än barnfamiljer är inte att vänta, och särskilt inte för en speciell ländergrupp.

Överläggningan var härmed avslutad.

16 § Svar på interpellation 1993/94:131 om informationsteknologin

Anf. 105 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Fru talman! Johan Lönnroth har frågat statsministern om

dels vilka initiativ statsministern avser ta för att den moderna informationsteknologin skall främja demokrati, mångfald och jämlik tillgång till information i Sverige och världen,

dels på vad sätt allmänhet, riksdag och den kommande regeringen efter valet kommer att få påverka den informationsteknologiska strategin.

Statsministern har överlämnat interpellationen till mig.

Låt mig som en bakgrund kommentera några väsentliga aspekter på den moderna informationsteknologin.

Sverige har i dag en stark position på informationsteknologins område och är därmed för närvarande väl rustat i detta avseende inför framtiden. En sådan position kan dock i den hårda internationella konkurrensen snabbt gå förlorad, och vara mycket svår att återfå, om man inte hela tiden vidtar aktiva, målmedvetna åtgärder. Det är vidare nödvändigt för ett litet land som Sverige att skaffa sig konkurrensfördelar genom en hög kompetensnivå.

Regeringen har därför velat göra en stark markering av informationsteknologins betydelse och ge arbetet en målinriktning. Det är därvid angeläget att så långt möjligt främja att alla krafter verkar i riktning mot samma mål, men utan att flytta ansvaret för att en angelägen utveckling på informationsteknologiområdet kommer till stånd från marknaden eller andra aktörer. Det mål som nu har uppställts är att Sverige senast år 2010 skall tillhöra den globala utvecklingens absoluta spjutspetsar när det gäller varje del av utnyttjandet av informationsteknologin.

Regeringen har tillkallat en kommission för att främja en bred användning

av informationsteknologin. Kommissionen har en mångsidig sammansättning med företrädare för såväl regeringen som det övriga samhället. Regeringen har också föreslagit riksdagen (prop. 1993/94:177) att 13,7 % av de återstående medlen i Fond 92–94 skall reserveras för initiativ tagna inom kommissionen. Inom regeringskansliet har särskilda åtgärder vidtagits för ledning och samordning av arbetet med informationsteknologifrågorna inom de olika departementens ansvarsområden.

Fokus i kommissionens arbete riktas särskilt mot användare, mot applikationer snarare än mot den tekniska infrastrukturen. Med en bred användning av informationsteknologin stimuleras emellertid också nödvändiga infrastrukturella investeringar liksom den industri som är verksam på det informationsteknologiska området.

Det är för kommissionens arbete viktigt med en belysning av den svenska informationsteknologiska infrastrukturens tillstånd liksom av industrins situation och att det samlade materialet om forskningen på området uppdateras. Initiativ i denna riktning tas nu inom de olika arbetsområden som kommissionen har definierat. Kartläggningsarbetet, som genomförs både inom och utanför regeringskansliet, innebär självfallet inte att de experter och konsulter som medverkar i arbetet kommer att få styra den fortsatta informationsteknologiska strategin. Deras uppgift är bistå med underlag.

Informationsteknologin har en stark egen utvecklingskraft. Den engagerar människor, företag och offentliga organ på alla nivåer och i hela landet. Därmed är den ett dynamiskt och användbart instrument för att främja demokrati, mångfald, valfrihet och jämlik tillgång till information. Risken för att informationsteknologin i stället skall leda till det motsatta, monopolisering, maktkoncentration och likriktning, bedömer jag som ringa.

Mångfalden och spridningen av de möjligheter som informationsteknologin öppnar kan illustreras med utbildningsområdet. Distansundervisning kan nu arrangeras i en form som kvalitativt ligger långt framme. Människor som inte tidigare hade tillgång till goda utbildningsmöjligheter kan nu nås med erbjudanden om att höja kunskapsnivån. Det är också möjligt att knyta samman skolor i gemensamma nät med universitet, högskolor och museer. Kompetensutveckling för mindre och medelstora företag underlättas liksom en ökad demokratisk delaktighet genom IT-baserade medborgarkontor i kommunerna.

Det yttersta ansvaret för statens informationsteknologiska strategi kommer även fortsättningsvis att åvila regeringen. Regeringen avser att utöva detta ansvar på ett sådant sätt att dynamiken och allas deltagande främjas.

Med det sagda har jag, fru talman, svarat på Johan Lönnroths två frågor.

Då Johan Lönnroth, som framställt interpellationen, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav talmannen att Eva Zetterberg fick delta i överläggningen.

Anf. 106 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag vill på Johan Lönnroths vägnar tacka för svaret och konstatera att arbetet inom Vänsterpartiet är så upplagt att det är jag som får delta i stället för Johan Lönnroth. Men jag vill också passa på att framföra

ett beklagande från Johan Lönnroth, eftersom denne hade fått personligt svar från Carl Bildt – givetvis via det elektroniska nätet – att han med glädje skulle ta denna debatt just med Johan Lönnroth och eventuellt ta i anspråk extratid för att få den till stånd. Så blev dock inte fallet, och vi får båda finna oss i att det är vi som debatterar frågan i dag.

Med anledning av det svar som Per Unckel har givit vill jag först instämma i att Sverige har en stark position i fråga om informationsteknologin men att det är lätt att förlora den. Jag vill också instämma i de allmänna funderingarna om att detta är en teknologi för framtiden och om hur positivt den kan användas i människans tjänst. Det kan t.ex. gälla distansundervisning och för oss politiker möjligheter att snabbt få fram beslut på papper. Men det kan också gälla människor med funktionshinder, bland vilka många har lång erfarenhet av möjligheterna att använda denna teknik.

Jag vill också, fru talman, kommentera frågan om tillgången till informationen i Sverige och möjligheterna till ett demokratiskt användande av den. Vårt parti tycker att det är bra att kommissionen på området snabbt har kommit i gång, men jag vill däremot beklaga att den inte demokratiskt är så väl förankrad och att regeringen självsvåldigt har tillsatt den. Jag menar att det hade varit angeläget att förankra beslutet i riksdagen och att försöka att, om man nu inte hann göra det i förväg, följa upp förslagen och besluten från kommissionen i riksdagen.

Jag vill också fråga Per Unckel hur det kommer sig att man skall använda konsultfirmor på detta område. Jag ifrågasätter det lämpliga i att använda den modellen.

I frågan om den demokratiska förankringen och det samhälliga intresset på det här området vill jag hänvisa till att Al Gore, vicepresidenten i USA, i Los Angeles i ett tal har betonat det samhälleliga intresset och framhållit att de privata intressena inte skall skapa ett monopol, utan att i stället alla skulle ha tillgång till teknologin.

Vi har, fru talman, en parallell i det tal som Carl Bildt höll på Ingenjörsvetenskapsakademien i februari. Det intressanta med det talet, som innehöll en hel del av det som Al Gore har lyft fram, är att de samhälleliga aspekterna såvitt jag kan förstå inte alls fanns med. Man kan förundra sig över att en svensk regering inte är lika angelägen om att de skall beaktas.

Fru talman! Jag skulle vilja ta upp en fråga som inte fanns med i Johan Lönnroths interpellation och därför inte heller i svaret men som jag tycker ändå borde ha kunnat finnas med i detta. Det gäller en fråga som debatteras mycket bland forskare, nämligen elektroniska motorvägar. Många har lyriskt beskrivit hur vi i framtiden kommer att kunna kommunicera direkt med varandra i stället för att resa kors och tvärs över landet till olika platser. Jag undrar hur regeringen ser på detta. Den borgerliga regeringen är ju på väg att bygga upp enorma motorleder, genom Dennispaketet och t.ex. Öresundsbron, som i mina ögon miljömässigt är mycket negativa. Samtidigt finns en teknologi som möjliggör för oss att kommunicera med varandra över stora avstånd på ett helt annat sätt än vi någonsin har varit vana vid.

Hur diskuterar ni dessa frågor inom regeringen? Har ni inte några tankar på att man skulle kunna undvika en del motorvägar och i stället satsa direkt på informationsteknologin?

Anf. 107 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Fru talman! Låt mig kommentera de tre huvudfrågor som jag tycker mig finna i Eva Zetterbergs kommentarer. Vi beklagar dessutom båda att det är just vi två som står här, men det är ändå trevligt att det blev just vi som fick uppdraget att föra denna debatt med varandra.

Den första frågan är vad Eva Zetterberg kallar regeringens självsvåldiga beteende att inrätta den typ av kommission som vi tillsatte. I stället skulle man, säger Eva Zetterberg, möjligen ha övervägt att vända sig till riksdagen och ge kommissionen en annan sammansättning. Det hade man kunnat göra, om man hade velat ha en kommission med en annan arbetsinriktning. Vi valde emellertid att ta oss an arbetsuppgiften ur en något annorlunda infallsvinkel, i medvetande om att så mycket av de informationsteknologiska frågorna är myndighetsfrågor, regeringsfrågor eller t.o.m. frågor som skall avgöras av någon helt annan part. Det handlar om att driva på, att visa föredöme men inte i första hand om att lagstifta.

Det är också därför som så många statsråd sitter i kommissionen. Därigenom kan nämligen en fråga som väcks av kommission utan dröjsmål föras ut i och praktiskt omsättas i linjeorganisationen. Samtidigt kommer kommissionen naturligtvis att identifiera frågor av större karaktär än de som jag nu nämnt. Inte minst gäller detta översynen av datalagstiftningen, som är en av de frågor som kommissionen ägnar betydande möda åt. När den frågan har rört sig något längre kommer det att bli aktuellt att vända sig till riksdagen med ett förslag som är förankrat på sedvanligt sätt.

Se alltså kommissionen som initierande snarare än som ersättande den vanliga riksdagsproceduren! Också denna kommer att behövas, men där riksdagens medverkan är påkallad.

I anslutning till detta väcker Eva Zetterberg frågan om vi behöver konsultfirmor i detta sammanhang. Jag antar att Eva Zetterberg syftar på ett uppdrag som Kommunikationsdepartementet har lagt ut på ett antal firmor för att från utomstående betraktare få en bild av situationen. Jag tycker att detta är ett bra initiativ, eftersom man behöver också utomstående bedömningar.

Eva Zetterbergs andra frågeställning är om vi har glömt det samhälleliga intresset, som Al Gore framhåller i sitt kaliforniental. Det har vi alls icke gjort. När kommissionen nu har kommit en bit på vägen har den tvärtom definierat två ytterligare samhälleliga områden som de allra mest centrala, nämligen dels att göra förvaltningen rationell och demokratiskt öppen för medborgarna, dels att satsa ordentligt på att nu få in den nya datorteknologin i undervisningen. Det är två ytterligare samhälleligt betonade områden som kommissionen vid sidan om lagstiftningsfrågorna har bedömt vara av allra mest central betydelse.

Den tredje frågeställningen handlar om olika typer av motorvägar, sådana med asfalt respektive sådana på tråd. Jag tror att vi kommer att behöva såväl vanliga motorvägar som digitala sådana. Det finns en erfarenhet i den informationsteknologiska eran som säger att de möten som vi kan klara via datorerna inte ersätter vanliga möten utan tvärtom gör sådana möten mellan människor ännu mer angelägna. Om dessa möten sedan skall åstadkommas genom att vi åker tåg, flyg eller bil till varandra låter jag vara osagt, men jag

tror inte att den digitala utvecklingen kommer att ersätta behoven av sedvanliga kommunikationsinvesteringar.

Anf. 108 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag tror verkligen inte att informationsteknologin kan ersätta mötet mellan människor, Per Unckel. Det vore en förskräckande vision. Däremot tror jag att den kan ersätta en hel del onödiga sammanträden och överlämnande av dokumentation. Det går säkert att förenkla administrationen på en hel del områden.

Avsikten med den här interpellationen var inte att diskutera miljöinvesteringar och motorvägar. Jag kan bara konstatera att vi är djupt oense med regeringen på den punkten. Utbyggnaden av motorvägar är mycket kostbar, både ekonomiskt och miljömässigt. Jag tror att man skulle kunna gå fram väldigt långt på den här vägen.

Fru talman! Så till frågan om hur den här kommissionen ser ut. Regeringen har valt en viss modell. Jag kan också inse att det finns fördelar med att statsråd finns med. Då kan man snabbt nå ut till departementen med frågorna. Samtidigt anser jag att det inte är någon särskilt demokratisk organisation. Statsråden är förvisso från en mycket bestämd krets människor och från bestämda partier. Det innebär att andra partier och den andra hälften av det politiska livet i Sverige har svårt att få den insyn som jag tycker är viktig.

Att kommissionen skall återkomma när det gäller lagstiftningen är ju en självklarhet. Där har man inget val. Det måste man göra. Jag menar att det trots allt hade varit betydelsefullt, och fortfarande är det, att följa upp detta genom att lämna rapporter i riksdagen eller på annat sätt förankra det politiskt i en betydligt bredare krets än vad som i dag är fallet.

Fru talman! Sedan gällde det frågan om konsultfirmorna. Jag vet inte om det inte fanns andra modeller att göra detta på. Telia skulle ha varit en naturlig samarbetspart. Problemet är att regeringen har avhänt sig den möjligheten genom att bolagisera. Jag beklagar det återigen. Det hade verkligen varit något positivt.

Låt mig till sist gå över till frågan om det samhälleliga intresset. Jag får väl hoppas att regeringen har en målsättning även på det området. Jag tycker inte att den har framskymtat särskilt tydligt ännu. Det återstår väl att se om det blir som Per Unckel säger i praktiken.

Anf. 109 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Fru talman! Jag har återigen några kommentarer till tre frågeställningar som Eva Zetterberg berör. Två av dessa hänger nära samman.

Det faktum att man, till följd av den oerhörda hastighet med vilken denna teknologiska utveckling nu går, bestämmer sig för att använda en arbetsmetod som ligger i samklang med den nya teknologin, dvs. en snabb arbetsmetod, har jag svårt att se som en mindre demokratisk arbetsmodell. Regeringen står till svars inför svenska folket och inför riksdagen. Därmed är den det yttersta uttrycket för den demokratiska statsledningen. Jag ställer inte upp på uttalandet att metoden som sådan skulle vara mindre demokratisk.

Däremot tycker jag att Eva Zetterberg gör alldeles rätt i att påpeka beho-

vet av att med jämna mellanrum rapportera till riksdagen. Det är också våra planer att göra detta. Jag välkomnar det tillfälle som Johan Lönnroths fråga gav oss att utbyta tankar om den här kommissionen redan på detta enkla sätt.

Jag skall gärna ta till mig det Eva Zetterberg säger och ofta återkomma till riksdagen med rapporter om olika aspekter på informationsteknologin, inte minst därför att det kan vara en modell för att signalera till flera att detta är betydelsefullt och långt ifrån något som bara regering och riksdag skall ägna sina mödor åt.

Den tredje frågeställningen handlade om konsulterna. Det är möjligt att Telia hade varit en lämplig konsult om vi hade haft ett Telia av den gamla Televerksmodellen. Men då hade vi å andra sidan förlorat så mycket annat i form av en friare konkurrens på näten. Bolagiseringen och den nya telelagen har nu möjliggjort denna konkurrens. Jag tycker att de nackdelar som det innebär att inte kunna anlita Telia som konsult uppvägs mycket väl av de fördelar som den nya telelagen och den vidsträckta konkurrensen innebär.

Slutsatsen är ju att om vi nu har ett Telia och en konkurrens mellan bolag på nätområdet måste vi vara beredda att gå till andra för att få den objektiva belysningen, Eva Zetterberg. Regeringskansliet kan göra en del, men jag tror inte att Eva Zetterberg skulle nöja sig med att bara låta regeringskansliet vara konsult mot bakgrund av de demokratiska problem hon identifierade redan till följd av kommissionens sammansättning.

Anf. 110 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag skall avstå från att ge mig in i den diskussionen. Jag tror att den kräver betydligt mer tid än vad vi har till förfogande här. Jag kan bara konstatera att det var bra att få det här svaret i dag. Men det är ju, som Per Unckel själv påpekar, inte tack vare regeringen utan tack vare Johan Lönnroth. Då kan man undra hur regeringen hade avsett att rapportera till riksdagen om inte detta tillfälle hade funnits.

Jag vet inte om det är aktuellt med någon mer rapport så länge den nuvarande regeringen sitter kvar. Det hade varit en självklarhet att regeringen skulle lämna en sådan rapport av sig själv.

Anf. 111 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Fru talman! Låt mig bara säga till Eva Zetterberg att vi skall rapportera till riksdagen. Men det är ännu viktigare att arbeta med hela det samhälle som skall göra den nya introduktionen av informationsteknologin möjlig. Jag hoppas att jag kan säga det utan att bli missförstådd.

Där ligger regeringen redan långt framme genom sin kommission. Man talar med alla de intressenter som finns. Det pågår en vittförgrenad kontaktverksamhet ut i det svenska samhället. Jag menar att detta är av ytterligt stor betydelse både för att få den nya informationsteknologin att slå igenom och för att tillse att den blir förankrad inte bara hos oss här i riksdagen utan hos alla de människor som så småningom skall använda den.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 16.42 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.48 i väntan på att kommunikationsminister Mats Odell skulle infinna sig i kammaren för att lämna svar på interpellationerna 112 och 122.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.48.

17 § Svar på interpellation 1993/94:112 om bärigheten på vägar i skogslänen

Anf. 112 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Elving Andersson har frågat mig vad jag tänker vidta för åtgärder för att förbättra bärigheten på vägnätet i skogslänen.

Under de senaste åren har beslut fattats om kraftfulla satsningar i investeringar och upprustning av våra riksvägar och Europavägar. Dessa beslut kommer att innebära en avsevärd standardhöjning av vägnätet i hela landet.

Dessutom har regeringen de senaste åren fattat beslut om betydande drift- och underhållsåtgärder på länsvägarna. Utöver de ordinarie anslagen har sedan år 1992 regeringen fördelat drygt 6 miljarder kronor för underhållsåtgärder och investeringar i länsvägar. Av dessa medel har ca 2,3 miljarder kronor tilldelats skogslänen. Åtgärderna har syftat till att underhålla och rusta upp dessa vägar samt till att skapa sysselsättning.

Utöver dessa medel har regeringen i årets kompletteringsproposition föreslagit att ytterligare 1,6 miljarder kronor anvisas för i huvudsak upprustning och underhåll av länsvägar. Medlen skall inriktas mot åtgärder för en ökad bärighet och framkomlighet. Dessa upprustningsinsatser har stor betydelse för bl.a. skogsindustrins transportmöjligheter. De ger också en ökad trafiksäkerhet och en minskad miljöpåverkan för transportsektorn som helhet. Insatser kommer därför att göras i hela landet med hänsyn tagen till arbetsmarknads- och transportsituationen.

I syfte att bl.a. minska bärighetsproblemen har således regeringen de senaste två åren anvisat nästan 8 miljarder kronor för underhållsåtgärder på länsvägarna. Dessa medel har möjliggjort omfattande insatser för att öka såväl skogsindustrins som den övriga befolkningens möjligheter till fungerande transporter.

Anf. 113 ELVING ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag vill först tacka kommunikationsministern för svaret på min interpellation. Man skulle kunna tro att Mats Odell har varit ute och åkt på dåliga grusvägar, och därav förseningen. Men det kanske berodde på någonting annat.

Situationen när det gäller bärigheten på det svenska länsvägnätet är

mycket bekymmersam. En mycket stor del av vägnätet, framför allt i skogslänen, är just nu avstängd för tung trafik på grund av tjälskador.

För någon vecka sedan fick jag aktuella uppgifter från Vägverket om den situation som då rådde. I t.ex. Norrbottens län var hela 42 % av det totala vägnätet avstängt för tung trafik. Motsvarande siffra för Västerbotten var 29 %, Jämtland 40 %, Västernorrland 38 %, Gävleborg 19 % och Kopparberg 31 %. Det är dessutom inte bara skogslänen som har dessa problem. Det gäller också stora områden i södra och mellersta Sverige, t.ex. Älvsborgs län.

Avstängningsperiodens längd varierar givetvis. Men det är inte ovanligt att vägarna är stängda för tung trafik under 10–12 veckor. Det innebär att en stor del av vägnätet har denna begränsning under ca 20 % av året. Detta är naturligtvis en helt oacceptabel situation. Håller kommunikationsministern med mig om detta?

Ett av målen för trafikpolitiken i vårt land är att den skall medverka till regional balans. Jag menar att vi lever upp till den delen av det trafikpolitiska målet på ett ganska dåligt sätt. Om hela Sverige skall leva och utvecklas krävs det bra kommunikationer, och det krävs vägar som är farbara året om.

Landets ekonomiskt viktigaste bransch är skogsnäringen. Den svarar för en nettoexport på drygt 50 miljarder kronor årligen. Det är mer än exporten från t.ex. den samlade verkstadsindustrin.

Nya tillverkningsprocesser inom pappers- och pappersmassetillverkningen ställer allt högre krav på att träfibrerna skall vara färska för att man skall få bra kvalitet. Helst skall bruken ta hand om virket inom 1–3 veckor efter avverkningen. Om då vägarna, där virket skall transporteras, är avstängda under 10–12 veckor kan ju var och en inse vilken allvarlig hämsko detta är.

I ett TT-telegram från den 10 maj togs denna fråga upp. Jag vill citera några rader ur det TT-telegrammet. Där står: "Trots en kraftig konjunkturuppgång tvingas skogsindustrin stoppa produktionen vid flera fabriker i norra Sverige. Utansjö bruk, Modos fabrik i Domsjö och SCA:s Östrandsfabrik har eller kommer att stoppa delar av produktionen. Fabrikerna klarar inte råvaruförsörjningen sedan ett stort antal vägar stängts av för tung trafik på grund av allt för svåra tjälskador".

Kommunikationsministern redovisar i sitt svar att stora resurser har satsats på länsvägarna under de senaste två åren, nästan 8 miljarder kronor utöver ordinarie anslag. Jag tycker detta är mycket bra. Det är kloka satsningar. Dels ger de jobb i det korta perspektivet, dels är de långsiktiga investeringar som enskilda människor och företag har stor nytta av under lång tid framöver.

Dessa pengar har ju i första hand anslagits av sysselsättningspolitiska skäl. När man ser dagens situation kan man ju undra hur det hade varit om vi inte haft en så svår lågkonjunktur att dessa insatser gjorts av sysselsättningsstimulerande skäl.

Även om dessa insatser har gjorts är de klart otillräckliga. Det visar verkligheten. Frågan i min interpellation var inte i första hand vad regeringen har gjort, vilket kommunikationsministern redovisade, utan vilka åtgärder

regeringen kommer att vidta. Vi kan väl vara överens om att situationen, som den ser ut just nu, är oacceptabel.

Jag vill upprepa min fråga: Vilka åtgärder ämnar kommunikationsministern vidta för att förbättra bärigheten på länsvägnätet i landet i allmänhet och i skogslänen i synnerhet?

Anf. 114 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Låt oss gemensamt konstatera att 70- och 80-talen var försummade decennier för svensk infrastruktur när det gäller vägar och järnvägar. Låt oss också konstatera att 90-talet av allt att döma kommer att bli infrastrukturens årtionde. Det är icke enbart fråga om de stora stråken, de stora Europavägarna och de långa järnvägssträckorna, utan också länsvägarna och länsjärnvägarna.

Det är de finmaskiga näten som gör det lättare för människor att bo i hela landet, gör det möjligt för våra modernäringar att fungera och att få fram råvaror för exempelvis skogsindustrins behov. Det är också alldeles riktigt som Elving Andersson säger att de nya produktionstekniska processer som man använder sig av kräver allt färskare virke.

Inklusive det förslag som nu finns på riksdagens bord om ytterligare 1,6 miljarder kronor innebär satsningen ca 8 miljarder kronor i extra anslag till detta finmaskiga vägnät.

Under 80-talet utgick i stort sett enbart de ordinarie, alldeles för magra, underhålls- och driftsanslagen. 90-talet innebär redan nu en mycket kraftig förstärkning. Jag vågar säga att detta är den kraftfullaste satsningen på detta vägnät sedan 30-talet. Självfallet hade det utan den lågkonjunktur som vi nu har varit svårt att motivera så pass stora anslag som just nu antingen är beslutade eller som vi hoppas att riksdagen skall fatta beslut om inom en nära framtid.

Elving Andersson frågar: Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta? De 1,6 miljarder som ligger i kompletteringspropositionen förutsätter jag att riksdagen kommer att godkänna inom en nära framtid. De kommer då att fördelas efter de kriterier som beskrivs i propositionen.

Man kommer att utgå från näringslivets och framför allt skogsindustrins behov av att få fram virke och att minska de kostnader som det i dag innebär att lagra virke, eftersom vi har så stor del av vägnätet i skogslänen avstängd på grund av att bärigheten inte räcker till.

De 1,6 miljarderna kommer att fördelas med mycket stor vikt lagd vid just det kriteriet. Dessutom kommer de att fördelas utifrån behovet att belägga grusvägar. Det är de huvudsakliga kriterierna som kommer att gälla för regeringen när vi skall fördela dessa pengar efter riksdagens beslut.

Anf. 115 ELVING ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag tycker att de satsningar som nu görs är bra och vällovliga. De behövs verkligen. Men man måste också skaffa sig en mer långsiktig strategi som inte är beroende av konjunktursvängningar för att höja standarden och bärigheten på länsvägnätet. Det får inte bli en restpost som man anslår pengar till när konjunkturen är låg och arbetslösheten hög, utan det måste finnas en mer långsiktig strategi för att man skall klara av detta.

Nästan 8 miljarder kronor har satsats på två år, eller kommer att satsas, med de ytterligare pengar det finns förslag om i kompletteringspropositionen. Det är otillräckligt. Om man ser till den långsiktiga investeringsplan som riksdagen har ställt sig bakom, är det s.k. LTA-anslaget, som huvudsakligen går till länsvägarna, 9 miljarder kronor under 10 år.

Vi skall väl inte utgå från att arbetslösheten fortsätter att vara lika hög under denna tioårsperiod, så att det hela tiden satsas extrapengar. Vi måste få en större satsning på detta i de ordinarie anslagen.

Det kan kanske finnas anledning att fundera på hur vi skall prioritera de resurser som finns tillgängliga för att investera i vägar i vårt land. Vi kanske behöver prioritera om litet grand jämfört med den investeringsplanering som nu finns, så att det blir litet mindre motorvägar i södra Sverige och i stället litet bättre bärighet på det glesare vägnätet över hela vårt land.

Anf. 116 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Jag tror att Elving Andersson och jag är helt överens om nödvändigheten av att långsiktigt öka underhållsanslagen för den svenska infrastrukturen när det gäller vägar och järnvägar. Olika modeller för hur detta skall gå till har diskuterats fram och tillbaka.

Vi har från regeringens sida lagt fram en modell som avvisades av denna kammare. Vägverket återkommer i sina anslagsframställningar om en metod som mer innebär ett rakt rör, en drivmedelskraft, in i Vägverkets budget. Det är samma finansieringsmodell som vi exempelvis har för teleinfrastrukturen, dvs. en brukaravgift.

Inför kommande mandatperiod tror jag trots allt att det blir nödvändigt att hitta en modell där vi verkligen kan garantera ett bättre underhåll både av våra små vägar och av våra större vägar och järnvägar. Det är inte enbart de 9 miljarderna i LTA-anslag som kommer att kunna användas för detta, utan det kan också de ca 7 miljarderna i bärighetsprogrammet för de kommande tio åren.

Men, fru talman, förutsättningen för att detta skall lyckas är att vi lyckas sanera statens finanser, att vi kan få balans igen i statens budget, så att vi slipper satsa mer och mer för att betala räntor på den växande statsskulden. Där tror jag att Elving Andersson och jag har samma synsätt, nämligen att det arbetet leder till bättre förutsättningar att också klara av underhållet av vår infrastruktur.

Anf. 117 ELVING ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag är helt överens med kommunikationsministern om nödvändigheten av att sanera statens finanser. Men vi kommer dess värre att få leva med budgetunderskott under ganska lång tid framöver, även om utvecklingen går åt rätt håll. Om tillgången på resurser – i det här fallet pengar – är väldigt knapp är det ännu viktigare hur man prioriterar. Med mina inlägg i den här interpellationsdebatten har jag velat påvisa att vi behöver prioritera annorlunda än vi gör; framför allt behöver tonvikten mer läggas på det glesare vägnätet, inte minst med tanke på skogsnäringens transportbehov.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på interpellation 1993/94:122 om Europaväg 4 och Ostkustbanan

Anf. 118 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Sven-Gösta Signell har frågat mig vilka åtgärder jag har för avsikt att vidta för att projekt på väg E 4 och Ostkustbanan mellan Norrala och Enånger snabbt skall kunna komma i gång.

Utbyggnaden av väg- och järnvägsförbindelser enligt riksdagsbeslut pågår på många håll i landet. Planering och projektering för ytterligare projekt är också i full gång. Innan projekten kan byggas måste de dock prövas enligt gällande lagstiftning, vilket innebär avvägningar mellan motstående intressen av skilda slag.

Olika berörda intressenter, markägare m.fl. har ofta invändningar mot förslagen med hänsyn till deras påverkan av bl.a. enskilda fastigheter och av miljön. Detta leder till överklaganden till regeringen av en hel del av Vägverkets beslut att fastställa vägarbetsplaner. Utbyggnaden av järnvägar fordrar att regeringen ger expropriationstillstånd, och i dessa ärenden skall regeringen också göra avvägningar mellan olika intressen. Prövningen av dessa ärenden är komplicerad på grund av att väg- och järnvägsprojekt ofta medför stora ingrepp i fastigheter och miljö.

Låt mig lämna en kort redogörelse för de aktuella projekt som berör Norraladalen.

Det avsnitt av väg E 4 som Sven-Gösta Signells fråga handlar om är en del av väg E 4 mellan Gävle och Sundsvall. Denna del av väg E 4 skall enligt riksdagens beslut ha standarden 13-metersväg, med möjlighet till avvikelse från denna målstandard på avsnitt där det är uppenbart att en avvikelse innebär betydande effektivitetsvinster.

Vid den prövning som regeringen har att göra av den överklagade arbetsplanen mellan Norrala och Enånger, som enligt Vägverkets fastställelsebeslut innebär utbyggnad med motorvägsstandard, måste regeringen bedöma möjligheten att med tillgängliga medel genomföra utbyggnaden. För att den bedömningen skall kunna göras erfordras att den nationella väghållningsplanen har presenterats och behandlats. Detta har kunnat göras först under mars månad 1994. Motsvarande gäller för Banverkets stomnätsplan.

Situationen är nämligen att Vägverket har fastställt arbetsplan för en östlig dragning vid passagen av Norraladalen, medan Banverket för den nya dragningen av Ostkustbanan upprättat en plan och ansökt om expropriation i en västlig sträckning.

Länsstyrelsen har motsatt sig en västlig sträckning med hänvisning till det ingrepp i kulturmiljön som skulle uppkomma.

Då en samordning av utbyggnaden av väg och järnväg skulle innebära en besparing på ca 100 miljoner kronor och medföra mindre intrång i fastigheter och natur bör strävan vara att de båda projekten byggs i samma korridor på detta avsnitt.

Andra omständigheter som har betydelse i ärendet är att kostnaden för att bygga väg och järnväg i det östliga alternativet är minst 120 miljoner kronor högre än i det västliga och att den tidsfördröjning som uppkommer om det östliga alternativet väljs, på grund av att Banverket då måste göra ny

plan och ny expropriationsansökan, kan medföra att samordningsvinsten vid en gemensam utbyggnad kan minska.

Som framgår av redogörelsen bör inte båda projekten godtas i nu framtagna sträckningar. Ett av dem bör rimligen avslås, vilket innebär en fördröjning i utförandet under viss tid för ett av projekten, olika lång beroende på vilket som väljs.

Ärendet har inte påskyndats av att länsstyrelsen begärt att regeringen skall pröva de båda projekten enligt naturresurslagen. Denna fråga, som hanteras av Miljö- och naturresursdepartementet, måste avgöras innan beslut angående arbetsplan för väg respektive expropriationstillstånd för järnväg kan fattas.

De förhållanden som jag redogjort för illustrerar den komplexa situation som uppstått i den aktuella frågan. Regeringen arbetar intensivt med att bereda klart ärendena för beslut snarast.

Anf. 119 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Fru talman! Jag vill tacka kommunikationsministern för svaret, även om det är 50 dagar sedan jag ställde interpellationen. Jag kan inte underlåta att nämna att jag är något besviken över att kommunikationsministern inte har svarat på min fråga utan i stället har lämnat en utförlig redogörelse för hur ärendet hittills har behandlats. Visst kan det ha sitt stora intresse att få denna redogörelse, men det är ju egentligen kända förhållanden som kommunikationsministern relaterar. Min fråga var: Vilka åtgärder har kommunikationsministern för avsikt att vidta för att nämnda projekt på Ostkustbanan och E 4 snabbt skall kunna komma i gång? På den frågan fick jag inget svar.

Att nu bygga en 13-metersväg för att i ett senare skede bygga om vägen till motorvägsstandard måste betecknas som mycket oekonomiskt. Vi är väl ändå överens om, kommunikationsministern, att det behövs trafiksäkra och miljövänliga vägar, till gagn för en bra utveckling för Norrland?

Det är säkert fler än jag som har intresse av att få ett svar på de här frågorna. Jag är övertygad om att samtliga kommuner utefter E 4 norrut har intresse av att infrastrukturen i södra Norrland byggs ut. Det är fullt förståeligt att man där uppe är mycket missnöjd; det jäser av missnöje i Norrland över att regeringen inte har fattat beslut i denna fråga, som är så viktig för de kommuner jag nämnde.

Sedan jag ställde min interpellation har regeringen beslutat om Vägverkets nationella väghållningsplan. Den innebär att det inte blir någon motorväg inom den närmaste tioårsperioden. Det är mycket olyckligt.

Men om vi nu är överens om att det behövs bra, miljövänliga och trafiksäkra vägar, låt oss då visa det genom handling och inte medverka till en för södra Norrland ogynnsam utveckling – att det inte blir någon utbyggnad. Även om kommunikationsministern inte har ansvaret för sysselsättningsåtgärderna är det dock regeringens ansvar. Mot den bakgrunden borde regeringen inse att det är mycket angeläget att arbetet både med Ostkustbanan och med E 4 kommer i gång. Enbart i Söderhamnsregionen finns en av landets högsta arbetslöshetsnivåer. Den ligger på mellan 10 och 11 %. När det gäller ungdomar mellan 18 och 24 år ligger den här regionen på andra plats

i landet med en arbetslöshet på ca 18 %. Det är arbetslöshetssiffror som borde göra en regering mycket orolig.

Till sist vill jag än en gång upprepa interpellationsfrågan: Vilka åtgärder har kommunikationsministern för avsikt att vidta för att nämnda projekt på Ostkustbanan och E 4 snabbt skall kunna komma i gång? Jag vill som sagt inte ha reda på vad som gjorts utan på vad som skall göras.

Anf. 120 HANS STENBERG (s):

Fru talman! Jag tänkte främst tala om Ostkustbanan, eftersom jag tycker att det är den viktigaste delen av projektet, även om också vägbyggnationen och upprustningen av E 4 känns mycket angelägen.

En snabbtågsförbindelse mellan Stockholm och Sundsvall kommer att få stor betydelse, inte bara för Gävleborg och Västernorrland – jag vill också påstå att den får stor betydelse för landet som helhet. Jag tycker därför att regeringen bör göra sitt absolut yttersta för att skynda på den här processen, så att en upprustning av Ostkustbanan kan komma till stånd så snabbt som möjligt. Med en sådan upprustning blir det också möjligt att genomföra den planerade snabbtågsförbindelsen som tänkt var.

Frågan behöver skyndas på av såväl nationalekonomiska och miljöpolitiska som regionalpolitiska skäl.

En förutsättning för att vi i Sverige skall kunna bevara vår ställning som en högt utvecklad industrination är att vi har bra kommunikationer. Om våra exportföretag skall kunna fortsätta att vara konkurrenskraftiga krävs att det finns effektiva och snabba transporter både för gods och för människor. Som Elving Andersson sade i en tidigare interpellationsdebatt är ryggraden i Sveriges ekonomi vår skogsindustri. Faktum är att stora delar av skogsindustrin är koncentrerad till Gävleborgs och Västernorrlands län.

Det har gjorts utredningar som tydligt har visat att en snabbtågsförbindelse skulle innebära att utvecklingen i dessa regioner skulle förbättras avsevärt med ett snabbtåg. Därmed skulle också landets exportinkomster stärkas.

Kortare restider innebär också att tåget mycket lättare kan konkurrera med flyget och biltrafiken. Då får man vinster både från miljö- och trafiksäkerhetssynpunkt. Med en upprustad järnväg med snabbare tågförbindelse skulle många som i dag väljer att åka bil i stället välja att ta tåget.

En snabbtågsförbindelse medför också regionalpolitiska fördelar – snabbtåg skulle vitalisera hela södra Norrland, vill jag påstå. Med förbättrade kommunikationer kan företagen samverka bättre och få vidgade marknader, och det skulle dessutom bli betydligt lättare att arbetspendla mellan orterna.

Jag vill också påpeka – det var även Gösta Signell inne på – de positiva effekter som detta skulle få för sysselsättningen under byggnationen. Situationen för byggarbetarkåren i Gävleborg är i dag skriande – man har en arbetslöshet på över 50 % totalt.

Med hänsyn till de stora vinster som ligger i en upprustning av Ostkustbanan är det oacceptabelt att det projektet nu försenas på grund av att olika berörda myndigheter inte kan enas om vilken sträckning som är den bästa. Därför bör regeringen nu göra sitt yttersta för att skynda på handläggningen av frågan, så att byggnationen av såväl Ostkustbanan som E 4 på sträckan

Norrala–Enånger kan komma i gång snarast möjligt. Jag tycker att det är positivt att kommunikationsministern så tydligt visar att han är beredd att arbeta för en snabb byggstart, och jag hoppas att det kan leda till att bygget verkligen kan komma i gång snabbt.

Anf. 121 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Mitt svar var en beskrivning av detta mycket komplicerade ärende: Det är två ärenden. Länge tydde allt på att det skulle bli ett gemensamt projekt i en gemensam korridor i västlig dragning. Sedan har – det är alldeles riktigt som Hans Stenberg påpekade – våra myndigheter kommit fram till olika slutsatser, och länsstyrelsen har kommit in med det här ärendet och begärt att regeringen skall pröva detta enligt naturresurslagens 4 kap.

Detta har skapat en mycket delikat situation, och regeringen har arbetat mycket skyndsamt med det här.

Vi har nu kommit fram till en modell som innebär att vi är beredda att komma med ett beslut. Jag hoppas att det skall kunna ske inom en ganska snar framtid.

Fru talman! Man kan alltså känna sig ganska optimistisk inför möjligheten att dessa arbeten skall kunna komma i gång efter sommaren, åtminstone ett av projekten. Det blir antingen väg- eller järnvägsprojektet, beroende på vilket av dessa två alternativ som väljs.

Hans Stenberg tycker att det är oacceptabelt att detta arbete försenas genom att myndigheterna kommer fram till olika beslut. Men, fru talman, den svenska modellen innebär att det finns fristående myndigheter som planerar utifrån de ramar och den lagstiftning som riksdagen har lagt fast när det gäller miljön, ekonomin osv.

Nu har den här situationen uppkommit. Jag hoppas att regeringen snart skall kunna lägga fram ett beslut som gör att arbetena kommer i gång.

Anf. 122 HANS STENBERG (s):

Fru talman! Kommunikationsministern tycker att det är en naturlig arbetsmodell att myndigheterna kommer fram till olika beslut. Det tycker faktiskt inte jag.

Det är fel att myndigheterna tittar så snävt på sin egen myndighet att de inte kan bedöma vad som är bäst för landet som helhet när det gäller kommunikationerna. Det borde vara sådana kontakter mellan Vägverket och Banverket att de kunde resonera sig fram till vettiga lösningar.

Jag har en fråga till kommunikationsministern. Han säger att vi får se vilket av projekten som kan komma i gång. Det kan innebära att man väljer ett alternativ som fordrar extra medel för Banverket. Är det kommunikationsministerns mening att se till att Banverket får medel så att man kan klara av detta, eller skall det klaras av inom den ordinarie ramen?

Det vore oerhört olyckligt om detta skulle leda till att bara halva projektet genomförs, så att säga. Jag skulle gärna vilja veta av kommunikationsministern om vi kan få i gång båda projekten så fort som möjligt. Jag har förståelse för att ett av projekten kan bli försenat. Men jag undrar om man, när man fattar beslut om detta, också kan lägga fast att båda projekten skall genomföras – även om det ena kanske genomförs med en viss tidsförskjutning.

Anf. 123 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Fru talman! Det sista inlägget från kommunikationsministern andades mer optimism och framtidstro. Jag misstror inte kommunikationsministern. Jag hoppas att det blir som han säger, nämligen att arbetet kan komma i gång efter sommaren.

Jag är också medveten om att regeringen inte har rått för vissa saker. Det har funnits saker hos verken och även lokalt som har stört det hela. I sådana situationer gäller det att regeringen griper in och reder ut.

Jag hoppas att det inte kommer att vara några interna stridigheter mellan Miljödepartementet och Kommunikationsdepartementet. Det är detta alldeles för värdefullt för. Dessa arbeten måste komma i gång. Jag hoppas att det svar som kommunikationsministern gav i sitt senaste inlägg är det som vi har att rätta oss efter. Jag ser med förhoppning fram emot att jobben kommer i gång.

Anf. 124 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Till Hans Stenberg vill jag först säga att resurserna självfallet kommer att räcka till för att bygga färdigt det projekt, det stråk, som är aktuellt. Det blir inte ett halvt projekt.

Effekten blir naturligtvis att andra projekt kan bli försenade. Därför är det viktigt att man försöker hålla budgeten, att man inte hela tiden adderar nya krav på olika projekt. Det finns tyvärr en sådan tendens i dag. I den detaljprövning som pågår av ett antal projekt finner man att det adderas nya krav. Det är mycket populärt att gräva ner vägarna under mark, att ha tunnellösningar, när man så att säga inte klarar av de konflikter som alltid finns i ytlägen. Det är allvarligt om tendensen att man går in för tunnellösningar på fler och fler projekt håller i sig.

Fru talman! Dess bättre verkar det som att man, när man har fått diskutera olika alternativ och har fått vända och vrida på dem, så småningom uppnår konsensus. Resurserna används på både ett miljömässigt och ett samhällsekonomiskt riktigt sätt.

Till Sven-Gösta Signell vill jag säga att det inte råder några interna stridigheter mellan Miljö- och Kommunikationsdepartementen i denna fråga. Vi har rett ut dessa saker och är överens.

Anf. 125 HANS STENBERG (s):

Fru talman! Med dessa besked från Mats Odell är jag nöjd. Jag ser fram emot en byggstart av projektet i höst. Jag tackar för detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.20 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.45 i väntan på att statsrådet Bo Lundgren skulle infinna sig i kammaren för att lämna svar på interpellation 129.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.45.

19 § Svar på interpellation 1993/94:129 om bostadsmarknaden

Anf. 126 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Lars Stjernkvist har frågat mig vilka slutsatser den av regeringen tillsatta arbetsgruppen med uppgift att följa bostadsförsörjningen för svaga hushåll hittills dragit samt vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att förhindra att kommunerna tvingas tillskapa s.k. sociala bostäder.

Svenska kommunförbundet har nyligen genomfört en snabbenkät till kommunerna om bostadspolitiska frågor. I enkäten ingick en fråga om det är lätt eller svårt att ordna bostäder åt "svaga hushåll". Totalt 47 % av kommunerna har svarat att de inte har några större problem att få fram bostäder åt svaga hushåll. En lika stor andel anser att de har vissa problem men att de går att lösa. 3 % anser att de har stora problem för vissa typer av bostäder och knappt 3 % anser att de har allmänt stora problem med bostäder för svaga hushåll. Undersökningen indikerar klart att de flesta kommunerna än så länge klarar av att ordna bostäder åt svaga hushåll. Bilden bekräftas också av de mer djupgående intervjuer som Kommunförbundet nu genomför inom samma projekt om den kommunala bostadspolitiken.

Vidare visar en inventering som Sveriges Fastighetsägareförbund genomfört att det i många kommuner redan finns eller pågår diskussioner om samarbete för att lösa bostadsfrågan såväl för svaga grupper som för flyktingar.

Det brev från chefen för Stockholms Fastighetsägareförening som Lars Stjernkvist hänvisar till visar för övrigt att fastighetsägarorganisationerna nu ställer upp i enlighet med gjorda utfästelser om att man skall medverka till att lediga lägenheter kommer att ställas till kommunernas förfogande för detta ändamål under förutsättning att rimliga ekonomiska och andra garantier lämnas av kommunerna.

Jag har också erfarit att ingen av de myndigheter och organisationer som är företrädda i arbetsgruppen, dvs. Socialstyrelsen, Boverket, Kommunförbundet, SABO och Fastighetsägareförbundet, anser att förhållandena efter avregleringen blivit sådana att det är motiverat med någon form av statlig tvångsreglering för att klara bostadsförsörjningen för de svaga hushållen. Jag gör därför bedömningen att kommunerna under de förhållanden som nu råder kan klara anskaffningen av bostäder till de svaga grupperna och bemästra de problem som kan förekomma utan statliga ingripanden.

Jag vill tillägga att det allra bästa, inte minst för de berörda hushållen, måste vara att eftersträva frivilliga överenskommelser och lösningar som är anpassade efter lokala förhållanden och förutsättningar. Att nu gå in med en reglerande generell tvångslagstiftning skulle vara helt fel. Det skulle inte förbättra situationen för de berörda hushållen. Det skulle bara äventyra den positiva utveckling mot frivilliga lösningar som redan är på gång. Jag noterar också att det i interpellationen, liksom i tidigare sammanhang, inte anförs ett enda sakskäl som talar för att tvångslagstiftning skulle innebära att fler

lediga lägenheter skulle komma de svaga hushållen till del eller förhindra segregation.

Anf. 127 LARS STJERNKVIST (s):

Fru talman! Jag tackar för svaret på min interpellation. Jag har här ett sammandrag av den enkätundersökning som Kommunförbundet har gjort och jag skulle önska att jag kunde göra samma tolkning som statsrådet gör, nämligen att den här enkäten visar att det inte finns anledning att vara orolig.

Det är sant att det framgår att man i flertalet kommuner löser problemen i den meningen att det går att få tak över huvudet även för dem som i dag är utsatta. Däremot kan man inte, såvitt jag förstår, dra slutsatsen att skillnaderna inte har blivit större och att segregationen inte har ökat.

Jag skall läsa direkt ur enkäten. Så här sammanfattar utredarna: Många har pekat på att betalningssvaga grupper, t.ex. arbetslösa och ALU-anställda, har särskilt svårt att hävda sig på bostadsmarknaden, eftersom många bostadsföretag inte vill ta emot dem. Det är i många kommuner problem med att få fastighetsägarna att acceptera såväl ekonomiskt svaga som socialt belastade hushåll.

Detta är några av de slutsatser som man drar efter att ha gjort de här enkäterna. För övrigt är det denna bild, som också förmedlas i brevet från Fastighetsägarna i Stockholm, som föranledde min interpellation.

Vad jag är orolig för är inte – i alla fall inte i ett kort perspektiv – att någon i det här landet, inte ens de som är allra mest utsatta, blir utslängd på gatan. Däremot tycker jag att det finns många tecken som tyder på att både utslagningen från den reguljära bostadsmarknaden och skillnaderna ökar.

Jag har sett det i min egen trappuppgång, där det har varit en omsättning. Jag tror inte att den omsättningen har lett till att skillnaderna minskat när det gäller boendestandarden. Jag har sett tydliga tecken i min hemkommun Norrköping på att segregationen har ökat. Jag ser det i Boverkets statistik. När Boverket konstaterar att nästan 400 000 människor de senaste två åren har flyttat, drar man inte slutsatsen att de har flyttat av andra skäl än just av att de har tvingats att minska sina boendeytor och hitta billigare alternativ. Det har inneburit på sina håll en ökad segregation.

I förlängningen ser jag – inte bara jag utan också många andra – en uppenbar risk för att kommunerna tvingas hitta särskilda lösningar för dem som är allra mest utsatta. Då finns risken att vi får en typ av socialbostäder.

Orsakerna till detta är flera. Den viktigaste är naturligtvis höjda boendekostnader, som gör att de som redan lever på marginalen får det kämpigt. En annan viktig förklaring är de förändrade spelreglerna för allmännyttan, som speglas i svaren på Kommunförbundets enkät. De allmännyttiga företagen anser sig inte längre kunna ta ett större socialt ansvar än vad övriga fastighetsägare gör. De menar, med hänvisning till konkurrensvillkoren, att de måste ha samma tuffa attityd gentemot dem som har ekonomiska eller sociala problem.

En annan anledning kan vara – jag tror att den är det – att de instrument som kommunerna tidigare har haft för att utöva påtryckning på fastighetsägarna har försvunnit, åtminstone delvis.

Statsrådet säger i sitt svar att det inte finns någonting som tyder på att in-

strumenten skulle leda till minskad segregation. Nej, men den iakktagelse som jag gör är att det finns tydliga tecken på att segregationen ökar. Det om något borde vara tankeväckande. Därmed inte sagt att vi skall återinföra exakt de regler som vi hade tidigare, men det finns ändå skäl att fråga sig om den utveckling som vi för närvarande är inne i faktiskt leder till några förbättringar. Snarare borde man kunna dra slutsatsen att det tyvärr är tvärtom.

Nu finns det ytterligare förslag som förändrar villkoren. Där är jag nyfiken på vad statsrådet säger. Det är inte så att regeringen ligger still och avvaktar utvecklingen, utan det föreslås ytterligare åtgärder framöver som riskerar att leda till att det, tyvärr, blir ännu tuffare för dem som redan har det tufft.

Vi skall om ett par veckor behandla ett förslag här i riksdagen om att ha en i praktiken fri hyressättning för tomma lägenheter. Det leder inte heller till att utsatta grupper i dag kastas ut på gatan. Det tror inte jag, inte alls, särskilt inte när det finns så många tomma lägenheter i dag. Däremot är det ytterligare en åtgärd som riskerar att leda till att det blir ännu svårare för dem som redan är utsatta att komma in i det reguljära beståndet, som gör det lättare för oss som har det bra ställt att välja först vilka bostäder vi vill ha och som ytterligare minskar valfriheten för dem som har det svårt.

Min fråga blir: När det ändå finns en del tecken på att utvecklingen går åt fel håll, finns det då inte anledning att åtminstone låta bli att vidta ytterligare åtgärder som kan förvärra utvecklingen?

Anf. 128 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Det är tvärtom så att det finns anledning att vidta sådana åtgärder som gör att vi kan ha en fungerande bostadsmarknad. All erfarenhet visar att reglering av det slag som Lars Stjernkvist och hans parti har stått för, och fortfarande står för, leder i fel riktning. Låt oss ta exemplet tvångslagstiftning – om man nu skulle kunna tänka sig detta – vad gäller bostäder för grupper som har det socialt och ekonomiskt svårt. En sådan tvångslagstiftning kan verkligen motarbeta sitt eget syfte. Det kommer att upplevas som ett tvång. Ingen vill frivilligt hjälpa till. Vi får en verklig utslagning och utpekning av de personer det kan vara fråga om. Det är mycket, mycket bättre med ett system där man strävar efter att se till att fastighetsägare av olika slag löser de här problemen tillsammans med kommunerna. Som jag sade pekar artikeln och brevet på att det här fungerar och på att man är beredd att ta ansvar.

Med de restriktioner som finns är det inte fråga om en helt fri hyressättning. En fri hyressättning är dock något som i grunden sannolikt mest gynnar de hushåll som i dagsläget har stora besvär. Det är i sig bättre att åstadkomma en större rörlighet på bostadsmarknaden med mindre inlåsningseffekter.

Vad som däremot är mest positivt för de individer och hushåll som i dag har problem är att vi har börjat se en vändning uppåt efter den djupa svackan i den ekonomiska utvecklingen. Jag är ledsen, Lars Stjernkvist, över att Oskar Lindkvist inte är här och kan replikera på sedvanligt sätt. Vi kommer dock tillbaka till vad som har inträffat tidigare. Den ekonomiska politik som fördes och ledde till en svacka i tillväxten så att vi t.o.m. fick en negativ pro-

duktionsutveckling är förklaringen till de ekonomiska och sociala problem som väldigt många människor har.

Nu gäller det att fullfölja det arbete som inletts och den grund som har lagts för att få en ekonomisk uppgång, ökad sysselsättning och färre arbetslösa. Detta är det allra viktigaste. Om man bara diskuterar tvångsåtgärder av olika slag och stelbenta hyresregleringslagstiftningar går man fel väg. Det är en väg som i längden skulle missgynna de grupper som Lars Stjernkvist faktiskt interpellerade om.

Anf. 129 LARS STJERNKVIST (s):

Fru talman! Låt mig säga att jag blir litet trött när statsrådet idisslar om 1980-talets bekymmer. Jag tycker att vi kan lämna den diskussionen därhän. Om vi jämför med alla andra länder vågar jag påstå att vi i slutet av 80-talet hade en av världens mest jämnt fördelade bostadsstandarder, även om det fanns problem och brister bl.a. i form av höga kostnader för samhället. De som bodde sämst i vårt land med våra mått mätt, bodde jämförelsevis ändock ganska bra. De sociala problemen i vårt land var ändå förhållandevis väl spridda. Det är viktigt. All erfarenhet pekar på att i ett samhälle där problemen koncentreras och där människor med problem hänvisas till vissa områden förvärras problemen. Jag hoppas att vi kan vara överens om att det är en olycklig utveckling. När man jämför vår bostadspolitik och bostadsmarknad med andra länders vågar jag påstå att vi ändå lyckades förhindra segregation bättre än andra länder. Det innebär inte att vi var perfekta men vi hade lyckats bättre.

Nu har regeringen avreglerat under några år. Jag säger inte att varje sådant enskilt beslut har varit av ondo. Det finns en del åtgärder som har varit bra. Men den sammantagna effekten är att 400 000 människor har tvingats sänka sin boendestandard. Det var inte de som i utgångsläget bodde allra bäst. Mycket tyder på att det var de som förmodligen, enligt våra mått mätt, knappast hade någon överstandard som fick sänka sin boendestandard.

Det är det här som är bakgrunden. Denna utveckling har ägt rum under de senaste två åren. Det skedde inte under 1980-talet, utan det har skett nu.

Min fråga är om det inte är värt att nu stanna upp ett ögonblick. Statsrådet tillmäter enkäten från Kommunförbundet stor betydelse. Där står att när det gäller de som är psykiskt störda, människor med sociala problem, arbetslösa och människor med ekonomiska problem finns det tecken som tyder på att deras frihet har minskat. Man uttrycker sig försiktigt. Men den här enkäten bekräftar tyvärr också utvecklingen.

Jag begär inte att statsrådet skall riva upp alla de beslut som har fattats under de två senaste åren. Jag vill dock att han åtminstone skall vara beredd att stanna upp för ett ögonblick och säga att man inte skall genomföra ytterligare avregleringar eller förändringar som riskerar att förändra spelreglerna och försämra villkoren för dem som har det sämst ställt. Det gäller att nu vara beredd att stanna upp och studera om inte de beslut som hittills har fattats har lett utvecklingen åt fel håll.

Anf. 130 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! De åtgärder som vi har vidtagit och föreslagit riksdagen leder till att vi förbättrar för de människor som har det svårt.

Det är alldeles uppenbart för de flesta att om man som individ råkar ut för en sjukdom som förorsakats av exempelvis miljöproblem, så är det någonting som orsakats av saker som ibland kanske ligger ganska långt tillbaka i tiden. Men plötsligt kommer man över gränsen och får problem.

Det är precis samma sak när man för en dålig politik vad gäller den ekonomiska miljön. Då får man ett sådant våldsamt fall utför i ekonomin som vi fick från 1989 och framåt.

Alla måste instämma i konstaterandet att detta naturligtvis påverkar hushållens betalningsförmåga, ekonomiska standard och möjligheter att betala för de bostäder som byggdes alltför dyrt. På den punkten är Lars Stjernkvist och jag överens. Det fanns inte en möjlighet att fullfölja de åtaganden som gjordes av den tidigare regeringen. Det hade varit fullkomligt ohållbart. Detta är bra att ha som bakgrund till den diskussion som vi för.

Man kan inte dra slutsatsen att alla de 400 000 som flyttar, flyttar till en sämre standard. Det som händer nu, när vi ser ekonomin förbättras, är naturligtvis att vi får en möjlighet till en kostnadspress på bostäder samtidigt som de verkliga kostnaderna visas. Människorna får faktiskt en chans att på ett bättre sätt se kostnaderna och välja bostad för egen del. Detta är ett stort problem, som alltså har med ekonomin i dess helhet att göra.

När det gäller frågeställningen som sådan konstaterar jag att enkäten inte visar att det finns sådana problem att ens medlemmarna av arbetsgruppen tycker att man skall vidta några statliga tvångsåtgärder.

Mot den bakgrunden finns det inte heller, enligt min uppfattning, någon anledning att vidta några sådana, inte minst därför att tvångsåtgärder i detta speciella fall sannolikt skulle leda till sämre förutsättningar för att lösa problemen på både kort och litet längre sikt.

Anf. 131 LARS STJERNKVIST (s):

Fru talman! Det är alltid beklagligt när politiska debatter egentligen inte handlar om de olika meningarna utan om de olika verklighetsuppfattningarna. I det här fallet är det så – återigen. Vi har tidigare haft anledning att konstatera att vi har olika syn på hur verkligheten faktiskt ser ut.

Jag tycker att det är beklagligt och anmärkningsvärt när statsrådet säger att de åtgärder som regeringen har vidtagit förbättrar för dem som har det svårt. Jag hoppas att det är ren okunnighet, så att det inte är någonting annat.

För första gången på mycket lång tid ökar faktiskt trångboddheten i landet, många slår larm om att det är besvärligt och boendekostnaderna i nyproduktionen galopperar i väg. Att i det läget säga att de åtgärder som regeringen vidtar leder till förbättringar för dem som har det svårt är oerhört cyniskt. Det är beklagligt att inte statsrådet förmår se vad som faktiskt händer ute i verkligheten.

Kommunförbundets enkät visar att det fortfarande går att ordna tak över huvudet. Det är inte så konstigt, med 50 000 tomma lägenheter – förmodligen är det många fler. Det vore anmärkningsvärt om det inte gick att ordna en bostad även för dem som har det svårt. Men det är inte det min fråga handlar om, och det är inte det som min oro gäller.

Min oro gäller att de som har det svårt i allt större utsträckning blir tving-

ade att bosätta sig i särskilda områden. Tyvärr tyder alla tecken på att en sådan utveckling är på gång. Min fråga gällde om inte statsrådet i detta avseende är beredd att vidta åtgärder. Jag har fått ett klart och tydligt nej på den frågan. Däremot har jag ännu inte fått svar på frågan om statsrådet ändå inte är beredd att avstå ifrån ytterligare åtgärder som skulle förvärra denna utveckling.

Nog är det väl så att detta förslag om att tillåta en i praktiken fri hyressättning på tomma lägenheter inte förändrar situationen för dem som har det bra ställt. Tvärtom kan det i någon mening bli bättre genom att de får större möjligheter att med plånbokens hjälp välja den lägenhet som de vill ha. Men inte kan väl statsrådet med gott samvete hävda att en sådan åtgärd förbättrar villkoren för dem som redan har en utsatt ställning på bostadsmarknaden?

Anf. 132 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag tror att det var Olof Palme som en gång sade att verkligheten var socialdemokratins värsta fiende. Det var i alla fall någonting åt det hållet. När jag lyssnar på Lars Stjernkvist förstår jag varför. Jag skulle också vilja leva i en värld där planerna och idéerna motsvarade hur verkligheten såg ut. Men så är det ju inte.

När Lars Stjernkvist talar om att bostadskostnaderna för nyproduktionen rusar i väg, så vet han att produktionskostnaderna och räntorna faktiskt har gått ned. Det är det som avgör bostadskostnaderna. I ett läge med ett underskott på 170 000 miljoner i de offentliga finanserna går det naturligtvis inte att tro att man kan fortsätta med den låt-gå-politik och med den verklighetsfrämmande politik som den förra regeringen förde. Det är fullkomligt omöjligt.

Den enda möjligheten att hjälpa de människor i Sverige som har det svårt är att våga se verkligheten som den är och våga vidta de åtgärder som gör att vi kan få en fungerande bostadsmarknad efter de många experiment som har lett till så stora och grava problem.

Det är alldeles uppenbart att den reglering som vi har haft på hyresmarknaden har lett till både svarta marknader och inlåsningseffekter, som verkligen har gjort att nybildade familjer många gånger har varit hänvisade till bostäder långt från centrum. Det är en segregation som jag tror att varken Lars Stjernkvist eller jag vill ha.

Visst har vi olika verklighetsuppfattning, men det är det som tillsammans med vissa värderingar om kollektivistisk och individuell politik leder till att vi har olika uppfattningar. Så är det. Jag vill se verkligheten som den är. Lars Stjernkvist vill se den som någonting han hoppas att den skall vara.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1993/94:150 Förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1994/95, m.m (kompletteringsproposition)

1993/94:Fi30 av Ingvar Carlsson m.fl. (s)
1993/94:Fi31 av Harriet Colliander m.fl. (nyd)
1993/94:Fi32 av Gudrun Schyman m.fl. (v)
1993/94:Fi33 av Ulla Orring (fp)
1993/94:Fi34 av Lennart Fremling (fp)
1993/94:Fi35 av Lars Sundin och Elver Jonsson (fp)
1993/94:Fi36 av Sinikka Bohlin och Britt Bohlin (s)
1993/94:Fi37 av Stig Bertilsson (m)
1993/94:Fi38 av Jarl Lander m.fl. (s)
1993/94:Fi39 av Mats Lindberg m.fl. (s)
1993/94:Fi40 av Mats Lindberg m.fl. (s)
1993/94:Fi41 av Ulla Orring (fp)
1993/94:Fi42 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. (s)
1993/94:Fi43 av Inga-Britt Johansson m.fl. (s)
1993/94:Fi44 av Oskar Lindkvist m.fl. (s)
1993/94:Fi45 av Birgitta Johansson m.fl. (s)
1993/94:Fi46 av Lennart Fridén m.fl. (m, fp, c, kds)
1993/94:Fi47 av Doris Håvik m.fl. (s)
1993/94:Fi48 av Marianne Carlström m.fl. (s)
1993/94:Fi49 av Marianne Carlström m.fl. (s)
1993/94:Fi50 av Sven-Gösta Signell m.fl. (s)
1993/94:Fi51 av Erling Bager m.fl. (fp, m, c, kds)
1993/94:Fi52 av Birgitta Dahl m.fl. (s)
1993/94:Fi53 av Lars Hedfors m.fl. (s)
1993/94:Fi54 av Ingvar Carlsson m.fl. (s)
1993/94:Fi55 av Birgitta Dahl m.fl. (s)
1993/94:Fi56 av Hans Stenberg m.fl. (s)
1993/94:Fi57 av Lisbet Calner och Sverre Palm (s)
1993/94:Fi58 av Isa Halvarsson m.fl. (fp, m)
1993/94:Fi59 av Åke Gustavsson m.fl. (s)
1993/94:Fi60 av Kjell Ericsson (c)
1993/94:Fi61 av Margareta Winberg m.fl. (s)
1993/94:Ju40 av Lars-Erik Lövdén m.fl. (s)
1993/94:Ju41 av Inga Berggren och Per Stenmarck (m)
1993/94:Jo73 av Karin Starrin och Kjell Ericsson (c)

med anledning av prop. 1993/94:209 Den fortsatta reformeringen av arbetslöshetsförsäkringen

1993/94:A74 av Hans Karlsson (s)
1993/94:A75 av Bo Finnkvist m.fl. (s)
1993/94:A76 av Sten Svensson (m)
1993/94:A77 av Gudrun Schyman m.fl. (v)

1993/94:A78 av Kjell-Arne Welin (fp)
1993/94:A79 av Harriet Colliander och Laila Strid-Jansson (nyd)
1993/94:A80 av Ingvar Carlsson m.fl. (s)
1993/94:A81 av Charlotte Branting m.fl. (fp)
1993/94:A82 av Nils Nordh m.fl. (s)

med anledning av prop. 1993/94:216 Ombildning av Landshypotek
1993/94:N41 av Leif Marklund (s)

med anledning av prop. 1993/94:245 Folkomröstning om EU-medlemskap
1993/94:K75 av Birgitta Hambraeus (c)
1993/94:K76 av Gudrun Schyman m.fl. (v)
1993/94:K77 av Hans Gustafsson och Hans Göran Franck (s)

med anledning av förs. 1993/94:RFK3 Förvaltningskontorets förslag om Nordiska rådets svenska delegation
1993/94:K68 av Anita Jönsson och Birthe Sörestedt (s)

med anledning av förs. 1993/94:RFK4 Riksdagens förvaltningskontors förslag till ersättningslag för riksdagens ledamöter
1993/94:K69 av Knut Billing (m)
1993/94:K70 av Ola Karlsson (m)
1993/94:K71 av Maud Ekendahl och Jan Backman (m)
1993/94:K72 av Martin Nilsson och Ulrica Messing (s)
1993/94:K73 av Karin Pilsäter m.fl. (fp, m)
1993/94:K74 av Claus Zaar (nyd)

Konstitutionsutskottets betänkande
1993/94:KU44 Valperiodens längd och vissa andra grundlagsfrågor (förnyad behandling)

Skatteutskottets betänkanden
1993/94:SkU32 Ändrad deklarationstidpunkt m.m.
1993/94:SkU41 Ändring av konventionen om förenkling av formaliteterna vid handel med varor

Justitieutskottets betänkanden
1993/94:JuU22 Tilläggsbudget
1993/94:JuU24 Instansordningen m.m i de allmänna förvaltningsdomstolarna
1993/94:JuU25 En brottsofferfond, m.m.
1993/94:JuU27 Ansvarsfrihetsgrunder m.m.
1993/94:JuU28 Elektronisk övervakning

Försvarsutskottets betänkande
1993/94:FöU11 Tilläggsbudget inom Försvarsdepartementets område

Socialutskottets betänkanden
1993/94:SoU21 Amalgam m.m.
1993/94:SoU25 Vårdnadsbidrag
1993/94:SoU29 Barnomsorg m.m.
1993/94:SoU31 Vissa socialtjänstfrågor

Kulturutskottets betänkande
1993/94:KrU34 Ytterligare anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94, m.m.

Trafikutskottets betänkande
1993/94:TU31 Avveckling av Handelsflottans pensionsanstalt

Jordbruksutskottets betänkande
1993/94:JoU26 Vissa jordbrukspolitiska frågor

Näringsutskottets betänkanden
1993/94:NU18 Bank- och försäkringsfrågor
1993/94:NU21 Provning och kontroll
1993/94:NU24 Handräckning inom ramen för EES-avtalets konkurrensregler

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1993/94:AU24 Lag om arbetsförmedlingsregister
1993/94:AU25 Riksdagens revisorers förslag angående arbetsmarknadspolitiken

Bostadsutskottets betänkanden
1993/94:BoU23 Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94 i vad avser byggforskning
1993/94:BoU24 Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94 i vad avser fastighetsdataverksamheten
1993/94:BoU25 Placering av medel som deponerats hos myndighet

21 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 5 maj

1993/94:503 av *Kenneth Attefors* (nyd) till kommunikationsministern om SJ:s prissättning på oljetransporter:

SJ transporterar olja från Vänerhamnar till Göteborg. Med tidigare erfarenheter hävdas det från redarhåll att SJ dumpar priserna. När sedan sjöfarten är utslagen höjer SJ sina priser kraftigt. Om det skulle vara så här är det allvarligt att man med skattemedel (via Banverket) konkurrerar ut ett befintligt transportsystem.

Om förhållandena är vad vissa påstår, vad ämnar ministern vidtaga för åtgärder mot denna osunda priskonkurrens?

1993/94:504 av *Kristina Svensson* (s) till statsrådet Alf Svensson om det svenska biståndet vid en eventuell EU-anslutning:

Vid ett eventuellt EU-medlemskap kommer en del av det svenska budgetbidraget att kanaliseras till EU:s u-landsbistånd. Enligt Finansdepartementet beräknas Sveriges bidrag till EU:s bistånd för 1995 uppgå till ca 1 miljard kronor. När Sverige kommit ur infasningsperioden torde vårt bidrag till EU:s biståndsbudget bli betydligt högre.

I riksdagens biståndsdebatt den 22 april 1994 berörde biståndsministern vilka konsekvenser ett eventuellt medlemskap kan få för det svenska biståndet. Statsrådet lämnade dock inga besked om vilka de ekonomiska konsekvenserna blir för vår nationella biståndsbudget.

Med anledning härav vill jag därför fråga biståndsministern om vilka delar av det svenska biståndet som kommer att påverkas av en eventuell EU-anslutning.

1993/94:505 av *Kristina Svensson* (s) till statsrådet Alf Svensson om biståndet till Sydafrika:

Efter de första demokratiska valen i Sydafrika ställs nu mycket stora förväntningar på den nya regeringen och det internationella samfundet. Demokratin kommer att vara skör och hotas av såväl vita extremister som orealistiska förhoppningar från de svarta. För att nå en hållbar utveckling i Sydafrika måste de djupa inkomstklyftorna mellan de etniska grupperna reduceras. Den dualism som präglar den sydafrikanska ekonomin måste ersättas med en integrerad ekonomi som ger alla medborgare möjligheter till arbeten, goda bostäder, hälsovård och utbildning.

Riksdagen har nyligen beslutat att Sverige kommer att lämna långsiktigt utvecklingsbistånd till det nya Sydafrika.

Jag vill därför fråga biståndsministern vilka områden som kommer att prioriteras i det svenska biståndet till Sydafrika.

1993/94:506 av *Kenneth Lantz* (kds) till socialministern om omkostnader vid utövande av umgängesrätt:

Det talas om vårdnadsbidrag och pappamånad, vi skall bli alltmer medvetna om jämställdhet mellan mamma och pappa. Det är bra, om det går åt rätt håll, men det finns risk att inriktningen blir fel. Det är inte rättvist om ekonomin blir det enda styrmedlet, inte heller om ekonomin slår åt fel håll.

Barnens rätt till båda föräldrarna är ett krav som vi aldrig får tumma på. Ekomomin får heller inte vara ett hinder att träffa någon av föräldrarna. Förskottsbidraget är till stor hjälp när familjen splittras.

Det finns dock tillfällen när ekonomin blir orättvis trots eller kanske rent av på grund av förskottsbidraget. Det gäller oftast när mamman får vårdnaden. Som pappa har man både rätt och önskemål om att träffa sina barn.

Men oftast drabbar det ekonomiskt negativt. Mamman erhåller bidrag för parets gemensamma barn, men när barnen bor hos pappan över en helg eller två per månad, skall pappan själv betala barnens omkostnader en andra gång.

Vilka åtgärder kommer ministern att vidtaga för att undersöka det aktuella förhållandet så de ekonomiska reglerna blir lika för båda föräldrarna?

1993/94:507 av *Nils Nordh* (s) till statsrådet Bo Könberg om framtagning av mindre skadliga tobaksprodukter:

I en motion med anledning av proposition 1993/94:98 om vissa ändringar i tobakslagen föreslogs att riksdagen skulle uppmana regeringen att överlägga med tobaksindustrin och där påtala dess ansvar för att minska hälsoriskerna för den som använder tobaksprodukter.

Ett enhälligt socialutskott (1993/94:SoU17) förklarade sig dela motionärernas synpunkter om vikten av en produktutveckling av tobaksvaror i hälsofrämjande riktning, men ansåg att ett tillkännagivande var obehövligt. Utskottet utgick ifrån att regeringen och de hälsovårdande myndigheterna för tobaksindustrin påtalar det ansvar industrin har för produktutvecklingen.

Jag vill därför fråga statsrådet Bo Könberg:

Har regeringen haft överläggningar med tobaksindustrin för att påtala dess ansvar för att utveckla mindre skadliga produkter?

1993/94:508 av *Kenneth Lantz* (kds) till statsrådet Alf Svensson om u-landsinriktad högre utbildning m.m.:

Det är glädjande att årets budget innehåller ett ökat anslag till bistånd. Stora och betydelsefulla insatser görs i flera länder, såväl konkreta byggprojekt som utbildning på plats. Jordens befolkning ökar år efter år, vilket gör att livsmedelsproduktionen också bör öka. Det krävs för att bereda befolkningen bättre hälsa, vilket i sin tur ger färre sjukdomar och bättre levnadsstandard.

Sveriges kunskaper inom livsmedelsbranschen är betydande, inte minst inom Skånes gränser. Därför är det naturligt att Lunds universitet satsar på att utveckla kompetensen inom livsmedelsforskning för utvecklingsprojekt.

Det skulle vara effektivt och bra såväl för Sverige som för utvecklingsländerna om vi kunde satsa medel på att bygga upp en internationell institution för u-landsinriktad högre utbildning och forskning.

Vilka åtgärder ämnar ministern vidtaga för att ökade satsningar görs på högre utbildning och forskning med u-landsinriktad livsmedelsvetenskap?

1993/94:509 av *Margareta Viklund* (kds) till kulturministern om de s.k. anknytningsfallen:

I dag finns många gifta och sambor som förvägras att leva tillsammans på grund av byråkratiska hinder. Det gäller exempelvis de s.k. anknytningsfallen. Praxis tycks ha hårdnat när det gäller handläggningen av dessa fall. Numera verkar Invandrarverket exempelvis använda begreppet "synnerliga

skäl" i stället för det tidigare använda begreppet "särskilda skäl" för undantag från kravet att ansökan om uppehållstillstånd skall göras utanför landets gränser.

Då det av allt att döma är tydligt att den sökande kommer att få uppehållstillstånd på grund av anknytning, bör en ansökan om uppehållstillstånd kunna göras i Sverige, om den sökande uppehåller sig där.

Min fråga till invandrarministern:

Kommer regeringen innan riksmötet är slut att förelägga riksdagen en proposition om anknytningsfallen?

1993/94:510 av *Margareta Viklund* (kds) till statsrådet Alf Svensson om kvinnors situation i Indien:

Den kvinnliga delen av Indiens befolkning har sedan år 1901 ständigt minskat i förhållande till den manliga.

Indien uppfattas som världens största demokratiskt styrda stat. Genom lagstiftning har de företeelser som uppfattas vara orsak till att flickor är oönskade förbjudits. Seden att brudens familj ger brudgummens familj ekonomisk ersättning i form av hemgift när det ingås avtal om äktenskap har förbjudits. Även mot kastsystemet har det lagstiftats.

I och med framgångarna med fosterdiagnostik, som används i stor skala i Indien av alla samhällsklasser, är flickebarnens situation än mer hotad än tidigare. Nu hotas de till livet redan innan de är födda.

Min fråga till biståndsministern:

På vilket sätt för Sverige upp frågan om flickors/kvinnors situation i Indien i utrikespolitiska och biståndspolitiska sammanhang?

1993/94:511 av *John Bouvin* (nyd) till statsrådet Bo Lundgren om åtgärder mot spekulativa placeringar:

Enligt uppgifter i norsk press fick en ung finansspekulant på Norska Carnegie försöka att täcka sina förluster genom att ytterligare satsa 5 miljarder på spekulativa placeringar. Hittills har dessa placeringar (under endast två dagar) orsakat förluster på 250-300 miljoner.

Vilka åtgärder tänker finansministern vidtaga i detta fall?

den 6 maj

1993/94:512 av *Tage Påhlsson* (c) till statsrådet Bo Lundgren om skatteåterbetalning för ofärgad dieselolja:

Problemet med den gröna dieseloljan har ju varit något av en följetong under vintern, såväl i massmedier som i riksdagens frågedebatter.

Regeringen – framför allt skatteministern – har också agerat föredömligt snabbt vid några tillfällen med beslut och propositioner till riksdagen, ägnade att gottgöra drabbade företag och privatpersoner för de skattekostnadsmässiga nackdelar som uppkommer vid byte till ofärgad, skattebelagd olja.

Nu börjar det emellertid bli oro i leden igen. Varför händer ingenting med skattekompensationen? frågar man. Hur går det med undersökningen om den gröna oljans eventuella miljö- och hälsovådlighet?

Skattemyndigheterna har ännu inte kunnat tillhandahålla blanketter för ansökan om skattekompensation, och vissa uppgifter tyder på att någon återbetalning av skatt inte kan komma till stånd förrän närmare hösten 1994.

Jag vill med anledning härav fråga skatteministern:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att snabba upp proceduren beträffande skatteåterbetalning för dem som köpt ofärgad olja i stället för den gröna?

1993/94:513 av *Tage Påhlsson* (c) till justitieministern om begränsning av antalet privatägda skjutvapen:

Sverige tillhör de skjutvapentätaste länderna i världen, räknat per capita. Enligt uppgift finns det närmare två miljoner licensierade skjutvapen i vårt land, varav hälften kulgevär.

Det stjäls i dag dubbelt så många vapen som i början av 80-talet, ca 20 000 per år, varav 12 000 privatägda. Allt enligt relativt färsk statistik, presenterad i massmedierna.

Hur många av dessa stulna vapen som kommer till användning vid brott av olika slag vet väl ingen, men det torde vara åtskilliga. Den svarta marknaden för stulna vapen är också väl utvecklad, speciellt i storstäderna.

Många vapen i privat ägo används mycket sparsamt, men licenserna gäller obegränsad tid, och därmed hänger även bössan kvar på väggen. Det finns berättigad anledning att tänka över möjligheten att tidsbegränsa licensgivningen, förslagsvis till fem år.

Har regeringen för avsikt att ta initiativ till en översyn av vapenlicenslagstiftningen med syfte att begränsa antalet privatägda skjutvapen i landet?

1993/94:514 av *Eva Zetterberg* (v) till kommunikationsministern om statliga myndigheters information om Dennispaketet:

"Av Österleden kommer man bara att se en trafikplats vid Frihamnen."

Detta är ett av flera uppenbart felaktiga påståenden i det material om Dennispaketet som Vägverket, Banverket m.fl. skickat ut till hushållen i Stockholmsregionen. I just det här fallet kan man konstatera att Österleden bl.a. innebär flera broar över vatten i Stockholm och Nacka. Det är inga osynliga konstruktioner ....

Statliga verk som ligger under det kristdemokratiska Kommunikationsdepartementet har producerat detta material. Är detta exempel på vad som händer när kristdemokratisk etik (ej kristen) råder? Eller kommer regeringen att tillse att allmänheten får del av rättelser av dessa oriktiga uppgifter och i stället får korrekt information om Dennispaketet?

Många människor i berörda bostadsområden är djupt upprörda över dessa statliga myndigheters vilseledande propagandaverksamhet, som de själva tvingas betala via skattemedel.

Vad avser regeringen vidta för åtgärder för att korrigera den bild de statliga myndigheterna ger av Dennispaketet?

den 10 maj

1993/94:515 av *Lennart Rohdin* (fp) till utrikesministern om vapenembargot mot Bosnien:

Under sitt besök i Washington i början av maj varnade statsminister Carl Bildt den amerikanske presidenten för att upphäva vapenembargot mot Bosnien-Hercegovina. FN:s vapenembargo förhindrar Bosnien att skaffa vapen till sitt självförsvar i enlighet med FN-stadgans artikel 51. Däremot har angriparna på serbisk och tidigare också kroatisk sida haft full tillgång till de vapen som erfordrats för att genomföra den etniska rensningen. Efter belägringen av Gorazde har kritik riktats från FN-håll mot bosnierna för att inte ha försvarat sig tillräckligt kraftfullt.

Verkar Sverige nu för att FN skall försvara den stat som vunnit folkrättsligt erkännande och invalts i FN?

1993/94:516 av *Lennart Rohdin* (fp) till kulturministern om betydelsen av partitillhörighet vid bedömningen i asylärenden:

I beslut från Invandrarverket och/eller Utlänningsnämnden anförs ofta att det faktum att det politiska parti som en asylsökande verkat för är legalt och rent av ibland företrätt i landets parlament generellt skulle vara ett skäl att ej betrakta den asylsökandes skyddsbehov som tillräckliga. Det gäller för länder som Bangladesh, Pakistan, Uganda, Turkiet och Peru.

Vilka åtgärder ämnar kulturministern vidta med anledning av asylpraxis rörande personer som verkat för legala oppositionspartier i länder som Bangladesh, Pakistan, Uganda, Turkiet och Peru?

1993/94:517 av *Lennart Rohdin* (fp) till kulturministern om tortyrskada som asylgrund:

I beslut från Invandrarverket och/eller Utlänningsnämnden förekommer att myndigheterna, mot bakgrund av att de bedömer att skador som uppges vara tortyrskador inte kan uteslutas ha förorsakats på annat sätt, avvisar de uppgivna skadorna som skäl för ett skyddsbehov. Detta utan att myndigheterna på ett tillfredsställande sätt försökt visa att skadan ej skulle vara en tortyrskada.

Vilka åtgärder avser kulturministern vidta med anledning av Invandrarverkets asylpraxis i dessa fall?

1993/94:518 av *Lennart Rohdin* (fp) till kulturministern om betydelsen av trovärdigheten hos asylsökande:

Ofta inleds beslut fattade av Invandrarverket och/eller Utlänningsnämnden i asylärenden med en hänvisning till ett konstaterande av den asylsökan-

des allmänt bristande trovärdighet. Därefter avvisas de skäl som den sökande åberopat för sitt behov av skydd med hänvisning till den fastställda bristfälliga trovärdigheten. Skälen behöver således inte underkastas någon mera omfattande prövning, då man redan inledningsvis konstaterat att den asylsökande saknar trovärdighet.

Vilka åtgärder avser kulturministern att vidta med anledning av att ett allmänt konstaterande av den asylsökandes bristande trovärdighet generellt kan användas för att avvisa de skäl för skyddsbehov som anförts?

1993/94:519 av *Eva Johansson* (s) till utbildningsministern om beredningen av fråga om högre utbildning i Stockholmsregionen:

I ett interpellationssvar den 13 december 1993 lovade utbildningsministern att beredningen av frågan om den högre utbildningen i Stockholmsregionen skulle ske "under den största, och mycket angelägna, öppenhet".

Frågan har sedan dess avancerat till en proposition där regeringen bl.a. föreslår en beslutsordning som skiljer sig från det vanliga. Det fortsatta arbetet föreslås ske i en kommitté. Mot bakgrund av frågans vikt är det naturligt att inga beslut fattas innan den hunnit genomlysas grundligt och olika intressen kunnat lämna sina synpunkter. Först därefter har riksdagen ett underlag för att formulera ett uppdrag till regeringen.

Jag vill fråga utbildningsministern på vilket sätt han avser uppfylla löftet om att beredningsprocessen skall ske "under den största, och mycket angelägna, öppenhet".

1993/94:520 av *Margitta Edgren* (fp) till statsrådet Beatrice Ask om gymnasieutbildningen för invandrarungdomar:

De invandrarungdomar som i dag kommer till Sverige har skiftande bakgrund och utbildning. De som är i åldern 16–20 år börjar gymnasiet när de kommer hit. I många kommuner skrivs de in på det s.k. individuella programmet för att bli behöriga till övriga gymnasieprogram. Elever kan studera inom det förberedande gymnasieprogrammet i mer än tre år i vissa fall. Så är det t.ex. på Baldersskolan i Uppsala där utbildningen tar fyra år. Dessa elever önskar ofta börja på ett av de sexton programmen inom ungdomsgymnasiet när de fått behörighet.

Mot denna bakgrund vill jag fråga skolministern:

Har dessa elever, när de avslutat det förberedande programmet och i vissa fall uppnått en ålder över 20 år, rätt till plats på något av programmen i ungdomsgymnasiet?

1993/94:521 av *Anita Johansson* (s) till statsrådet Bo Lundgren om beskattningen av syntetiska optioner:

Våren 1994 har en ny företeelse dykt upp i det svenska näringslivet, s.k. syntetiska optioner. De syntetiska optionerna skall, enligt en av våra främsta företagsledare, fungera som morot för de högre cheferna. De skall stimulera

till långsiktigt tänkande, leda till sunt samarbete och motverka revirtänkande.

Befintliga stimulanssystem såsom bonus och aktieinnehav i det egna företaget faller vid en jämförelse med de syntetiska optionerna på grund av högre skatter, sociala avgifter och ökat risktagande.

De syntetiska optionerna är personliga papper, utbjudna av företagsledningen till vissa högre chefer. Priset på optionen bestäms av ledningen. Synteten löses in efter ett antal år mot kontant betalning från företaget. Priserna på de syntetiska optionerna lär enligt uppgift sättas mycket lågt i förhållande till optionens lösenkurs. Syntetens värde är vidare kopplat till aktiekursen, varför optionsägaren på inlösendagen gör en betydande vinst om börskursen ligger högre än optionens lösenkurs.

Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga:

Vad avser skatteministern att vidta för åtgärder för att säkerställa en riktig beskattning av denna förmån?

22 § Kammaren åtskildes kl. 18.06.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 8 § anf. 42 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 11 § anf. 69 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 15 § anf. 99 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Måndagen den 16 maj

1 § Justering av protokoll 1
2 § Meddelande om ändrad tid för inlämning av frågor 1
3 § Svar på interpellation 1993/94:125 om säkerhetsrådet 1
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Ingvar Carlsson (s)
4 § Svar på interpellation 1993/94:128 om Taiwan 6
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Simon Liliedahl (nyd)
5 § Svar på interpellation 1993/94:140 om valutgången i Italien ... 10
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Hans Göran Franck (s)
6 § Svar på interpellation 1993/94:143 om Sydafrika 15
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Hans Göran Franck (s)
Anita Johansson (s)
Eva Zetterberg (v)
7 § Svar på interpellation 1993/94:101 om pensionsregler för reservofficerare 24
Finansminister Anne Wibble (fp)
Carl Fredrik Graf (m)
8 § Svar på interpellation 1993/94:121 om Sverige och EMU 28
Finansminister Anne Wibble (fp)
Birgitta Hambraeus (c)
Charlotte Cederschiöld (m)
Bengt Hurtig (v)
9 § Svar på interpellation 1993/94:136 om den enskildes rättssäkerhet 42
Justitieminister Gun Hellsvik (m)
Sten Andersson i Malmö (m)
10 § Svar på interpellation 1993/94:137 om den ekonomiska brottsligheten 45
Justitieminister Gun Hellsvik (m)
Lars-Erik Lövdén (s)
Talmannen (om debattreglerna)
Hans Göran Franck (s)
11 § Svar på interpellation 1993/94:144 om kriminalpolitiken 57
Justitieminister Gun Hellsvik (m)
Hans Göran Franck (s)
Lars-Erik Lövdén (s)
12 § Svar på interpellation 1993/94:126 om Burundi 68
Statsrådet Alf Svensson (kds)
Margareta Viklund (kds)

13 § Svar på interpellation 1993/94:138 om Colombia och de mänskliga rättigheterna 75
Statsrådet Alf Svensson (kds)
Eva Zetterberg (v)
14 § Svar på interpellationerna 1993/94:102 och 111 om den svenska sjukvården 81
Statsrådet Bo Könberg (fp)
Sylvia Lindgren (s)
Eva Zetterberg (v)
15 § Svar på interpellation 1993/94:133 om flyktingpolitiken 95
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Sten Andersson i Malmö (m)
Gustaf von Essen (m)
16 § Svar på interpellation 1993/94:131 om informationsteknologin 101
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Eva Zetterberg (v)
Ajournering 107
Återupptagna förhandlingar 107
17 § Svar på interpellation 1993/94:112 om bärigheten på vägar i skogslänen 107
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)
Elving Andersson (c)
18 § Svar på interpellation 1993/94:122 om Europaväg 4 och Ostkustbanan 111
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)
Sven-Gösta Signell (s)
Hans Stenberg (s)
Ajournering 115
Återupptagna förhandlingar 116
19 § Svar på interpellation 1993/94:129 om bostadsmarknaden 116
Statsrådet Bo Lundgren (m)
Lars Stjernkvist (s)
20 § Bordläggning 122
21 § Anmälan om frågor
1993/94:503 av Kenneth Attefors (nyd) om SJ:s prissättning på oljetransporter..... 124
1993/94:504 av Kristina Svensson (s) om det svenska biståndet vid en eventuell EU-anslutning..... 125
1993/94:505 av Kristina Svensson (s) om biståndet till Sydafrika 125
1993/94:506 av Kenneth Lantz (kds) om omkostnader vid utövande av umgängesrätt 125
1993/94:507 av Nils Nordh (s) om framtagning av mindre skadliga tobaksprodukter..... 126
1993/94:508 av Kenneth Lantz (kds) om u-landsinriktad högre utbildning m.m..... 126
1993/94:509 av Margareta Viklund (kds) om de s.k. anknytningsfallen..... 126

1993/94:510 av Margareta Viklund (kds) om kvinnors situation i Indien ... 127
1993/94:511 av John Bouvin (nyd) om åtgärder mot spekulativa placeringar ... 127
1993/94:512 av Tage Påhlsson (c) om skatteåterbetalning för ofärgad dieselolja ... 127
1993/94:513 av Tage Påhlsson (c) om begränsning av antalet privatägda skjutvapen ... 128
1993/94:514 av Eva Zetterberg (v) om statliga myndigheters information om Dennispaketet ... 128
1993/94:515 av Lennart Rohdin (fp) om vapenembargot mot Bosnien ... 129
1993/94:516 av Lennart Rohdin (fp) om betydelsen av partitillhörighet vid bedömningen i asylärenden ... 129
1993/94:517 av Lennart Rohdin (fp) om tortyrskada som asylgrund ... 129
1993/94:518 av Lennart Rohdin (fp) om betydelsen av trovärdigheten hos asylsökande ... 129
1993/94:519 av Eva Johansson (s) om beredningen av fråga om högre utbildning i Stockholmsregionen ... 130
1993/94:520 av Margitta Edgren (fp) om gymnasieutbildningen för invandrarungdomar ... 130
1993/94:521 av Anita Johansson (s) om beskattningen av syntetiska optioner ... 130

gotab 46824, Stockholm 1994